

TEDENSKA TRIBUNA

43

LETO XIX.
CENA 1 DIN
LJUBLJANA
27. OKT.

1971

STR. 4

POZABITI SLOVENSKO, DOVOLJENO?

POTJOM- KINOVA NAPREDNOST

Pod domala obnovljenim kostanjeviškim samostanom, o prvem mraku. Med mrtvim, zastalim korakom na najrazličnejše načine oblikovane stoinsloletne hrastove klade iz bližnjih gozdov, kot jih okrog kulturnega spomenika od srečanja do srečanja čedalje več pušča Forma viva.

Naskok na minuloost se je donkihotsko lešnim in nepremakljivim figuram posrečil: izterjale so od koristolovskega, iz rok v usta ži večega časa, da je obnovil srednjeveško stavbarsko mojstrovino, ker je Forma viva pač nov, atraktiven in reprezentančen pojav okrog prizorišča stare umetnosti, in zdaj ga držijo in branijo kot v obroču. Nova umetnost je sebi v utemeljitev in podkrepilo konservirala preteklost in res je pod obzidjem samostana o prvem mraku samotno in odmaknjeno kot na pokopališču nadčasnih gigantov.

Izmed njih se počasi, kot da človek noče pretrdo postaviti nazaj v tekoči datum, izvije kmečki očanec.

Gospod, začne zvišano z vprašanjem, v resnici pa se mu, je brž čutiti, sploh noče kakšnega ugovarjanja, gospod, bogsigavedi, kaj, koliko denarja so požrle tele ruševine, predeu so jih nazaj pozidali?!

Ja, rečem, to bi se gotovo dalo izračunati. Pa bi se dalo zračunati tudi, če se je splečalo, ne neha napeljevati.

Splačalo, kajpak, kako da ne. Od tegale samostana, če ga enkrat, recimo, zagrabí pameten turizem, boste še vsi tod okrog živeli. Znotraj hotelske sobe, v cerkvi prireditve, okrog Forma viva, cviček, Krka, ribe...

Postavimo, da bo znotraj res tisti vaš hotel, pa tako naprej. Ampak potlej bi bilo pa bolj pametno, ko bi kar novega postavili, kot se šteje da je dandanes moderno. Mrzla pa topla voda, tisti, kako se že reče, luft gor pa dol.

Ja, ate, mu majčkeno hudomušno sežem v besedičenje, pa kar na vaši njivi da bi ga postavili, kaj, to bi bilo zanimivo?!

Da bi vas, se prav nič užaljen razškrbi možakar, nisem tako neumen, ne. Saj vem, da jih bo, tisti vaše turiste, sem v samostan bolj vleko kot na mojo njivo. Ampak samo to sem hotel zvedeti, zakaj ste ga pa potem med vojsko požgali, če je tako lep in dragocen?

Iz strateških razlogov, kot se po vojaško reče, ate.

Ja pa menda ne zmeraj, zategne zvitez nejeverno. Morda pa včasih tudi kar tako.

Tudi včasih, ne rečem, da ne, se vdam. In razlagam: To je, veste, nekaj takega kot otroška bolezen vsake revolucije, da misli, da je treba vse staro razstreliti in prekucniti na glavo, da bi bilo kar precej vsem videti, kako smo vsi za novo. Ko tisto novo pogosto spet cikne na staro, ji je pa žal. Uvidi, da je premalo, spreminjati samo videz.

Pa je res ratala že tako pametna, ta vaša revolucija?!

Saj vidite. Nočoj bo, recimo, v vaši obnovljeni samostanski katedrali gledališka predstava. Ze zdavnaj več ne mislimo, da smo prvi boga za brado zgrabili, prepričujem svojega sobesednika. Kaj bi mu marnjal o navezovanju na dediščino, o kontinuiteti razvoja in podobnem. Kaj bi še samega sebe spravljaj v dvom, ob hipni pomisli, da je videz novega na neki sorodni način pri nas pogosto pravzaprav še zmeraj v praksi: kadar kakšno obliko, ki ne gre in ne gre, enostavno nadomestimo z novo, ne da bi skušali prej poiskati in premagati vzroke za neučinkovitost stare. Najbolje, sklenem na tihem, ga je zagovoriti z besedami, ki jih bo razumel. Ne grabimo več boga za brado, učinimo se tam, kjer so pred nami zastali in jenjali, pa zbogom, ate

Naslednje jutro so mi v Ljubljani z vso resnostjo zastavili troje visokopomembnih kulturniških anketnih vprašanj, ki bodo gotovo na mah rešila našo napredno revolucionarno uso. Takole se je glasila anketa: ali ste za to, da bi naša slovenska himna ostala »Naprej za stava slave«, ali ste za kako drugo pesem, ali predlagate razpis natečaja.

Ojoj, sem zastokal, hotel na sredi njive kostanjeviškega ateta. Ni nam pomoči, še zmeraj Potjomkinova naprednost.

me šov

PRIHODNJIČ:

**KO MORIJO VELIKI BLAZNEŽI
TRI SRCA V
DARITVENIH SKODELICAH**

ZIBEL ZA SOCIALNO RAZLIKOVANJE

POSEBNA STRAN SLOVENSKEGA KMEČKEGA VPRAŠANJA: ZEMLJA PREHAJA IZ KMEČKIH ROK V ROKE NEKMETOV, TU PA STA ROJENI ZEMLIŠČNA ŠPEKULACIJA IN SOCIALNO RAZLIKOVANJE!

Socialno razlikovanje prihaja na svet v bazi, iz katere v zgodovinskem pomenu vsi izviramo. Govorimo o kmečki zemlji. Iz ugotovitev, da je slovenska kmečka zemlja prav tako zibel za socialno razlikovanje, je zgolj končna posledica obsežnega in nesporodnega gibanja, ki tudi ta hip teče mimo nas. Na površju tega toka sta dobro vidni dejstvi, ki opozarjata: slovenska zemlja je ali sredstvo za kmetijsko proizvodnjo ali pa sredstvo za špekulacije! Zavoljo omenjene dvojnosti postajajo slovenska polja pustinja in zemlja drsi iz kmečkih rok v roke ljudi, ki jim kmetija ne pomeni več preživljanja oziroma edine življenjske možnosti za obstanek, marveč je zanje zemlja prostor za razvedrilo in snov za prekupčevalske zasluzke.

O tem pišemo v sestavku, ki ga vodi s podajanjem golih podatkov in dvajsetletnih izkušenj dr. Vladimir Klemenčič, izredni profesor na ljubljanski filozofski fakulteti (oddelek za geografijo) in direktor inštituta za geografijo. Inštitut raziskuje »transformacije celotnega slovenskega prostora v obdobju razkroja klasične agrarne družbe in oblikovanja industrijske družbe v Sloveniji«.

Polje-pustinja, zemlja-nekmečka, to sta dva elementa za našo podobo, potrebujemo pa še tretji element, zato vprašujemo: Zakaj je gospodarjenje z zemljo tako pomembno?

Dr. Vladimir Klemenčič: »Zato, ker kmet s kmetovanjem oblikuje kulturno pokrajino in to pokrajino tudi varuje pred elementarnimi neugodami, denimo, pred poplavi. Na primer, neustrezna sečnja gozdov lahko povzroči povodenj. Drevesa zadržujejo vodo. Ker so iztrebili gozd, imajo v Avstriji poplave na Koroškem in Tirolskem.«

Zategadelj pomnimo: Kadarkoli bomo tu govorili o tem, kako se njive levijo v travnike in naprej v goščavo in kako dobivajo zemljo v roke nekmetje, moramo vedeti, da pušča takšen razvoj dogodkov za seboj »nekulturno pokrajino«, ker ni nikogar, ki bi deželo oblikoval, in pa svet, ki ga razgaljenega in brez varstva pretresajo elementarne neugode.

Kot smo že nakazali, prehaja slovenski njivski svet v travnike in iz travnikov v gozd, ali pa tu ni nobenih vmesnih stopenj in se njive kar neposredno izgubljajo v gozd. Tako imajo zasebniki — dandanes v lasti travnike (pazite, to so nekdanje njive!), ki so samo navidezno gospodarne, saj jih kosijo samo enkrat na leto. Nadalje imamo na območjih, ki so sicer ugodna za kmetijsko pridelovanje, mnogo nekdanjih njiv, zdaj spremenjenih v ščavje.

PRETRGANE NITI

Vse to pa pomeni, zdaj govorimo v strokovnem jeziku geografa Vladimira Klemenčiča, da se uveljavlja tako imenovani socialni prelog. Zemljišča, sicer primerna za obdelovanje, niso obdelana zato, ker niso v rokah ustrezne socialne skupine; torej, niso v rokah kmetov, ki so eksistenčno odvisni od kmetijstva. Ta zemlja prehaja v roke

gospodinjstev, katerih del članov je zaposlen v kmetijstvu, drugi del pa zunaj kmetijstva. In še v tem primeru je povrhu vsega največkrat aktivna kmetica ženska!

Pričujoči postopek, v katerem prehajajo njive v travnike, poteka, za primer, na kraškem območju pa v posavskem hribovju, na območju med Ljubljano in Sotlo pa v krajih med Sočo in Savo (tu gre za škofjeloško in cerkljansko območje) in tako naprej. Za dokaz pojdimo po podatke v ustrezni študiji slovenskega geografa dr. Jakoba Medveda: V obdobju od leta 1954 do 1967 se je obseg njiv in vrtov zmanjšal za 49.600 hektarov, obseg vinogradov pa za 7.600 hektarov. V enakem obdobju se je povečal obseg slovenskih travnikov in senočetj za 37.100 hektarov!

Kdo so polkmetje, ki se »razčetverjajo« med zemljo in zaslužkom v tovarni ali kje drugje, in kdo so nekmetje, ki imajo zemljo, pa ne živijo od nje in je niti za šalo ne obdelujejo? Vedeti za notranji ustroj teh ljudi je zelo pomembno, ker nas lahko podatki brez težav pripeljejo do »nekulturnih pokrajin«, do špekulacij, do privilegijev in tako naprej.

Polkmetje, to so običajni tradicionalni lastniki zemlje, to so tisti ljudje, ki so se preselili, kot se reče, iz kmečkega v polkmečko prebivalstvo. Polkmečko plast pa pri nas pravzaprav že dobro poznamo. To so tisti ljudje, ki v celoti ne morejo živeti od zemlje, od zasluzka v mestu pa tudi ne, ker so pač nekvalificirani delavci, to so torej tisti ljudje, ki zaradi otepanja z revščino, kljub velikim delovnim naporom, ne morejo šolati svojih otrok itd.

Kaj pa nekmetje? Tudi tu najdemo plast, ki se je preselila iz kmečke v polkmečko plast in od tod naprej v nekmečko. Vendar je tu najbolj pomembno spoznati, da je že mnogo slovenske zemlje in slovenskih kmetij v rokah lastnikov, ki sploh ne prebivajo več v vasi, marveč živijo v mestu. Gre za dediče, ki so se preselili v mesto. Veliko kmečkih hiš pa je dandanes že v rokah meščanov, ki so kupili zemljo za vikend.

KDO SE PODREJA ZAKONOM IN KDO NE

»Tako spreminjanje izrabe zemlje,« razlaga dr. Vladimir Klemenčič, »aje normalno takrat, kadar se podreja zakonom tržnega gospodarstva in tehnologije. Podrejanje omenjenim zakonom pa je mogoče samo takrat, kadar gre za kmeta, ki je eksistenčno zvezan z zemljo. Vsem drugim lastnikom, ki so delno, ali pa sploh niso odvisni od zemlje, pa se seveda ni treba podrejat tem zakonitostim in obenem tudi ne gospodarsko - nacionalnim interesom. Lastnikom zemlje, ki niso kmetje, zemlja ni več eksistenčni vir, ampak postane sredstvo za špekulacije.«

Predeu se geograf sploh dotakne samega prekupčevanja in mnogokratnega zaslužkarstva z zemljo, ki ga menda vsi dobro poznamo, pokaže poprej na dva tokova našega družbenega življenja, ki omogočata zemljiškemu lastniku špekulirati. Prvi tok je vsekakor

potreba prebivalstva po rekreacijskem prostoru. Le-ta vodi k nakupom zemlje za vikende ali k nakupom kmečkih hiš.

DRUGI TOK ODKRIJE IZBRANCE

Tudi tu lahko razdelimo nakupe zemlje in hiš za vikende med normalne in neormalne pojave. Normalno je, če je nastajanje vikendskih naselij usmerjeno z regionalnim prostorskim načrtom: se pravi, da se mora graditelj oziroma lastnik vikenda (če gre za kmečko hišo) prilagoditi vaškemu okolju in se združiti s tem okoljem s potrebnimi regulacijskimi napravami, s infrastrukturnimi objekti (s cestami, itd.) in tako naprej. V glavnem, gre za funkcionalno vključevanje v celoto. O tem smo pred kakimi tremi meseci v TT že pisali. Naj samo ponovimo opis nenormalnega pojava. Kupec kmečke hiše prenovi poslopje po svojem okusu, vendar pa v ničemer ne pripomore k preureditvi vasi. Gremo še naprej, na Slovenskem rastejo mnoga vikendška naselja brez urejene kanalizacije.

Vsekakor moramo na tej točki pokazati še na lastnike kmetij, ki se za zemljišče sploh ne brigajo. Ti niti ne ohranjajo kulturne pokrajine niti ne pridobivajo hrane, ponekod pa celo ogrožajo elementarno varnost. Tako porodo lahko zasledimo na Koprskem, precej, ko se za kak kilometer oddaljimo od obale.

Drugi tok je potreba po zemljiščih za stanovanjsko in drugo graditev. Lastniki take zemlje, kot smo doslej že večkrat povedali, od svoje lastni niso življenjsko odvisni. Zategadelj lahko navijajo ceno, kakor se jim za- hoče, saj je potreba in želja, če bi lahko sesteli vse, že domala več, kot je zemlje. In ker lahko zavoljo te okoliščine ohranjajo ceno na zvečne vrtočlavi višini, imajo prednost pri nakupu parcel za zidanje samo izbrane skupine. Sestavljajo jih, kot ste najbrž že uganili, ljudje z velikimi dohodki. In ko to ugotovimo, že tudi v isti sapi določimo, da gre pri tem za člane izbrane vodstvene in oblastvene in včasih tudi velikobitniške plasti. Zdaj razumemo, zakaj določa o urbanizaciji in graditvi naselij in navsezadnje dostikrat tudi o možnostih za oddih (vikendske naložbe) ekonomska moč.

Ali vidite zdaj, kako je vse to povezano, zemlja, njive, pustinja, kmet, špekulacije, denarniki, socialno razlikovanje?!

Dobro, pokažimo, za primer, kaj se lahko zgodi, če ni spoštovanja zakonitosti zemlje, z nekaj neslovenskimi primeri. Nemški meščani so si v širšem zaledju Frankfurta postavili vikende, in to v vaškem okolju, kjer je kmet vzdrževal ceste, obdeloval zemljo in obično koval privlačno pokrajino. Ko pa je tisti kmet zaradi ekonomskega razvoja propadel, so vikendi kmalu izgubili svojo vrednost. Nihče ni več vzdrževal ceste in pokrajina je postala zaraščena in nepriljavna.

Druga poučna zgodba iz visokogorskega turističnega sveta v Franciji. Nemčiji in Švicji pa pripoveduje, kako morajo tamkajšnje občine plačevati kmete, da pokosijo travnike, sicer bi ne imeli smučišč za turiste.

ZEMLJA — Ali bo v prihodnosti še več starih kmetov lazilo v hrib in z vrha opazovalo izginotje svojega rodu, ali pa bomo osvežili slovensko zemljiško politiko.

Makedonski primer pa nas pouči, kako lahko pride do erozije, če pušča kmet zemljo v nemar. Zato, ker so ljudje nehali obdelovati zemljo, uniči erozija med Ohridskim in Prespanskim jezerom vsako leto po več sto, ne, tudi po več tisoč hektarov obdelovalne zemlje.

Dr. Vladimir Klemenčič pravi ob vsem tem: »To lahko doleti tudi nas, če ne bomo drugače usmerjali zemljiške politike!«

Sploh pa ima naš sogovornik znotraj prikazanega zveznega teka stvari, zelo prodorne zamisli o tem, kako naj bi obrnil postopek da bi tekel, narobe, od slabega k dobremu.

POMEMBNO LE LASTNIŠTVO STROJEV

Začeti je treba z odgovorom na staro vprašanje, zakaj Slovenci še zmeraj odhajajo z zemlje. Profesorja Klemenčiča »zato« je tak: »Praktično danes nismo zasledili nikjer v literaturi primera, da bi kmečko gospodarstvo, ki ima maj kot 10 hektarov zemlje in je ta zemlja razdrobljena po vaškem zemljišču, lahko živele in dosegale take dohodke, da bi se lahko razvijalo. Izjema so samo posebne kulture, ovetlice, sadjarstvo, vinogradništvo itd. Ker kmetje to slutijo, tiščijo, dostikrat podzavestno, z zemlje.«

Postopek tiščanja z zemlje pa je v razvitih državah drugačen kot pri nas. Tam je obdelovanje polja v obliki do danega dela (tako je pri nas) negospodarna zadeva. Prvič, dvojno deio pre več izčrpa človeka, in kmetijski dohodek je tam sploh večji in drugič, država ima mehanizme, s katerimi subvencionirajo tista gospodarstva (subvencionirajo nakupov zemlje, strojev itd.), ki imajo mlado delovno silo in katerih člani mislijo ostati na zemlji. Sicer pa je šel razvoj v razvitih evropskih državah tako daleč, da lastništvo zemlje sploh ni več pomembno, pomembno je edinole lastništvo strojev. Logika nam zdaj pové, da se v teh deželah (Nemčija v Posarju, severna Francija in Belgija) uveljavlja kmetijstvo, ki se začne in neha pri najemanju zemlje za strojno obdelovanje.

Profesor Klemenčič je na podlagi dolgoletnih opazovanj na kraju samem in na podlagi teoretičnih razmišljanj pristal na edino možni rešitvi slovenskega kmečkega vprašanja, in ta se ponostavljuje glasi takole: kmetom je treba pustiti več zemlje, in je prav vseeno, ali bo ta zemlja zdaj najemniška

ali pa jo bodo dajali drugače, važno je samo, da bo odsihmal kmečko gospodarstvo lahko normalno živelo.

»Tisto zemljo, ki je zdaj v rokah nekmetov in polkmetov, bi bilo treba tako visoko obdavčiti, da bi se je vsak od teh lastnikov brž rešil. S tem bi zemljo pravzaprav pripeljali na trg, toda kot družbeno lastnino. Država oziroma družba bi od tod naprej dajala to zemljo v najem za strojno obdelovanje. Kmetom bi jo dajala za najmanj pol drugo generacijo, zakaj izkušnje so pokazale, da se ne splača najemati kmetije za leto ali dve. Kmet ima namreč svojo gospodarsko zamisel, ki jo med delom prilagaja življenju. Zato bi morala družba vselej oddajati zemljo za daljšo dobo.«

KMETIJE IZ 40 HEKTAROV

Dr. Vladimir Klemenčič lahko svoje predloge brez težave podpira z neposrednimi podatki. Na primer: Proces prehajanja slovenske zemlje iz kmečkih rok v roke nekmetov je dosegel že tako stopnjo, da pride na enega kmečkega delavca, starega od 20 do 60 let, na notranjskem, dolenskem in primorskem Krasu pa v hribovju med Savo in Sočo, v širši okolici zasavskih rudnikov ter na Gorenjskem in Štajerskem, v majhnih kompleksih pa tudi drugod po Sloveniji, več kot 10 hektarov zemlje, na določenih območjih pa že tudi več kot 40 hektarov. Ze ta podatek, po besedah dr. Vladimira Klemenčiča, opozarja, da je treba reformirati slovensko zemljiško-lastniško in kmetijsko politiko.

Nemara bi bilo treba splošni podatek o 40 hektarih na enega kmečkega delavca razstaviti v prid jasnosti in boljšega razumevanja. Torej, če bi vso slovensko zemljo, ki je danes v posesti tako kmetov kot nekmetov, izročili v posest samo kmetom, potem bi, upoštevajoč današnje število kmetov na Slovenskem, prišlo na omenjenih območjih tistih 40 in več hektarov zemlje na eno kmečko gospodarstvo (le-to sestavljata mož in žena).

»Če hočemo organizirati kmetovanje na teh območjih,« poudarja dr. Vladimir Klemenčič, »moramo ta dejstva nepreključno upoštevati. Drugače povedano, na naštetih območjih Slovenije bi morali obsegi kmetijskih obratov, imenujmo nove kmetije kar tako, pa najsi gre za zasebne ali za družbene obrate, torej, bi morali kmetijski obrat obsegi od 30 do 40 hektarov bolj ali manj kakovostne zemlje. Ponekod pa je po-

ložaj celo tak, da bi morali ustanoviti celo 80-hektarske posesti. Dokler ne ustanovimo takih enot, dotlej kmečka gospodarstva ne morejo funkcionirati niti socialno niti gospodarsko. Edinole tako obsežne gospodarske enote bi zagotavljale kmečkim družinam normalno življenjsko raven. Po možnosti naj bi bile to zaokrožene zemljiščne enote.«

PREKVALIFIKACIJA NI MOGOČA

Podatek o hektarih na osebo pa podpira zamisel o velikih kmetijah v Sloveniji tudi z »ognjem s položaja leta« oziroma, bolje rečeno z mrazom starosti. Dejstvo je namreč, da je kmečka delovna sila, ki jo je upošteval v svojih računih profesor Klemenčič, močno ostarela. Povrh tega pa še tu prevladujejo ženske. Ko govorimo in pišemo, da obdeluje dandanes velik kos slovenske kmečke zemlje ostarela delovna sila, ki ji je kmetijstvo edina možnost za preživljanje, moramo imeti ves čas pred očmi, da govorimo in pišemo o rodu, ki bi ne mogel dobiti dela drugje, četudi bi se želej zaposliti zunaj kmetijstva! Je pač tako, da se ti kmetje ne morejo več prekvalificirati, ker so v letih. To je eno! Drugo pa je, da zategadelj, ker so ostareli, tudi nimajo in ne morejo imeti smisla za modernizacijo kmetij.

Ko postavljamo stavke o starosti kot zavori, že tudi končujemo dokaz o zveznem teku stvari, o zveznem prelivanju njiv v pušče, pušč v kmete, kmetov v nekmete nekmetov v rekreacijo, rekreacije v špekulacijo, špekulacije v elito, elite v privilegije, privilegije v socialne razlike in socialnih razlik spet v zemljo in zemlje v Klemenčičevo rešitev o velikih posestih in velikih posesti v tisto, kar pride...

Ko postavljamo omenjene stavke, obenem tudi napovedujemo, da bomo v naslednji številki pokazali, kakšna je delovna sila v Sloveniji, kako številna je, kje je razporejena in kakšna je po spolu, odkriti pa kanimo tudi prihodnje črne dneve, ko bo v Sloveniji zmanjkalo kmečke delovne sile, ko v deželi ne bo primanjkovalo samo proizvajalcev hrane in ohranjevalcev ter obiskovalcev kulturne pokrajine (tu nastopajo tudi rekreacijski prostori), marveč tudi proizvajalcev v tovarnah in uradih, kar z drugimi besedami, pomeni, da bo primanjkovalo delavcev in uradnikov, saj slovenski kmečki rod je napajal in še napaja slovenska mesta.

PRIMOŽ ŽAGAR

BENGALCI

Združeni narodi bi morali zazvoniti preplah: Skladi za pomoč pakistanskim beguncem so skoraj izčrpani. Pravzaprav kaj prida bogati niso bili nikoli. Kakih 140 milijonov dolarjev mednarodne pomoči je bilo namenjeno skoraj desetim milijonom ljudi, ki so prebežali v Indijo zaradi izvajanja politike, ki ji Jahja Kan pravi »ohranjevanje enotnosti« Pakistana. V istem predelu sveta, čeprav po kilometrih daleč proč, so z razkošjem proslavili zgodovinski dogodek in samo za telekomunikacijske zveze s svetom porabili precej več, kot je ves svet lahko posvetil pomoči beguncem.

Toda, to so, boste rekli, nasprotja našega časa: bogastvo in revščina, veselje in žalost, se prepletajo vsepovsod, prav posebej pa v Aziji.

Naj torej bodo nasprotja značilnost nerazvitega dela sveta. Perzija kljub velikemu naravnemu bogastvu in neznanskemu razkošju na vrhu, še vedno živi v časih Kira in je prezadolžena. Pakistan zaradi vodenja grozljive državljanske vojne proti praktično strnjeni skupini 80 milijonov bengalskih muslimanov povečuje svojo zadolženost z nakupi najmodernejšega orožja. Blišč starega imperija, ali blišč besed o nujni enotnosti modernejšega imperija, naj zakrijeta pravo resnico.

Težko je pravično porazdeliti bogastvo, težko se je mirno odreči privilegiranemu položaju. Toda ali naj ta najbolj huda nasprotja, ki blijejo v oči in ušesa, zavestno pomagajo vzdrževati tudi ves preostali svet? Pakistan je zapleten v mreže velike politike in vse sile želijo samo eno — ohraniti to velikansko umetno državno tvorbo tako kot je, pa če ustreza ljudem, ki tam živijo, ali pa ne. Samo da se ne bi spremenilo ravnotežje sil. Laže je zato tarnati nad nesrečo desetih milijonov ljudi, lepiti preozke oblike in preusmerjati pozornost na posledico, namesto na vzrok državljanske vojne. Laže je izbrskati nekaj milijonov za pomoč beguncem, čeprav tega denarja ne bi bilo treba dati, če bi se velike sile potrudile in pripravile pakistanskega predsednika, da bi končal vojno.

Če bi se začeli organizirani mednarodni napori za končanje nesmiselne vojne že pred meseci, bi bilo morda dovolj, da bi pakistanski predsednik Jahja Kan priznal pristojnosti izvoljenim predstavnikom bengalskega ljudstva.

Zdaj bengalsko osvobodilno gibanje trdi, da je že premalo tisto, kar je bilo sprejemljivo na začetku, torej vrnitev v politično ozračje proti koncu leta 1970 in priznanje avtonomije Bengaliji v okviru pakistanske države. Nerazumne represalije nad civilnim prebivalstvom so medtem okrepile narodna čustva in volja po neodvisnosti je močnejša kot kdaj prej.

Jahja Kan sicer pravi, da so Bengalci zapeljani, toda v to trditve lahko upravičeno dvomimo tudi zato, ker je splošni odpor do segel v zadnjem času velike vojaške uspehe nad redno pakistansko vojsko, ki ji veliki zaščitniki redno dovajajo moderno orožje. Nekateri celo sklepajo, da je stopnjevanje napetosti na indijsko-pakistanski meji neposredna posledica resnice, da Jahja Kan vedno teže obvladuje vzhodni del dežele. Po preskušeni navadi je zato najboljše prepričati svet o tem, kako napadalna je Indija, zanetiti vojno z njo in preusmeriti pozornost z notranjega spopada na mednarodni.

Po najrazličnejših poteh so tako velike in majhne sile, napredne in nazadnjaške, revolucionarne in tradicionalistične, parlamentarne in avtokratske, sklenile, da osvobodilnega boja 80 milijonov ljudi (pri nas ni civilistov, vsi smo morali postati vojaki — pravijo voditelji osvobodilnega gibanja) ne bodo ne vedeli, ne slišali. O rasni, verski, etnični enakosti, o svobodi vseh in o pravici vsakogar, da se bori za boljše življenje, o vsem tem bomo govorili drugič. Zdaj gre za ravnotežje sil.

Toda zdi se, da Bangla Deš vendarle ni Bifra. Velikanska je in ljudje so pokazali, da jih s silo ne bo nihče več prisilil k pokornosti. Morda bo za kratek čas še mogoče vladači po kolonialnih pravilih, toda prej ali slej se bo nasilna notranja politika zlomila, čeprav na hrbtih ljudi, ki so bili stoletja navajeni živeti lačni in brez možnosti.

MOJCA D. MURKO

DIAMANT 820 INDIGO
aero

TEDESKA TRIBUNA

izdaje in tiska CGF -DELO- v Ljubljani — direktor publikaci
Mitja Gorjup — urejuje uredniški odbor — glavni urednik
Dušan Benko — odgovorni urednik Zoran Jerin — uredništvo:
81000 Ljubljana, Tomšičeva 3/II, p. p. 150-III, tel. 23-522, kol
portaža za zunanje prodajalce Ljubljana, Titova cesta 57, tele
fon: 323-879; naročniški oddelek: Ljubljana, Titova 57, telefon
311-897 Naročnina: celoletna 48 din, polletna 24, četrletna 12,
mesečna 4 din. Oglasi oddelek: Ljubljana, Subičeva ulica 1,
telefon 21-896, številka žiro računa SDK 501-1-157/2 — telefon
23-522 do 23-526. Kolportaža za Ljubljano: Ljubljana, Subičev
ulica 1 — tel. 22-575. Rokopisov ne vračamo.

KOLIKO OTROK JE Z NAŠIMI ZDOMCI V TUJINI: NIHČE NE VE

POZABITI SLOVENSKO, DOVOLJENO?

»V Nemčiji, Zvezni, da se razumemo, smo drugo leto. Z mozem sva prišla delat, ker doma nisva naša služba. S sabo sva vzela tudi osemletnega sina, in zavoljo nje ga vam tudi pišem. Fant mora hoditi v šolo, nemško seveda, in z mozem sva znenada ugotovila, da se doma že ni več pripravil pogovarjati v slovenskem jeziku. To naju je vznemirilo, zakaj konec koncev smo le Slovenci in se nameravamo čez kakšno leto vrniti v domovino. Spoznala sva tudi, da otroku doma nisva posvečala zadosti skrbi, a kako bi jo lahko? Delava po ves dan, ker si hočeva čim prej nabrati potreben prihranek, otrok pa je v tem času najprej v šoli, potem pa ga do večera prevzame naša sosedka, Nemka. Zvečer spregovorimo besedo ali dve v slovensčini, gremo spat, na slednji dan pa je tako kot prej. Sprašujem vas, ali res ni mogoče ponuditi nobene pomoči iz matične domovine, ali ni mogoče storiti ničesar, da bi naši otroci vendarle ohranili zveze s svojim materinim jezikom?»

Neimenovano pismo je prišlo iz neimenovanega kraja v Zvezni republiki Nemčiji. Čeprav dopuščamo možnost, da je primer redek, da na splošno, nam misli vendarle naravnava v najrazličnejše smeri spraševanja, na koncu pa se bomo morali vprašati »generalno: kako je s šolanjem otrok naših zdomcev oziroma naših državljanov, začasno zaposlenih na tujem (za tiste, ki jim zdomci niso všeč), ljudi torej, ko so si morali iz gospodarsko »objektivnih« razlogov poiskati delo v tujini?

Ustavimo se takoj ob slednjem: toliko in toliko naših ljudi je gospodarsko prisiljenih iti za kruhom čez meje; to, kar je bilo pred

dvajsetimi leti še nezakonito, je danes postalo zakonito in v določenih trenutkih celo priporočljivo. Za kogar ni dela tu, bo morda drugje, takšna je pač vesoljna politika delitve dela. In naši ljudje odhajajo pod varstvom meddržavnih sporazumov in konvencij, z njimi pa odhajajo tudi njihovi otroci. Za starše se še zanimamo, saj nam konec koncev prinašajo devize, prepotrebne za naše gospodarstvo, za njih otroke nas zvečine ne skrbi. Lahko bi zastavili vsem psihološki test: če tak otrok preživi na Nemškem pet ali šest let, če v tem za otroka dolgem času vse bolj zgublja zvezo z domovino in s svojim rodnim jezikom, ali bo po šestih letih tak otrok še mislil slovensko? Bo še govoril zanesljivo slovensko? Od visno je kajpak veliko od staršev, toda zdrava logika nam pove, da na tuje ne odhajajo ljudje z najvišje razvite narodnostno zavestjo. Odhajajo predvsem takšni, ki se na slovenstvo počvižgajo, prvi cilj pa jim je denar, čim prej. Če torej premislimo zadevo do konca, potem bomo rekli, da se iz tujine, ko bo ugoden čas, ko bo dela za vse dovolj doma, ne bodo vrnili naši, marveč nedoločna, nepredeljena množica. Morda je pregrešno zapisati, pa vendar: stoletja in stoletja smo rohneli zoper potujčevanje, zdaj pa kakor da smo nanj pristali sami. Le da veliko manj drastično.

Šolanje otrok slovenskih zdomcev v tujini dobiva pod takšnimi zornimi koti veliko večje razsežnosti. Poskušali smo zvedeti, koliko otrok, šoloobveznih še posebej, je s slovenskimi starši odšlo v tujino, potencialnih otrok torej, ki imajo vse možnosti, da zgubijo zveze z domovino in slovensčino. V

veliko sramoto nam je lahko, da o tem ne vedo nikjer ničesar, tudi tam ne, kjer bi to morali vedeti. Zavod za zaposlovanje, na primer, vpiše natanko vse podatke o naših zdomcih, v rubriko sicer vpiše tudi število njihovih otrok, ne zdi pa se jim vredno vprašati, ali gredo ti otroci s starši na tuje ali pa ostanejo doma, v Sloveniji. Niti malo jasnejše podobe nimajo na ustanovah, ki bi morale še posebej skrbeti za vzgojo in izobraževanje vseh slovenskih otrok.

Tako smo prepuščeni domnevam. Zadnje ljudsko štetje je dalo podatke, ki pa so se že takoj zatem pokazali izredno nezanesljivi, da je iz naše republike na delu v tujini okrog 60.000 delavcev. Tu niso prišteti družinski člani. Zračunali so tudi, da je to enako 3,4 odstotka vsega slovenskega prebivalstva, 7,2 odstotka vsega aktivnega prebivalstva in 10,8 odstotka vsega zaposlenega prebivalstva. Skupaj z družinskimi člani pa je iz Slovenije zaposlenih v tujini okrog 80.000 ljudi. Zelo shematičen in poenostavljen račun, ki upošteva, da šteje poprečna slovenska družina slabe štiri člane, da je v tujini zaposlenih veliko samskih ljudi brez družine, bi nakazoval, da je med 80.000 Slovenci, začasno nastanjenih v tujini, morebiti deset tisoč otrok in med temi vsaj polovica šoloobveznih, takih torej, ki hodijo v avstrijske, nemške, belgijske, švedske in druge šole. Toda to je samo domneva, zanesljivega podatka nimajo nikjer, kot smo rekli.

Naj bo številka, ki smo jo sami izračunali, tudi za polovico manjša, še vendar ostaja nedvomna resnica, da so otroci naših zdomcev v tujini pomemben del slovenskega prebivalstva in da jim gre torej posvetiti vsa skrb. Ta skrb pa bi se najbolje

izkazala s tem, da bi jim omogočili ohraniti tesen stik z domovino, s svojim materinim jezikom. In tako smo končno pri vprašanju, kakšno je stanje šolanja teh otrok v tujini.

Gre za zelo preprosto reč: šoloobveznim otrokom naših zdomcev bi morali oskrbeti še tako imenovani dopolnilni pouk v materinem jeziku. Vsem nam je jasno, da slovenski otrok, ko pride s starši v tujo državo, postane šoloobvezen po tamkajšnjih šolskih zakonih. V tem ni nikakršnega popuščanja, in prav je tako. S tem starši nimajo nobenih problemov, razen redkih, ki v Nemčiji svojih otrok niso hoteli poslati v nemško šolo in so morale nemške šolske oblasti posredovati na naših konzulatih, čeprav bi si lahko pomagale tudi s policijo.

V tako nejasnem stanju smo povprašali najprej Franca Zugla, tajnika Slovenske izseljeniške matice v Ljubljani.

»Ni sporno, da moramo otrokom naših delavcev, začasno zaposlenih v tujini, omogočiti šolanje v slovensčini. Toda gre za način: kako in kje. Za zdaj mislimo, da je dopolnilni pouk najkoristnejše organizirati v Stuttgartu, kjer so naši delavci najbolj skoncentrirani. Potem gre za Eisden v Belgiji, kjer žive zvečine naši starejši izseljenci in ti bi radi svoje otroke šolali v slovenskem jeziku. Pri Matici menimo, da smo se pre malo zanimali za Švedsko, kjer dela okrog 4000 Slovencev, veliko jih živi v strnjelih naseljih. Možnosti pa so tudi v Švici.

Razmišljamo tudi o dopolnilnem pouku v času počitnic: otroci naših delavcev na tujem bi z učitelji prihajali k nam in se tu v kolonijah z našimi otroki skupaj učili slovensčine.«

»Kakšno pa je razumevanje tamkajšnjih oblasti?»

»Kar zadeva Nemčijo, Belgijo ali Švedsko, za zdaj ni nobenih težav. Dajejo na voljo prostore in celo finančno podporo.«

Za organizacijo dopolnilnega šolanja slovenskih otrok v tujini so seveda zelo pomembni učitelji. Kako je z njimi?

Poklic takega učitelja zahteva poseben profil, med drugim bi moral biti tudi glasbeno izobražen, da bi lahko učil naše otroke peti. Seveda pa je tudi vprašanje nagrajevanja: nekateri mislijo, da bi lahko bil tak učitelj stalno zaposlen, zraven pa bi ob sobotah še poučeval naše otroke. Potem je vprašanje pedagoških pripomočkov: tu bomo morali z naše strani narediti več.«

Kdo bi moral imeti posebno na skrbi šolanje naših otrok v tujini, smo vprašali Lojzko Vrtič, samostojno svetovalko pri republiškem sekretariatu za prosveto in kulturo.

»Prva težava je v tem, da zadeva pri nas ni jasna. Tu se prepletajo zadeve, ki so mednarodno pravne narave, z zadevami povsem vzgojno izobraževalne narave. V glasbenem bi morali za to vprašanje skrbeti naš sekretariat, republiški zavod za šolstvo in republiška izobraževalna skupnost, najpomembnejše pa bi bilo, da bi šolanje naših otrok v tujini prevzel en sam. Meddržavni dogovori zdaj stojijo, kar je sila slabo. Republike bi lahko sicer same urejale vprašanje šolanja naših otrok, vendar države, kjer je največ naših delavcev, niso navdušene nad tem, saj niti naših različnih jezikov ne priznajo povsod. Tako boste tudi zvedeli, na primer, da je v pokrajini Baden-Württemberg zaposlenih 4000 Jugoslovancev, podatkov o tem, koliko je tam Slovencev, pa ne boste dobili.«

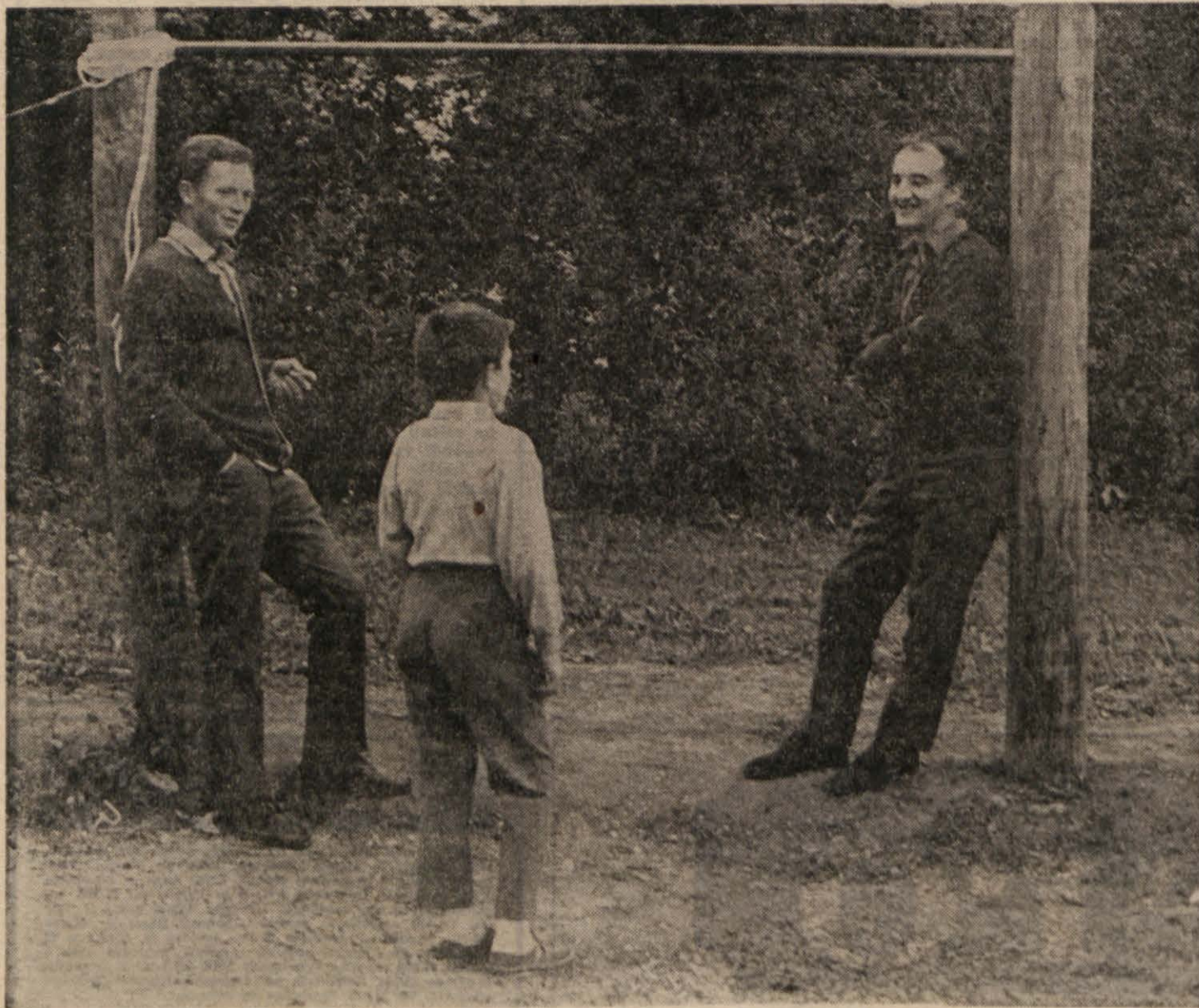
Če bi bili dovolj bogati, pravi Lojzka Vrtič, bi bilo vse bolj preprosto; tako pa smo vezani na nemško pomoč. V Stuttgartu, na primer, so tudi šolski predpisi zelo strogi. Našemu konzulatu dajejo po 2000 mark letno za slovenskega učitelja, ki ima v svojem oddelku za dopolnilno šolanje najmanj pet najst učencev. Da bi tak učitelj lahko na leto zaslužil vsaj 10.000 mark, bi moral poučevati v petih oddelkih, to pa ni lahko.

Otroci naših delavcev v tujini so psihološko prizadeti, saj so doma prepuščeni sami. Starši delajo po ves dan, gre jim samo za čim hitrejši zaslužek.

»Konkretno je storjenega zelo malo. Lani je imel v Stuttgartu učitelj Sedmak pripravljati oddelke, ki naj bi naše otroke pripravili za prvi razred nemške osnovne šole. To pa se ni obneslo, zato so Nemci nastavili svojega učitelja za mednarodne razrede, kamor pridejo otroci vseh nenemških narodnosti. Mi smo zdaj v Stuttgart poslali drugega učitelja za dopolnilni pouk. Morda se bo zadeva obrnila na bolje zdaj, ko so bili imenovani šolski konzuli v Stockholmu, Parizu, Bonnu, Frankfurtu, Münchnu in Stuttgartu, kjer bo to Slovenec.«

Iz teh majhnih drobcev lahko dobimo vsaj približno podobo: za šolanje naših otrok v tujini ne skrbimo dovolj. Učiteljev za srbohrvaško govoreče otroke v tujini je nad trideset, Slovenec je odšel en sam, drugi čaka, tretjega še niso izbrali. Tu gre zvečine za Nemčijo, nihče pa konkretno še ne misli na Belgijo, Švico ali Švedsko, od koder je prišlo kar nad petdeset prijavnih naših delavcev, da bi radi šolali (dopolnilno) svoje otroke v slovensčini.

Vsekakor bo potrebno kaj storiti ali pa se sprijazniti z resnico, da bomo morali precejšen del našega prihajajočega rodu odprati.

UCITELJSKA IDILA DOMA: otroci naših delavcev v tujini čakajo na šolsko pomoč (foto: Joco Znidarsič)

HERMAN VOGEL

ČEŠNJA IN POTOK STA ZDRAVILO ZA TABO- RIŠČNE BOLEZNI

OČE IN MATI — v klekljanju minevajo leta

DOBER DAN, STAROST

Vsoko gori v Rovtu nad Polhovim gradcem je gostilna Pri škratcu. Ne čisto prava gostilna kot tudi gostilničar ni čisto pravi. Krivi so pa gostje. V one višine po ozkih v same ovinkne zavitihi poteh le redkokdaj zaide. Domačin na kozarček, dva, tri; če jih je več, Antona Koširja že začena skrbeti. Nekoč so mu bili gosti razbili vse, kar je bilo steklenega in pometali skozi okno. Težko ga je prizadel nakup novega inventarja, saj smo že rekli, da Anton Košir ni ta pravi gostilničar.

»Dvanajst let sem bil star, ko sem natočil prvo žganje v kozarček in ga odnesel gostu. Trgovino in gostilno smo imeli tedaj. Revščine nismo tolkli. Ko sem jih dopolnil dvajset, sem prevzel od očeta 'kšeft'. Takrat še nisem vedel, kako me bo življenje premetavalo. Skrbno sem pazil na prevroče pljance, da sem jih dovolj zgodaj spravil domov, sicer je bil vedno joj, saj če te trmaste hribovske buče razgreje alkohol, jih ne ustavi ne bog ne vrag.«

Z Marijo sta se poznala od plenč naprej. Spočetka nista nič mislila drug na drugega. Pa je že prišlo tako, da sta bila beseda in pogled po plesu zadostil, da sta se srca vneli. Od tod do tistega odločilnega 'da' v cerkvi je šlo hitro in gladko. Pozneje ni šlo več tako. Ne zaradi njiju, rada sta se imela in devetim otrokom sta dala življenje. Smrt jima je pobrala štiri, preden so utegnili sestri v šolske klopi.

»Ja, če ne bi bilo vojne. Pa jo je že hudič dal. Odvlekli so me v Begunje. Da podpiram partizane in je pri meni javka, so mi rekli. Zaslisevali so me noč in dan. Tudi, če bi kaj vedel, ne bi povedal. Pa nisem kaj prida vedel. Zmeraj sem imel rad naše ljudi in pomagal bi jim tudi, če ne bi bilo vojne.«

SPOMINI PEČEJO

Strahotno so ga pretepali. Gestapovec mu je s puškinim kopitom razbil čeljust, mu segel z roko v usta in potegnil. Samo malo je zahreščalo. Zato danes ne morem

več v okoliške hoste in peš v dolino pa nazaj, kot je to zmozel včasih. Pa ne samo zato. Zaradi vseh štirih let, ki jih je prebil v taboriščih.

»Najhuje je bilo v Begunjah. V Dachau, kamor so me poslali kasneje, nas niso pretepali, tudi zaslisevali so nas redkokdaj. Tudi v Buchenwaldu, Weidachu in Rudolfstadtu so samo ubijali, mučili pa le včasih. Hudo je bilo gledati tisto sežiganje. Koliko živih je končalo v krematoriju. Dovolj je bilo, da si izžerpan obležal, pa so te že stlačili v peč.«

Noči brez spanja so prišle šele kasneje, ko je bil Anton že spet v svojih hribih. Češnjava veja, ki v vetru potrka na okno, je odganjala spomine na pedantno zložena trupla pred pečmi, na obupno lakoto, ki je bila meter osemdeset centimetrov visokega Antona stanjšala za 38 kilogramov.

»Doktor Mahkota, ki je bil še z veliko drugimi Slovenci v Buchenwaldu, je rekel, da imam srečo s svojimi drobnimi kostmi. Sicer ne bi preživel. Veliko dobrega je naredil zame in za vse Slovence. Rešil je veliko življenj. Kako smo mu bili hvaležni in smo še danes!«

Zaradi porušenih mostov in cest je Anton polne štiri mesece potoval nazaj v svoj Rovt. Skrbelo ga je za ženo in otroke. Zanj, kar je bil zvedel, je bilo, da je vzela posestvo v najem, da jih je nekako preživela. Živi, zdravi in sestradani so bili, ko jih je spet ugledal. Komaj so prepoznali očeta, ki je bil samo še senca. Stara dobra češnjava pred hišo je bila prav tako še tam. Postarala so jo leta, vojna ji ni mogla do živoga.

»Zakaj so metali čisto žive v peč? Še danes včasih pečejo spomini. Ko sem bil prišel v Dachau, sem za straniščinimi vratmi naletel na vzorno zložena trupla. Celo po velikosti so jih zlagali. Ne bi preživel, če si ne bi dopovedoval, da sem mrtev, da me kaj hujšega od tega ne more doleteti. Vsak dan sem čakal na prijateljico smrt. Ja, saj je bila prijateljica. Vsak se je najbolj bal tega, da bi obležal in bi ga živoga stlačili v peč.«

Pred gostilno Pri škratcu je studenček. Zajezili so ga in ujeli vodo v žleb. Zdravo, bistro studenčnico. Tudi njegovo žuborenje je zdravilo Antonove noči brez spanja. Pomirjajoče in domače se pretaka voda prek roba.

»Seveda sem se spet takoj vpregel v delo. Če mi je bilo kdaj prej pomivanje kozarcev odveč, mi po vrtnitvi sploh ni bilo več. Prihajali so znanci, prijatelji, vsakega posebej sem se razveselil, saj sem bil štiri leta prepričan, da je vsega konec, da bo vse pobralo.«

Danes je Antonu 67 let. Zena je nekaj mlajša. Otroci so se raztepli po svetu. Poročili so se, potegnili jih je v Ljubljano ali blizu nje. Ni jim do gostilne nad Lučinami, obešene v strmino, kjer je še avto težko obrniti. Starša sta stara in utrujena. Treba jim je pomagati. Pet jih je, otrok.

»Trije so v Vrhniki, ena pa je nekje ob vodi, ne vem natančno kje, ker že toliko let ni pisala. Vsi so poročeni, imajo hiše ali vsaj stanovanja. In veliko stroškov. Pomislite, koliko samo stane vzdrževanje avtomobila. Seveda nama ne morejo pošiljati denarja, ki ga še sami preveč potrebujejo. Zato nama pa nekateri pošljejo staro obleko in nama sploh ni treba skrbeti, kaj bova oblekla.«

SOLATA ZA ZAJTRK

Pri škratcu je treba prej naročiti, če hočeš kaj toplega jesti, saj so gostje bolj redke ptice. Konzerve in kruh so pa zmeraj doma. Kadar pride večja družba, si utrujene stare roke zavilajo rokava. Ampak to ni velikokrat. Največkrat se kuha kosic samo zanju. Kakšno?

»Hečno je pri nas. Zena že za zajtrk je solato, potem za kosilo, pa še za večerjo. Pravzaprav živi od solate. Pa argo juho ima tudi rada. Jaz si zjutraj skuham čaj, opoldne pa pol litra riža. Včasih ga zmešam s krompirjem. Zvečer so pa zadosti kamilice za mirno spanje. Ja, tudi meso si kdaj skuha ali spečeva. Ampak bolj poredkoma.«

Pokojnine Koširjeva nimata. Se Anton ni znal potegovati zanjo, ko ne pozna paragrafov. Dobri so z njim na občini. Ni mu treba plačevati davka na gostilno! Če gre dobro, zasluži na teden tudi štiri stare tisočake čistega.

KLEKLJANJE ZA RIŽ

»Ne, samo s tem res ne bi mogla živeti. Zato oba klekljava. Že ko sem bil otrok, me je mama naučila. Za zadrugo v Lučinah delava, brezplačno nam dajo sukanec. Če bi delal od šestih zjutraj in do desetih zvečer, bi zaslužil deset dinarjev. Pa ne morem. Noge imam gnile, od taborišča naprej so čisto črne in teče iz njih, zato ne smem dolgo sedeti. Pa srce me daje. Zena pa tudi ni pri najboljšem zdravju. Tako nama 'špice' vržejo kakšnih petnajst starih tisočakov na mesec. Se da živeti. Ne rabiva veliko. Glavno je, da so otroci na svojem. Hudo mi je, ker jim ne moreva malo pomagati. Niti njičice nimava niti kokoši. Sva preveč betežna, da bi lahko obdelovala zemljo.«

In so otroci ob ozimnico. Pa kako prav bi jim prišla, ko imajo toliko dolgov na hiše, stanovanja, avtomobile! Hribovske kmetije in gostilne res niso prida. Stara Koširja pa le visita na tisti hiši. Lahko bi prodala vse skupaj in se spustila počivat v dolino. Prav gotovo bi se našel kdo, ki bi si gostilno predelal v vikend in iz studenčka pred hišo naredil vodomet za zavist prijateljev.

Ampak češnjava? Stara, siva, gola, skri-venčena od šaljevih in zaresnih spopadov med vetrom, kaj bi bilo z njo? Ne, Anton ne bo prodal. Vsem tegobam navkljub bo še veliko pomladi gledal skozi okno, kako se njegova skrivljenka prebuja in oblači najprej v zeleno, pozneje v belo. Če češnja ne bo na pretek, ne bo bolelo ne njega ne nje. Oba sta v vseh teh letih nazaj koristno razdajala svoje sokove.

MARINA DRAŠČIČ

NEUREJENO TRŽIŠČE RABLJENIH AVTOMOBILOV

NIČEVI SEJMI PLOČEVINASTIH AVTOMOBILOV

V Sloveniji se vsako nedeljo zgrnejo tri določena mesta stotine in stotine rabljenih avtomobilov — to so sejmi v Ljubljani, Mariboru in Izoli. Najstarejši je ljubljanski, ki je nastal nekako samogibno pred gostilno Pod lipco, a kmalu ni mogel več sprejeti čedalje hujšega navala stare pločevine, zato so ga prestavili pred klavnico. A tudi tam je zadnja leta postajalo pretesno. Nedavno so sicer brez utemeljitve nabili večje parkirnine, in sejem je mirneje zadihal. Zato pa so se še bolj napolnile ulice okrog klavnice, tako da je ob nedeljah več avtomobilov zunaj najozkega sejemskega prostora kakor pa na njem. Toda ta prostorska preusmeritev skriva še neko drugo, vsebinsko preusmeritev. Vprašanje — kuhalo se je dolga leta — ali ti sejmi rabljenih avtomobilov še ustrezajo svojemu prvotnemu namenu, je začelo dobivati odgovore. Čedalje pogosteje je namreč slišati mnenje, da sejmi že dolgo niso več tisto učinkovito pomagalo za hitro prodajo — in seveda tudi za uspešen nakup — starega blaga. Nov, dinamičen čas ima svoje zahteve, ki jim je zamudno in teatralično folklorno barantanje tuja stvar. Naš čas zahteva hitro, sodobno trgovino pod strokovnim nadzorstvom, ki bi zagotovila neki red na tem področju, prodajalcem omogočila hitro prodajo, postavila realne cene blaga, kupcem pa vsaj za silo zagotovila, da ne bodo več kupovali mačka v žaklju.

Sejem v Ljubljani — in najbrž tudi v drugih omenjenih mestih — pa je postal, če si ga ogledamo pobliže in iz različnih zornih kotov, res nenavaden teater vsega drugega, samo sejemsko srži ne.

Sprehodimo se po njem sončno oktobrsko nedeljo, v času, ko bi morali imeti avtomobili nižje cene kot spomladi, in pogledajmo, kako gre pločevina na kolesih v denar oziroma kaj vse se na sejmju dogaja.

DOBIMO SE V NEDELJO DOPOLDNE

Da, mendar je res: to je zabaven folklorni teater, v katerem igrata prodaja in nakup avtomobilov zadnjo vlogo. Ljudje se sprehajajo od avta do avta, komentirajo in se v glavnem pogovarjajo takole:

»O, pogledj ga, kaj si tudi ti tu? ... Kaj pa ti prodajaš?«

»Nič. Samo malo si ogledujem. Kam pa hočeš ob nedeljskih dopoldnevih? Pustejšega dneva v tednu ni.«

»Poglejte,« pripoveduje zgovoren možakar iz ene izmed južnih republik skupini ljudi, izmed katerih ni nobeden kupec. »Jaz sem realista. Kaj bi prodajal draže? Moj fičko je letnik 1962. Cena pa ...« Povedal je vsoto, ki se je zdela ob njegovem izbrbljenem in zarjavelem vozilu smešno visoka.

»V štirih urah,« pripoveduje lastnik lepo ohranjenega kadeteta letnik 1968, »me je vprašalo za ceno, pa še za tega se je pozneje izkazalo, da tudi sam prodaja kadeteta.«

»Smejete se mu,« jezno ošvrkne skupino radovednežev žena nekega prodajalca, »samo tole vam povem: mi se z našo katro vozimo samo enkrat ali dvakrat na mesec. Stara je, vendar v resnici ni naredila niti enega kilometra več, kakor kaže kilometriški števec.«

»Karamboliran avto? No, potem ste se pa zbudili! Seveda je bil dotaknjen. Majčkena nerodnost pri parkiranju. Karambola pa moj fičo še ni doživel. Kateri avto pa je še cel, razen čisto novih? No, pa vi povejte, koliko daste zanj?«

»Nič, ker sploh ne kupujem, temveč prodajam fička isti letnik.«

»Petič zapovrstjo sem tu s svojim konjčkom,« slišim pogovor med prijateljema ali znancema, »pa nobenega zanima.«

»Zakaj pa ne daš na šipo cene?«

»Si neumen! Cene dajejo na šipe samo tisti, ki imajo najbolj zanikrna vozila. Moj je pa še zelo zelo v redu.«

In tako dalje in tako dalje. Pogovor med prodajalci, kupcev pa skorajda ni. Za večja vozila malodane nobenega zanimanja. Fički, spački, katre — to še morda, vse drugo pa je obsojeno na ponovno in ponovno razkazovanje, kar vsakič stane 20 dinarjev. Menda edino razkazovanje, ki ga nihče ne plača, ampak ga je treba financirati.

Sejem se je v resnici sprevrgel v nekaj čudnega.

Gneča je ob gostilni in v gostilni. Kakor so bile nekoč v manjših krajih gneče v gostilnah pred mašo, med njo in po njej. Predvsem pa med mašo. Gneča je pri prodajalci, ki zavija v papir burek. Gneča pri raznju.

Ali samo včasih pri kakem lastniku avtomobila, ki odpira pokrov motorja, da bi privabil kupce. Privablja pa radovedneže in lastnike enakih vozil.

Skušajmo strniti jedra pogovorov in vse tisto, kar vidiš najpogosteje, v misel: Kaj je sejem rabljenih avtomobilov?

Izgovor za dopoldanski sprehod? (Kakor da bi bila bližina klavnice za to najprimernejša.)

Priloznost za pogovor o avtomobilih?

(Kaj se ni mogoče o tem pogovarjati celo med oddajo o mestecu Peyton?)

Izhod, da lahko žena v miru pripravi nedeljsko kosilo?

Tombola, pri kateri lahko, če znaš peti slavo pločevini, govoriti kakor raztrgan doktor, narediti iz motorja novo božanstvo, razvrednotiti dinar na nič, prekriti rjo z lakom in besedami, s čarobno palico in srečo pripraviti motor do tega, da enkrat izjemoma vžge, avto odišaviti, da diši kakor nov, predstaviti firmo svojega avta za v zgodovini najsolidnejšo in najnaprednejšo firmo — je to tombola, pri kateri lahko zadeneš glavni dobiček in avto zares prodaš?

Je sejem mesto, kjer se ljudje lahko množično bahajo o tem, koliko konjskih moči imajo (in za vztrajnost na tem področju je res treba imeti konjsko moč v jeziku in duši)?

Je sejem mesto, kjer iščeš zgolj za bavno potrditev, da imaš res dober avto (če danes sploh še kakšna avtomobilska industrija izdeluje slabe avtomobile)?

Je sejem mesto za krepitev ali ohranjanje trgovskega duha?

Je sejem naposled edino mesto, kjer moraš znati govoriti?

Sejem kot resnični sejem, na katerem ima glavno vlogo vzhodnjaška sejmarska zgovornost?

Sejem je lahko morebiti tudi mesto, kjer ti kdo, če imaš srečo, lepo plača in hudo preplača tvojo šušmarsko obrtno dejavnost, ker si avto, preden si ga pripeljal na razkazovanje, lepo poklepal, lepo pobarval, lepo očistil, lepo odišavil in prvič v življenju opral njegov motor in njegovo no. tranjo opremo?

Je sejem edina možnost, da si reveži lahko privoščijo tisto, kar imajo bogatini (če seveda leta pustimo v nemar)?

Ne vemo. Morda je to vse hkrati. Morda pa ni nič.

Nekateri pravijo: dandanašnji lahko avto prodaš samo z oglasom v časniku. Po tistem, kar vidiš na sejmju, bi jim rad verjel.

Toda sejem je tu, in če ga gledam v vsej njegovi živopisnosti, bi se mi stozilo po njem, če bi ga odpravili. Sejem mora vse-kakor ostati.

Vendar bi si ob njem vsekakor želeli tudi kako ustanovo, kjer bi avtomobil v resnici menjavali lastnike. Ali naravnost povedano: želeli bi si ustanovo, kjer bi ne bili v ospredju čari klavniškega sejma, marveč samo čari prodaje in nakupa. Ali, z drugimi besedami: želeli bi videti resnično urejeno, strokovno, nadzorovano trgovino z rabljenimi avtomobili, pri kateri bi nihče ne kupil mačka v žaklju in pri kateri bi goljufi ne imeli nobene besede več.

SODOBNI ČAS ZAHTEVA SVOJE

Takta ustanova je nujna in bo vsak dan nujnejša. Zakaž avtomobilov je čedalje več in časa imajo ljudje čedalje manj. Poleg tega: vsak ni rojen za tako trgovino. Zmožnost za barantanje je nekaterim narodom prirojena lastnost, drugim tuja. Marsikje na Zahodu opravljajo tako trgovino servis. ne delavnice. Na dvorišču pred njimi vidiš rabljene avtomobile, a na vsakem je cena, ki je dokončna. To so večidel strokovno pregledana vozila, ki jim daje posrednik tudi garancijo, recimo tri mesece, šest mesecev in podobno. Seveda, nekaj pri taki prodaji zaslužijo tudi servisne delavnice, a zakaž ne bi zaslužile? Ne prodajalci ne kupci jim tega gotovo ne zavidajo.

Ali je pri nas v Sloveniji taka trgovina možna?

Zanesljivo lahko trdimo, da je. Manj zanesljivo pa lahko trdimo, kdo bi lahko vso stvar prevzel v svoje roke.

Za prvega »kandidata« smo »določili« podjetje, ki ima v Sloveniji največ servisnih delavnic in ki bi morda lahko prevzelo organizirano in strokovno nadzorovano prodajo rabljenih avtomobilov — Slovenija avto.

»Ste morda že kdaj razmišljali tudi o taki dejavnosti?« vprašamo generalnega direktorja tovariša Baharja.

»Nekaj pripravljamo, toda težava bi bila zaradi davka. Brž ko bi vzeli stare avtomobile v račun od lastnikov, bi morali pri prodaji ponovno plačati ves republiški in občinski prometni davek. To je za sedaj po našem največja ovira.«

Direktor se strinja, da je sejem rabljenih avtomobilov neučinkovit, vendar meni, da bi morali posredniško dejavnost obdavčiti približno tako kot dejavnost komisijskih trgovin. V Srbiji, pravi, je oložaj ugodnejši (omenili smo, da podjetje »Zastava« iz Kragujevca, od tovarne avtomobilov osamosvojena organizacija, že dolgo jemlje v račun stare avtomobile znamke »Zastava« in prodaja prodajalcem nova vozila ob doplačilu, zadnje čase pa posreduje tudi pri prodaji rabljenih avtomobilov, izdelanih v drugih državah). V Srbiji namreč občine določajo samo zgornjo mejo obdavčitve, spodnje pa ne, in tako v nekaterih občinah sploh ne poznajo prometnega davka pri prodaji rabljenih vozil. In ker občine tako ničesar ne dobijo, tudi republika ne dobi ničesar, posel pa le dobro cvete. Tako na primer v Topoli.

So pa še druge težave, če naj verjame mo tovarišu Baharju. Servisne zmogljivosti so že zdaj do kraja izkoriščene. Garaži ni. Rabljeni avtomobili ne morejo stati zunaj, ker se hitro kvarijo, njihova že dogovorjena cena pa bi zato hitro padala in lastnik bi bil preveč oškodovan. Za marsikoga je kljub temu boljša rešitev, da pelje svojega železnega konjička tudi po petkrat na sejem. Poleg tega se je pri taki prodaji bati nečednih poslov. »Pri prodajanju rabljenih avtomobilov je tisoč manipulativnih možnosti, ki jih nekateri skoraj poklicno in nadvse večje izkoriščajo.«

Skratka, Slovenija avto se nekoliko bolj vse zadeve.

Vendar ima zadeva bržkone tudi drugo plat.

Republiški tržni inšpektor tovariš Butina sicer pravi, da se s sejmi ne ukvarja, vendar pa kljub temu meni, da se ustrezne organizacije načelno branijo takega posla, ker imajo rajši »gotov posel«. V trgovino z rabljenimi avtomobili se ne bi hotele spuščati, ker je za sedaj tvegano in ker bi bilo treba v ta namen vložiti kapital za razširitev servisne dejavnosti, za garaže. Na sedanjem sejmju ljudje hitro spravijo v denar svoj avto, kakor bi ga prek posrednika, zlasti če ta ne bi imel dobre organizacije. Zato se bo sejem še dolgo obotavljal.

O vsem tem smo za mnenje vprašali še zastopnike nekaterih drugih servisov, vendar kaže, da bi stvar ne prevzeli, bodisi zaradi pre slabih zmogljivosti, ali pa kar zaradi spoznanja, da bi za sedaj taka trgovina ne prinašala kdove kakšnega zaslužka.

In zasebni obrtniki? Ti bi morda prevzeli, vendar nekateri opozarjajo, da bi v tistem hipu dobili skupino zasebnih trgovcev in da bi se nasploš sprožil nov val goljufanja.

Morda, morda pa tudi ne. Zanimivo bi bilo preučiti, kako imajo to urejeno v tujini.

Za nekaj se bo vsekakor treba odločiti. Zakaž tržišče rabljenih avtomobilov je postalo danes zares zastarelo in neučinkovito in je pravzaprav že spomenik nekemu obdobju, nekemu zlatemu obdobju, v katerem si lahko kupil avto skorajda katerekoli znamke, samo fičke in spačke, to je bilo obdobje, ko si lahko kupoval brez deviz in brez čakanja, to je bilo obdobje trgovine s govorcami in neskončnimi barantanji.

A danes je vendarle nekoliko drugače.

JUŠ TURK

GNEA NA LJUBLJANSKEM AVTOMOBILSKEM TRGU — je sejem edina možnost, da si reveži pridobijo to, kar imajo bogatini?

SIMON TULIPAN IN MATJAŽ SMOLKOVIČ
NA TRIGLAVU

„ALJAŽ“ JE STRMEL OD ZAČUDENJA

Kdor je prejšnjo soboto in nedeljo izkoristil še zadnje trenutke pred zmagom mrzle zime in se odločil, da se še enkrat povzpne na vrh očaka Triglava ali pa ga prvič osvoji, je lahko pričal nenavadnemu prizoru. Mlada fanta sta se s kolesom peljala okrog Aljaževega stolpa.

KAKO SE JE RODILA ZAMISEL

Nič nenavadnega ne bi bila takale krožna vožnja, če to ne bi bilo vrh Triglava. Res je sicer, da se kolesarji čedalje bolj umikajo s ceste pred vse večjim številom avtomobilov, toda vožnja s kolesom zato sama nima nič neobičajnega. Vse kaj drugo pa je vožnja s kolesom vrh Triglava. V gorah so pač še vedno najboljše vozilo noge. Najvarneje in najdlje se prav gotovo pride peš.

Od kod torej zamisel o tej gorski kolesarski vožnji?

Mlada osvajača našega najvišjega vrha — s kolesom, seveda, zato sta zapisana v posebno rubriko gorskih podvigov sta aktivna člana tekmovalca kolesarskega kluba iz Kranja. Matjaž Smolkovič (20) drugo leto trenira pri klubu, Simon Tulipan pa že celih 9 let. Nič čudnega torej, da sta se na pot odpravila s kolesom. Spremljal ju je Ivo Kolanko (19), ki je vrh Triglava lahko naredil enkrat fotografski posnetek.

V nedeljo je bilo v Ajdovščini slovensko kolesarsko prvenstvo, na katerem so se tekmovalci pomerili na gorskih cestah.

»In midva sva vzela tekmovalstvo čisto zares. Če je prvenstvo gorsko, sva si mislila, torej — kdo bo prišel više,« sta povedala Matjaž in Simon.

Zakaj sta si izbrala prav Triglav, saj ni ravno primeren za kolesarsko tekmovalstvo?

»No, da, više kot na Triglav se pri nas pač ne da priti. In drugo, nihče še ni bil tam gori s kolesom. Hotela sva ugotoviti, kako bi se dalo priti na vrh, in pogledati, kakšna je cesta tja gor,« sta nasmejano odgovorila.

START

Vremenska napoved za soboto in nedeljo je bila v petek odlična. Cilj prve etape je bil Aljažev dom v Vratih. Do tukaj je šlo vse tako kot na običajnih kolesarskih vožnjah. Samo nahrbtniki so dali vedeti, da so fantje namenjeni v gore.

Stari znanec planin in velik prijatelj gora Joža iz Bohinja je sedel pred Aljaževim domom in se grel na še vedno toplim popoldanskem soncu. Vesel je opazoval nasmejane fantje, ko so zlagali prtljago s koles. Vedri obraz mladih planincev so mu bili všeč. Tudi mladi imajo radi ta naš triglavski raj, tudi mladi prihajajo sem v ta mir in tišino, kjer ni umazanega dima in avtomobilov, so govorile oči starega Jože.

»Tako, fantje, do tu je še šlo, sedaj pa bo treba vzeti pod noge!« jih je hudo mušno pozdravil, ko so glasno šli mimo njega v kočo.

»Kje pa, oče, na vrh se bomo peljali, da, prav na vrh. Jutri navsezgodaj odrinemo. Moramo pogledati, kakšna je cesta na vrh!«

»Le kaj si izmislite, dajte, no, dajte, le kdo bo verjel vašim šalam.«

»Zares mislimo, oče, čisto zares!«

Ni jim verjel. Pa kdo bi verjel tej mladi razposajenosti!

CESTO BI BILO TREBA GRADITI

Jutranji osvežajoči hlad jih je popolnoma prebudil, ko so navsezgodaj odrinili na pot. Prosojna megla je še ovijala visoke grebene, kot bi hotela varovati gorsko lepoto pred radovednimi pogledi.

Tale Tomiškova pot pa ni ravno primeren za vožnjo, so lahkotno kaj kmalu ugotovili. Ni šlo drugače, treba je bilo stopiti s kolesa.

Vidi se, da tale naš Triglav ni vajen obiskovalcev na kolesih, nič kaj prijazno nas ni sprejel, so si smejaje dajali korajže.

»Cesto bo treba zgraditi,« je bila soglasna ugotovitev.

»Predlagali bomo referendum,« je hudo mušno pripomnil Matjaž.

»Samo da se spet ne bo vse ustavilo ob vprašanju, ali cesta ali žičnica.«

Vesel pogovor je spremljal vzpenjanje. Pot je postajala vse bolj strma in težka. Str-

mina je pokazala zobe. Ni šlo več drugače, kolesa je bilo treba večkrat zadeti na rame.

»Nekaj smo pozabili vzeti s seboj. Potrebujemo bi bili snežne verige, pa se nanje nobeden ni spomnil, ko smo se odpravljali od doma.«

Sonce je že grel. Tako pozno, saj je jesen že davno tukaj, pa tako lepo vreme, tako toplo, in to še tukaj v hribovih. Tako so se pogovarjali izletniki, ki so se ustavili na Kredarici, da si naberejo moči za zadnji vzpon. Začuden so opazovali kolesa pred kočjo. Kdo neki se vozi tukaj s kolesom. Najbrž jih rabijo meteorologi pri svojem delu, toda... kje, kako, zakaj? Vprašanje je bilo preveč, odgovora pa ni bilo pravega.

VRH TRIGLAVA JE OSVOJEN

Čakal jih je še zadnji vzpon. »Tu pa je šlo tako, da so se kolesa tako rekoč vozila z nami, ne pa mi na kolesih,« mi je resno povedal Matjaž. »Toda rekli smo si, fantje, sedaj pa res ne smemo običati. Samo še nekajkrat po deset minut, pa smo na vrhu, smo si dejali. To se sliši namreč mnogo manj, kot če si rečeš še eno uro.«

Sonce je z jasnega neba pošiljalo tople žarke, bilo je topleje kot v dolini. To jim lahko verjamemo! In si mislimo, da vemo, zakaj so bila njihova čela potna.

Nižji vrhovi okrog so se bleščali v soncu. Čudovit občutek, ko si takole više od njih in se zviška ozreš navzdol. Megla je izgnila in jasen dan je odpiral čudovit pogled daleč naokoli. Izza grebena je pogledal Aljažev stolp. Ves rdeč je ponosno stal na vrhu. Častitljivi stolp, ki tako zmagoslavno kljubuje vremenu in hrani spomin na svojega »očeta« Aljaža, ki nam je odprl vrata v ta čudoviti svet.

»Vožnja okrog stolpa je enkratna. Peljala sva se enkrat in nato še enkrat...« Bilo je čudovito! Bila sva zmagovalca! se je navduševal Matjaž.

»Na tej dirki ni bilo končnega zmagovalca. Sicer pa je važno predvsem to, da je zmagal kolesarski klub iz Kranja. V Ajdovščini je član našega kluba zasedel tretje mesto. Če pogledamo vse skupaj, so torej prva tri mesta naša. Midva sva prišla najviše, tretje mesto pa je tako naše. Kar lep uspeh za kranjski kolesarski klub, kajne, so fantje ugotovili s svojo posrečeno kombinacijo.

Veselemu razpoloženju na vrhu je sledil sklep:

IZZIV ZA TOFA

Najbrž se spominjate Tofovih potovanj z mopedom. Veliko je prevozil na tem jeklenem konjičku in dokazal, da z njim lahko putuje skoraj povsod. Vozil je po ledu in snegu, čez reke, skratka, kjer se je dalo in kjer se ni dalo. Toda na Triglav ni prišel! Običaj je pod vrhom z razgretim motorjem in potnim čelom. Zato so na vrhu po zmagi soglasno sprejeli izziv: »Tofa vabimo drugo leto na ponovno preizkus. Tako kot peš hoja, tudi kolo ne pride več v poštev. Moped se tudi ni izkazal na triglavski strmini, zato predlagamo pony ekspres. Med prihajajočo zimo bo dovolj priložnosti za nabiranje kondicije.«

VRNITEV

Navzdol gre s kolesom navadno lažje. Toda to ne velja za vsako pot, so ugotovili fantje. Dostikrat je šlo še težje kot navzgor.

Nedeljska izletnica, ki so jo srečali, ko so se s kolesoma na rami počasi prebijali navzdol, jih je presenečena in začudena vprašala: »Ja, fantje, ali ste ball, da bi vas okradli in kolesa zato nosite s seboj?«

V GORAH JE VARNEJŠE

»Pa še nekaj smo ugotovili,« je povedal Matjaž. »V gorah je varnejše kot na naših cestah. Ko smo se po veselem razpoloženju poslovili od Aljaževega doma v Vratih, in se prepričani, da je vseh nevarnosti konec, se dli na kolesa, je veselju kaj kmalu sledil padec. Botroval mu je pesek, no tudi utrujenost je imela prste zraven. Sicer pa naša pot le ni bila kar talko, to mora priznati.«

Priznamo.

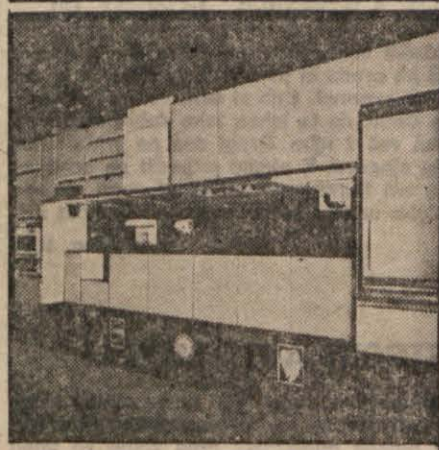
M. VOLČJAK

SIMON IN MATJAŽ NA CILJU — zares gorska vožnja!

**vsak petek žrebanje
nagrada iz popolnega
proizvodnega
programa gorenja**

**za več kot 30.000.000
st.din nagrad, ki jih
gorenje poklanja
naročnikom dela**

- kuhinja GORENJE z vgrajenimi gospodinjstvi
- 3 barvni televizijski sprejemniki, stroji
- televizijski sprejemnik TV AUTOMATIC,
- nov superavtomatski pralni stroj PS 664 BIO
- stroj za pomivanje posode, S
- hladilnik H 717
- super štedilnik E 436 GASL
- električni štedilnik E 436 GAL,
- plinski štedilnik P 346 GL,
- kombinirani štedilnik EP 546 GL,
- trajno goreča peč TGP 150,
- peč na olje OP 7500,
- 56 mešalcev 3 MIX,
- 56 sušilnih haub SUPRA,
- 56 električnih rezalnih strojkov UNIVERZAL,
- 56 stenskih kuhinjskih tehtnic REKORD,
- 56 mlinčkov za kavo MOCCA,
- 56 vlažilcev zraka s higrostati.

in še posebej samo za nove naročnike!

**vsakemu novemu
naročniku lepo
knjižno darilo**

**vsakemu desetemu
novemu naročniku
stensko kuhinjsko
tehtnico gorenje**

čgp
DELO

prodajna služba
naročniski odd.
61000 ljubljana
titova 57

naročam dnevnik delo za najmanj 6 mesecev
pošiljajte mi gana naslov:

ime in priimek _____
ulica _____ št. _____
kraj _____ pošt. št. _____

naročnino 25 din mes.
bom plačeval pismonoši ali inkasantu podpis

Vaš kraj v našem zrcalu

VAS BREZ OTROŠKEGA JOKA

POLJANE PRI PODGRADU: Modrovanje pod tristoletnim orehom

Skupina Poljancev si je privoščila opoldanski občitek pod tristoletnim orehom sredi vasi. Ko so me zagledali, nepovabljenega prišleka, so vsi umolknili in me zvedavo opazovali: Je z občine, od davkarije, je pomotoma zašel v vas?

In že smo se v orehovi senci zapletli v pogovor. Cesta do vasi je bolj slaba. Sole v vasi seveda ni. Kam pa pravzaprav hodijo otroci v šolo?

»Eden hodi v Hrpelje,« je povedal Anton Mršnik.

»Aha,« pravim, »eden torej v Hrpelje, koliko pa jih hodi v Obrov?«

»V Obrov nobeden!«

»A, torej ne hodijo v Obrov. Kam pa hodijo?«

»Eden hodi v Hrpelje. S kolesom se vozi. Moral ste ga videti, gospod.«

Spomnim se, da sem ga res videl.

»Samo Brožič se piše in v osmi razred hodi,« pojasnjujejo Poljanci.

Nikakor se ne moremo zmeniti.

Poskusim še enkrat: »Vse lepo in prav. Samo Brožič hodi v osmi razred v Hrpelje. S kolesom se pelje do Obrova, naprej z avtobusom. A on je samo eden, katero šolo pa obiskujejo drugi poljanski otroci?«

»E, gospod, ni drugih otrok!«

»Ni drugih šolarjev?«

»Ni.«

»Pa predšolskih otrok?«

»Enega ni v vasi.«

Samo Brožič je edini poljanski otrok, a čez štiri leta bo tudi on polnoleten. Sedaj sem končno razumel.

»Nobenega otroškega joka torej...« na glas razpredam svoje misli.

»Ne zibelke ne otroškega vozička, ničesar gospod,« konča moja misel Poljanca, ki jo je pogovor zvalil iz bližnje hiše.

Triinpetdeset ljudi še živi v Poljanah. Pred petimi leti so jih našli enaindevetdeset. Leta 1910 jih je bilo še — 362.

Vas hiš, postavljenih iz kamna, je skoraj zapuščenca. Vseposod ob vasi pogledujejo iz zemlje velike skale. Vseposod v vasi je videti ruševine opušenih hiš.

Kam so šli Poljanci?

Šli so v Koper, na Reko, v Ljubljano, odgovarjajo preostali Poljanci. Šli so v Umag, v Kanado, Avstralijo, Nemčijo. Mnogi prihajajo na obisk.

Med vojno so bili Poljanci tako rekoč vsi v partizanih. Osemnajst jih je padlo pod sovražnikovo kroglo.

Danes žive v Poljanah predvsem starejši ljudje, ki se jim ne da več v svet. Največ je v vasi ljudi, ki so stari od šestdeset do sedemdeset let, nekaj jih je praznovalo že osemdeseti rojstni dan.

Ne verjamejo, da bi Poljane še kdaj zaživele.

»Čez deset, petnajst let se bo vas izgubila,« reče eden izmed sogovornikov.

Vse gre iz vasi. Leta 1944 so imeli v vasi še trgovino, potem pa nobene več. Sedaj je treba vse prinesiti kilometre in kilometre daleč. Leta 1963 so imeli še gostilno. Takrat pa se je gostilničar preselil v Matejko, h glavni cesti, kjer mu bolj nese.

A kako živi triinpetdeset Poljancev, ki so še ostali na svojih kamnitih tleh?

Nobeden ni zaposlen zunaj vasi. Na njih, kar jih imajo, jim hodijo delat škodo divji prašiči. Tako jim preostane samo gozd in pripravljane drve.

V eni sosednjih vasi so menili: Poljanci imajo samo še drva, samo ta jih preživlja. Še gozdarji jim pogledajo skoz prste, ko vidijo, kako težko tolčejo.

Kar je mlajših Poljancev, se v prostem času spravijo balinat. In mislijo si, kako imenitno bi bilo, če bi bilo balinišče na gostilniškem vrtu in bi si lahko privoščili kozarec piva ali vina.

So si Poljanci med seboj prijatelji ali pa po malem sovražijo drug drugega?

»Koga naj sovražim, ko ni ljudi?« se zasmije petinsemdesetletni nono. Nono, ki ima vnuke v Avstraliji.

NEKOČ SO VODO DELILI

Poljane imajo za vasjo prav veličastno zajetje studenca. Dobre pitne vode je še in še. A ni bilo vedno tako. Ko je v vasi živele 360 ljudi, jo je primanjkovalo, tako da so jo morali deliti po posebnem ključu. Sedaj, ko je ostala samo še slaba šestina nekdanjega prebivalstva, je vode več kot dovolj. Vhod v kamnito obokano zgradbo, kjer leži voda, je bil nekoč zavarovan s trdnimi železnimi rešetkami. Sedaj pa so rešetke odprte. Nikomur ne pride na misel, da bi po vodo vdiral naskrivaj.

ZALJUBA V SPOMIN NA POŽAR

Triindevetdesetega januarja Poljanci ne delajo. Na ta dan praznujejo »zaljubo« — v spomin na požar, ki je pred več kot sto leti povsem opustošil vas, takrat krito še s slamatimi strehami. Ogenj je imel lahko delo, navadno pa mu je pomagal še veter. Ob takšnih požarih, kot je bil poljanski, so cele vasi ubožale, marsikak vaščan je bil prisiljen vzeti v roke beraško palico.

Poljanci se danes ne spominjajo več, kakšnega leta je bil veliki požar.

PO NASI DEZELI NEKOČ IN DANES

PRED 100 LETI

KAKO JE ČEH OHOLEGA LAHONA IZPLAČAL

Na razstavi v Trstu neki Čeh do mladih cepljenih drevesic pride, ki so mu bila všeč, vpraša lastnika po nemško, ali jih proda in po čim. Lahon pa, ki je dobro znal nemški, se dela, kakor da ne bi ga razumel. Čeh si nato vzame tolmača, da z njim govori. Tolmač pa potem pove Čehu, da ta lahon tako dobro zna nemško kot on. Čeh ga pusti in se ne zmeni več z njim. Drugi dan pa pride lahon mu ponujat svoja drevesica v stanovanje njegovo. K njemu prišedši ga pozdravi po nemško ter mu ponudi blago. Al naš vrli Slovan mu zdajci odgovori, da »ne razume nemački«. Neumni lahon je z dolgim nosom pobral svojo blamažo in šel.

Novice, 1871

PRED 50 LETI

KOLIKO VELJAJO MINISTRSKI AVTOMOBILI

Samo vojno ministrstvo porabi 70 milijonov dinarjev (1) za bencin za avtomobile. Od te svote ne odpade niti ena dvajsetina na tovarne avtomobile. Kje je dalje bencin za luksuzne avtomobile ostalih ministrov? Pred vojno so imeli samo ministrski predsednik in minister notranjih zadev kočije, drugi ministri pa so hodili peš. Kaj n. pr. potrebuje minister prosvete avtomobil?

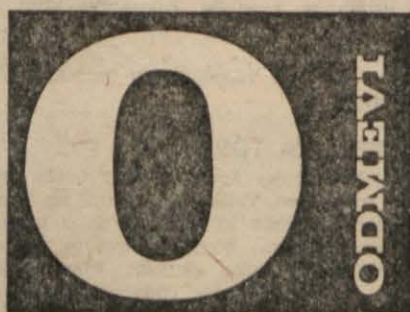
Slovenec, 1921

PRED 20 LETI

POSTREZI SI SAM

V nedeljo dopoldne je ljubljanska Na-Ma, kot prvo trgovsko podjetje v Jugoslaviji naredilo zanimiv poizkus, s katerim je hotelo ugotoviti, kako bi se pri nas obnesla trgovina brez prodajalcev. Pred svojo poslovalnico pred pošto je postavila dve lični stojnici z napisom »Postrezi si sam in plačaj!« Na stojnicah so bili v ličnih zavojčkih razstavljeni predmeti, ki so se »sami prodajali«: narezki, sendviči, sir, pecivo in torte. Za vsako blago posebej so bile vedno označene cene, kupci pa so namesto prodajalca, katerega ni bilo, plačali v leseno skrinjico. Stvar je zbudila veliko zanimanje Ljubljančanov. Zanimiv je uspeh te prodaje. Voditelji trgovskega podjetja Na-Ma so računali s približno 30% primanjkljajem, zato so bili prav prijetno presenečeni, ko so ugotovili, da je primanjkljaj le 6,5%, kar daje poštenosti Ljubljančanov prav lepo spričevalo.

Slovenski poročevalec, 1951

OBREZOVANJE

Pustimo gospoda Jacka Harnesa z njegovimi ameriški kompleksi (TT 42, 20. oktobra). Bolj zanimivo bi bilo slišati mnenje drugih 80 odstotkov (?) Američanov, ki da so obrezani. Obreza je vprašanje, ki zanima tudi naše ljudi.

V svojem poklicu sem imel priliko študirati tudi obrezo. Danes mislim, da jo bo socialistična misel prej ali slej načelno sprejela. K temu bo pripomoglo tudi razkrinkanje tabuja ali krive črke, s katero je katoliški kler vodil ljudski odnos do spolnosti. Obreza nikoli ni bila verski obred, marveč obveznost, ki je izhajala iz kulturnega načela do spolnosti v okviru religije, ki je določala pozitivne obveznosti.

Zato je treba namen obreze odkrivati v učinku operacije. Ta učinek je pa ugoden za moža in ženo. Penis je namreč osvobojen odvečne kože in nesnage, zato pa tudi srbenja ni in drugih patoloških pojavov. Marsikomu je pa obreza nujno potrebna, zato jo moramo smatrati za važen del priprave na zakon.

Če je bila obreza izvršena pri dojenčku ali tudi v predpuberteti, se

glandis penis nekoliko krepkeje razvije in utrdi, ker raste razgaljen. S tem se pa tudi njegova občutljivost nekoliko zmanjša, a to je le v korist zakonske intimne harmonije. To pomeni, da bi možje, ki bi se tega zavedali, mogli nuditi ženi nekaj več, dasi že tudi higienski učinek operacije sam po sebi ugodno vpliva na psiho.

Zdravniki bodo razmišljali v nedogled, ali bi vpeljali obrezo ali ne. To je zadeva svobodne volje, razen tega je še premalo raziskana, v javnosti takorekoč nepoznana. Zato bi morali zdravniki izdati propagandne brošure. Naposled pa bi obreza mogla biti pomembna tudi za sociologe.

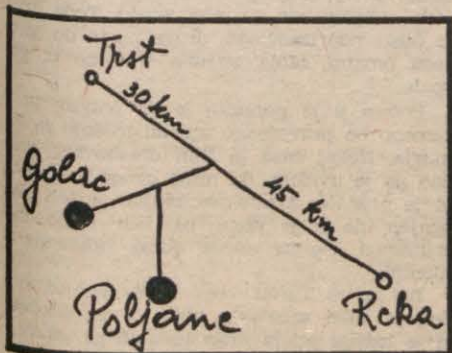
FERDINAND FELC,
Sežana

HEMINGWAY NA SOČI

Razodeli ste marsikaj novega, ko ste pisali o slovitem književniku in o tem, da hrvaški akademik Gustav Krklec pripravlja televizijski scenarij o Hemingwayu na Soči. Zadeva je sama po sebi kajpak zanimiva in v družbi sem se pogovarjal o njej. Nekateri prijatelji mi zatrjujejo, da bi lahko bilo sram Slovence, ker se ni med njimi našel kdo, ki je bolj poklican za soške dogodke pred davnimi leti. Marsikdo pa odgovarja z dokazom, češ da Hemingwayovo sodelovanje v bitkah na soški fronti spet ni tako pomembno, da bi morali zdaj čutiti ne vem kakšno krivdo, ker po njem nismo imenovali gostiln. Konec koncev, pravijo, Hemingway niti ni dobro vedel, da se je bojeval takrat na slovenskih tleh, bojeval pa se je tako rekoč tudi proti našim fantom v avstrijski vojski. Zakaj bi mu tedaj postavljali nekakšne spomenike?

To seveda dajem samo v premislek, kot dodatno snov za razmišljanje. saj

Vaš kraj v našem zrcalu

KAMNITI OBRAZ V KOLONI GOLČAČKE HIŠE: Sedanji lastnik trdi, da je v kamnu upodobljen njegov prednik Ivo Jurišević

GOLAC V ČIČARIJI: Sosednja vas je že hrvatska

DVA GOLČANA, DVESTO LET

Najstarejši Golčan je eden izmed najstarejših Slovencev sploh je Josip Mamilović, po domače Frakolič. Praznoval je že stoprvi rojstni dan. Po postavi je bolj majhen, a močan. Še vedno rad poje pa tudi pijače se ne brani. Ima še svoje zobe. Še več: tudi bolijo ga še. Šaljivec je bil že njegov oče, ki je nekoč za stavo pojedel cel pršut.

Helena Maglica iz zaselka Gojaki pa je stara devetindevetdeset let.

Oba stotletnika sta se pred kratkim preselila v dom onemoglih v Izolo, kjer jima lahko bolje strežejo kot doma.

ČMAR

V Golcu, kjer premorejo trgovino in gostilno, dajo že od nekdanj radi kaj dobrega

za pod zob. Zlasti slovi njihova domača jed čmar, ki si jo privoščijo predvsem ob veliki noči.

Čmar pripravljajo iz riža, koruzne moke in rozin. Vse skupaj pa je odeto v prašičju mehur. Koliko je treba riža, koliko koruzne moke in koliko rozin, pa vedo samo golačke gospodinje. Tisti, ki so kdaj pokušili golački čmar, trdijo, da v življenju še niso jedli česa boljšega.

PRELEPE KOLONE

V Golcu se ponuja popotniku nekaj čudovitih pogledov na stare kamnite kolone, nekatere so celo dvojne. Vanje so vdelani kamniti reliefi starih ljudskih mojstrov.

Takšen relief je tudi v koloni stavbe, ki je danes last gostilničarja Milana Juriševića. Gostilničar trdi, da je to portret njegovega prednika.

V gospodarskem posloju te gostilne je

vzidana tudi kamnita plošča, v katero je vrezan napis:

1796

IVE JURISSEVICH
DI MIHO CEBAZ
LIJO GIUGNO

Napis dokazuje, kako star je rod, ki še vedno živi v Golcu.

Ker pa so včasih pisali številko 7 tako, da je bila bolj podobna številki 1, domačini zmotno menijo, da izvira napis iz leta 1196. V kamen vrezan napis je star torej 175 let in ne 775 let. A tudi stoletje in tri četrt ni ravno od muh!

VRTILJAK

Golčani pri govorenju zelo vlečejo na hrvaško. To pa ni prav nič čudno, saj je vas že v Čičariji in je sosednja republika le nekaj kilometrov stran.

Golac je imel včasih celo vodovod. »Je bil vodovod iz Buzeta, ma so ga Hrvati odkinili,« povedo.

Pri golački gostilni je »štarna«, v kateri je 22000 kubičnih metrov vode.

V Poljanah se jeze na elektriko. Včasih so tudi po deset dni brez nje. »Čim zagrmí, je transformator že pokvarjen,« tožijo. »Včasih pa gore javne svetilke tudi po dnevi.«

Okrog Golca je precej podzemskih jam. Takale imena so jim dali: Golobinka, Kapuralova jama, Rokna jama, Strašna jama. V nekaterih jamah so v »stariški« časih bivali tatje, se spominjajo domačini.

V Poljanah imajo kmetje manj kot sto ovca! Po bližnjih vaseh so zadnje ovce zaklali že pred desetimi, petnajstimi leti. Pred vojno pa so imeli Poljanci vsaj tisoč ovac. Ovac je sedaj tako malo zato, ker ni več dobiti pastirjev. Pa ne samo zaradi trga, nekdanj so pozimi gnali ovce na pašo v Istro, kjer ni zapadel sneg. Dandanes pa je tudi Istra bolj obdelana in tam ni več pašo za ovce.

bi bilo koristno, ko bi Krklečev scenarij upošteval tudi to stran medalje.

RUOLF H.,
Nova Gorica

BREZ IZPITA V SMRT

Strinjam se, da se vodstvo prometne službe pri republiškem sekretariatu za notranje zadeve zavzema, da bi tudi Jugoslavija sprejela priporočilo mednarodne konvencije o prometu, oziroma tisto priporočilo, ki govori, naj bi se kandidati za voznike učili vožnje tudi na avtomobilskih cestah. Težava pa bo najbrž v tem, da prave avtomobilske ceste Jugoslavija še ne premore. Če pa se bodo kandidati učili na cesti Ljubljana-Zagreb, potem se bo promet zadušil, saj je, kot se mi zdi, tam predpisana najmanjša hitrost trideset kilometrov na uro. Kot smo pričeli na ljubljanskih ulicah, pa je za večino kandidatov taka hitrost že prava raketna hitrost. Novinec mora vendarle znati voziti tudi po takih cestah, in to s četrto hitrostjo. Kaj ko bi za poskušnjo za take zgradili nekaj kilometrov prave avtomobilske ceste, če že ne moremo zgraditi take ceste za ta zaresne voznike. Pa se naj na njej učijo! Naslednje vprašanje: Ali v Jugoslaviji obstaja kakšna šola, v kateri bi kandidata naučili tudi to, kako voziti ali ravnati v najkritičnejših situacijah, recimo tik pred trčenjem in podobno? Znano je, da marsikdo umre prav zato, ker se v kritični situaciji ne znajde.

JANEZ CESAR,
Ljubljana

STREL OB POL TREH ZJUTRAJ

Oprostite, da se oglasam za zamudo. Šele pred nekaj dnevi sem dobil v roke vaš časopis s sestavkom »Strel ob pol

treh zjutraj«. V njem me je posebej zbudila novinarkina navedba, ki zadeva uporabo strelnega orožja pri miličnikih. Med drugim sem namreč prebral, da opozorilni strel miličnikov sploh niso sestavni del »streljanja kot takega« in da jih zadnje čase celo ne imenujejo več s tem imenom.

Čeprav cenim delo naših varuhov miru, pa moram zoper tak odnos miličnikov (ali koga drugega?) do uporabe pištole najostreje protestirati. Ne smemo pozabiti, da so tudi miličniki ljudje. Če bodo lahko streljali po mili volji in nekontrolirano, pa čeprav samo za opozorilo, bodo nesreče, kakršna je bila nedavna, najbrž kmalu še bolj pogostne. Tako res ne gre!

Mislím, da bi moral zakon o strelnem orožju, oziroma o uporabi strelnega orožja, zajeti kot sestavni del tudi opozorilne strele (ali kakorkoli jim po novem že pravimo) in točno in strogo opredeliti, v kakšnih okoliščinah naj bi jih miličniki oddali. Vem, da se konfliktne situacije ne ravnajo po predpisih in zakonih, toda gre predvsem za odnos do tega. Bagateliziranje streljanja z nabito pištolo je v vsakem primeru lahko le škodljivo.

UROŠ NOVAK,
Ljubljana

Naj vam napišem nekaj vrstic, ki veljajo Belančičevi materi osebno. Iskreno sočustvujem z njo, ker vem iz lastnih izkušenj, kako bridke obtožbe se lahko vsujejo na nekoga po smrti, čeprav brez krivde. Sama sem izgubila sina pred petimi leti, v nekem pretepu pri Ormožu. Bilo je prvič, da se je stepel, zaklali so ga do smrti, potem pa je vsa vas govorila, kako je bil vsega kriv moj sin in kakšen da je bil. Same podle laži in izmišljotine.

Pravo resnico je razkrila šele obravnava pred sodiščem. Šele tedaj so zli jeziki utihnili. Toda krivice in bridkosti, ki so mi jih tedaj naprtili, ne bo poravnal nihče.

S. C., Ptuj

MEDVEDA NA ZAVAROVALNO POLICO

V članku o škodi, ki jo povzročata divjad, ste skorajda prijeli medveda že za dlako, a se vam je srečno izmuznil. Kmet z Dolenjske predlaga, naj bi lovska zveza Slovenije zavarovala divjad in bi tako zavarovalnica izplačala škodo, ki jo utрпи kmet. Ocenjevanje oziroma določanje škode bi tako prišlo v nevtralne roke. Nočem verjeti, da zavarovalnica tega ne bi hotela zavarovati. Pred leti sem nekje bral, da je nek Italijan zavaroval celo nedolžnost svoje hčere.

Torej: zavarovalnice bi divjad zavarovale, to pa bi gotovo stalo nekaj več, kot znaša sedanja škoda, ki jo lovske družine izplačajo kmetom. Hkrati pa bi se s tem zares izognili očitkom, da lovske družine živijo na račun kmetov.

MARTIN B.,
Kočevje

ČILJI IN RED

Zelo me veseli, da je začel TT objavljati komentarje. Ker nimam vsi časa, da bi brali novice v dnevnem tisku in v drugih tednikih, mi tako poučevanje pride zelo prav. Samo preberem ga in zdi se mi, da že vse vem, čeprav je ta občutek nemara varljiv. Morda bi kazalo počasi uvesti take komentarje tudi na drugih straneh vašega tednika. Bojim se namreč, da so članki predolgi, da bi jih zmogli vsi prebrati. Mislím, da je dolžnost uredništva, da vsako stvar, vsak dogodek

jasno in lepo komentirajo, občan tako ne bo samo obveščen, ampak tudi pravilno usmerjan.

J. B., Maribor

DELOVNO RAZMERJE S SMRTJO

Pisali ste o nesrečah pri delu v domovini. Pred tremi leti sem bil zaposlen še doma, zdaj pa delam v Zahodni Nemčiji. Ali si lahko predstavljate zmešnjavo v moji sedanji tovarni, kjer so zaposleni Jugoslovani, Turki, Španci, Italijani, Grki in še nekateri? Mnogi od teh ne obvladajo niti nemščine, pa vendar je za vsakega zagotovljena varnost pri delu. Pravi Babilon imamo, saj so se nam jeziki zmešali, nemški delodajalec pa kljub temu vsakemu delavcu pojasni, kakšna nevarnost mu grozi na delovnem mestu. Moram priznati, da nesreč ni veliko. Nočem delati reklame za noben družbeni red, moram pa reči, da gnili kapitalizem, kot smo včasih rekli, prav nič ne varčuje, če gre za delavčevo varnost.

SLAVKO DOBLEHAR,
Stuttgart

Ko so kronisti zaznamovali leto 1404, si je bil TIMUR, imenovan »HROMI«, podjarmil že polovico civiliziranega sveta. Sloki, žilavi stavec z izrazitimi mongolskimi potezami (pravijo, da je izšel iz poturčenega nomadskega mongolskega plemena Barlas) je bil živo poosebljenje sle po moči in oblasti: eden največjih vojskovodij vseh časov, pretkan, pogumen, brezobziren, vztrajen.

Do silne moči se je dokopal počasi, korak za korakom. Najprej je s svojimi vojniki služil mogulistanskemu kanu. Potem se je povezal z emirjem Huseinom, zavladel z njim v Mavennarhanu in ko sta skupaj zavezala še Samarkand, se je sklenil svojega pajdaša iznebiti: velel mu je oddrobiti glavo...

Potem se je razglasil za velikega emirja. Na dolgih, divjih in uničevalnih bojnih pohodih je zavzel Azerbejdžan, Armenijo, Gruzijo, Irak, Iran, Sirijo, Pakistan, Afganistan, Malo Azijo, pletil po Indiji in razrušil Zlato Hordo. Leta 1400 se je spopadel s turškim sultanom Bajazitom in ga premagal v bitki pri Ankari. Končno je usmeril svoj bojni pohod še na Kitajsko.

DED IN VNUK

Za novo prestolnico si je izbral Samarkand, mesto, ki je poganjal v nebo 270 kilometrov jugovzhodno od stare prestolnice Buhare, in ki je med Džingis-kanovim pustošenjem v 13. stoletju malone povsem izumrlo.

Timurjevi načrtji so bili veličanski, razsežni in mogočni, kot je bilo mogočno vse, kar je zaznamoval s svojo roko.

V podjarmljenih deželah je zbral na tisoče umetnikov, arhitektov, vrtnarjev, graverjev in draguljarjev in jim velel postaviti prestolnico, ki bodo v primerjavi z njo Kairo, Damask in Bagdad le še zanirne predmestne vasi...

Mesto je raslo 30 let. Ko ga je leta 1404 obiskal španski ambasador Don Rutz Gonzales de Clavijo, je presenečeno ostrmel. Mogočna, razkošna lepota Timurjeve nove prestolnice mu je zaprla dih.

Samarkand so začeli imenovati »biser sveta« in »mesto čudovitih senc«. Arheologi trdijo, da je bil večji in razsežnejši kot današnje, skoraj 300.000 glavno mesto, poln čudovitih mošej, medres, kavarn — sarjev, kopališč, bazarjev in vrtov.

Toda sredi neustavljivih bojnih pohodov je »Vladar sveta« leta 1404, nenadoma umrl.

S Hromim Timurjem zgodovina Samarkanda ni umrla. Novo poglavje mu je napisal Timurjev vnuč ULUGBEK. Krvnika in osvajač je nasledil matematik, pesnik, astronom in filozof. Prestolnico je dopolnil z novimi arhitektonskimi mojstrovini in sezidal v njem svoj slavni observatorij. Številne medrese (mohamedanska vseučilišča, op. p.), ki so pognale v mestu med Ulugbekovim vladanjem, so povzdignile Samarkand v najpomembnejše azijsko kulturno in pedagoško središče svoje dobe.

Toda Ulugbek je kmalu umrl. Na enem njegovih številnih samotnih potovanj ga je leta 1449 ujela in obglavila fanatična mohamedanska duhovščina. Bila je kazen za to, da se je drznil vmešavati v Alahove nebesne skrivnosti.

Čez nekaj desetletij se je prestolnica spet preselila v Buharo. Samarkandsko sla-

S POTI PO SOVJETSKI CENTRALNI AZIJI (2)

KRALJEVSKI SAMARKAND

vo in veličino je zlagoma prekril prah. Ostalo je le še ime in peščica orjaških pomnikov zgodovine, ki poganjajo ob ulicah sodobnega mesta.

2500 LET

Ko bi ne bilo teh veličastnih spomenikov Timurjeve dobe, bi bil videti sodobni Samarkand (drugo največje mesto Uzbekske republike takoj za prestolnico Taškentom) pravzaprav nekoliko zanikrn. Zgodovinsko monolitnost sosednje Buhare so tu zamenjale sodobne, dolgočasne mestne ulice z nizkimi hišami, zaprtimi in odmaknjenimi v zaprašenem zelenju drevoredov in vrtov. Nikjer pravega, strnjenege mestnega središča, umazane, slabo založene trgovine.

Na cesti vrvež obrazov in potez. Med Uzbeke so se pomešali številni Tadžiki, mnogo je Tatarov, Kirgizov in Mongolov. Nacionalno pokrivalo je še vedno črn kvadrat čust, toda kljub temu je obleka bolj sodobna, »evropska«.

Mestna posebnost so tudi samarkandska dekleta. Skladno z nekaj stoletno modo je tu namreč posebno lepo, če imaš zraščene obrvi. In kjer za tako lepoto narava nima več pravega razumevanja, jo dopolni črna svinčnik ali košček ogija. Črno neprekinjeno črto obrvi, ki dela samarkandskim dekletom nekoliko sovji pogled, dopolnjujejo dolgi, v neštete drobne kite spleteni lasje. Obleke so še vedno pogosto iz hanatlasa, toda hlačke, ki so v Buhari malone obvezno kukale izpod oblek, začenjajo tu izpodirivati navadna krila.

Mnogo je mladih obrazov. Na samarkandski fakulteti in na petih višjih šolah študira več kot 30.000 študentov. Mesto obrobijo trgovine, v enem od predmestij se košati nacionalni inštitut za proučevanje astronomije.

Mesto leži 725 metrov nad morjem in obdajajo ga griči in gorovja. Kljub blagodejnim vetrovom je podnebje izrazito celinsko. Dnevne temperature so razpete med +41 stopinjami poletni in -25 stopinjami pozimi.

Lani je Samarkand slavil imenitno obletnico: 2500-letnico obstoja. Med otipljive posledice prazničnega navdušenja sodi poleg nešteti transparentov, napisov in druge propagandne šare tudi veliki, novi in resnično moderni hotel »Samarkand«, ki nekoliko spominja na ljubljanski »Lev« ter razglednice mestnih znamenitosti, ki so v primerjavi z moskovskimi prava remek dela barvne fotografije...

Kljub temu, da sta preživljala Samarkand in Buhara podobno zgodovino, je med njima danes nepremostljiv prepad. V Buhari je zgodovina še vedno živa in na vsak korak prisotna in tam je sedanost tista, ki je nestvarna, tuja in nekako odveč. Tu, v Samarkandu pa je živa sedanost, pravi in stvarni je današnji dan. Orjaški, pravilno lepi Timurjevi in Ulugbekovi pomniki so v bistvu le kopicе mrtvega kamena, spomini, ki jih je preplavilo novo, drugačno življenje.

BIBI-HANIM

Nedaleč od bazarja, najbrž edinega še živega spomina na preteklost, strme v nebo pisane razvaline orjaške Bibi-Hanim, nekoč največje mošeje vsega mohamedanskega sveta.

Legenda pripoveduje, da jo je dala zgraditi Timurjeva najljubša in najlepša žena Bibi, da bi razveselila moža, ko se bo vrnil z enega dolgih bojnih pogotov.

Sklicala je delavce in arhitekta in jim zapovedala, naj gredo nemudoma na delo. To, da kljub vsemu je delo le po polževu napredovalo. Ko je Bibi končno zvedela, da je Timur že na poti domov, je vsa besna poklicala predse vodilnega arhitekta. Mladi arhitekt ji je sklonjene glave priznal, da jo neizmerno ljubi. Zato da nalašč zavlačuje z delom, da bi bil čim dlje v njeni senci.

Bibi je velela pobarvati nekaj jajc, vsako v drugačno barvo. Potem je poklicala arhitekta nazaj in mu dejala: »Poglej, ženske smo kot pisana jajca: na videz je vsako drugačno, toda ko jim olupiš lupino, postaja-

nejo pod njo vsa enaka... Pojdi in si poišči drugo. Vse smo v bistvu enake...«

Zaljubljeni arhitekt pa ji ni ostal dolžan. Velel je prinesiti dva vrča. V prvem je bila voda, v drugem pa kristalno čisto, belo uzbeško vino. »Poglej, vladarica,« ji je dejal. »Obe tekočini sta na videz enaki. Toda prva te pusti neprizadetega, druga pa te do mrtvega omami. Moja omama si samo ti, gospa!«

Potem ji je ponudil: le en poljub, in v zameno bo pravočasno zgradil mošejo za Timurja. Nekaj časa je Bibi omahovala, končno pa je uvidela, da nima druge možnosti, in je pristala. Arhitektov poljub je bil tako ognjen, da ji je vžgal na lice neizbrisno znamenje, čeprav si je obraz pokrivala z diamanji.

Ko se je Timur vrnil in za vse to zvedel, je velel arhitektu ubiti. Toda arhitekt si je izdelal ptičja krila in z enega od stolpov svoje mošeje je odletel v neznanje. Da bi obvaroval dekleta in žene pred podobnimi skomlinami mladeničev, jim je Timur velel, naj si odslej zakrivajo obraze...

ŠAHI-ZINDA IN GUR-EMIR

Tisto, kar v Samarkandu tujca najbolj prevzame, pa kljub vsemu najbrž ni BIBI-HANIM, ampak neponovljiva skupina starodavnih mavzolejev, povezanih in ubranih v čudovito arhitektonsko celoto: SAHI-ZINDA. Tu leži vrh 36 »stopnic grešnikov« v zlategrobu Prerokov bratranec Kusam-Ibn-Abas, ki je prišel oznanjat mestu pravo vero, in zavoljo katerega velja Samarkand še dandanes za nekakšno podružnico Meke; tu leži astronom in filozof Kazi-Zade-Rumi in še številni drugi Timurjevi predniki, sodobniki in nasledniki. Nekateri mavzoleji so pokriti z vzorčasto, mozaično fajanso, drugi so enobarvni. Tudi tu je videti, kat da bi ustvarjalci davnega Samarkanda prenašali v svoja dela barvo samarkandskega neba. Modro je poglavitna barva vseh starodavnih samarkandskih struktur. V njej se prepletata temno modra in turkizna barva z belo in peščeno in ustvarjata izjemni, nepopisni koloriti.

Za GUR-EMIRJEVO nosajo, pod katero je orjaško turkizno kupolo počiva tudi mogočni Hromi Timur, so pesniki zapisali: »Če se bo pogreznilo nebo, ne skrbite! Nadomestila ga bo kupola Gur-Emirja!...«

Gur-Emirjevo mošejo je Timur velel sezidati v čast svojega vnuka in prestolonaslednika Muhameda Sultana. Toda z deli je bilo treba nepričakovano pohiteti. Muhamed je leta 1493 nenačoma umrl. Položil so ga v najbolj veličastni grob svoje dobe, kjer se mu je dve leti pozneje pridružil še ded Timur.

SLEDOVI ULUGBEKA

Po orjaških razsežnostih je danes na prvem mestu med spomeniki Samarkanda tako imenovani Registan, peskoviti kraj. V Timurjevem času je bila to središčna mestna tržnica. Za časa svoje vladavine pa je velel zgraditi Ulugbek na mestu tržnice, orjaško medreso, kjer je tudi sam poučeval. Študentje niso proučevali le teologije, ampak tudi tako imenovane »svetovne vede«. Prav gotovo je bila Ulugbekova medresa daleč najnaprednejša v svojem času.

Dve stoletji pozneje ji je Bahadur postavil nasproti novo, še bolj bleščečo medreso — dvojčka: Sir-Dor, ki je še dandanes fantastično ohranjena. Videti je, ko da čas ni odlučil z njenih mozaikov niti kamenčka bleščeče se fajanse.

In končno je nekaj let pozneje zaprla trg s severa še tretja orjaška medresa Tilija-Kari. Na njenem dvorišču se je vgnezdila nova mestna mošeja, ki je nadomestila razpadajočo orjaško mošejo prelepe Bibi-Hanim.

Minevala so leta, tekla so stoletja. In ko je bilo videti, da so arheologi že zdavnaj proučili vse, kar je pustila mestu v spomin Timurjeva doba, je leta 1905 ruski arheolog Vajtšic našel pod ruševinami na bližnjem griču na še eno najdobo: odkril je osanke »svetovne« Ulugbekovega observatorija.

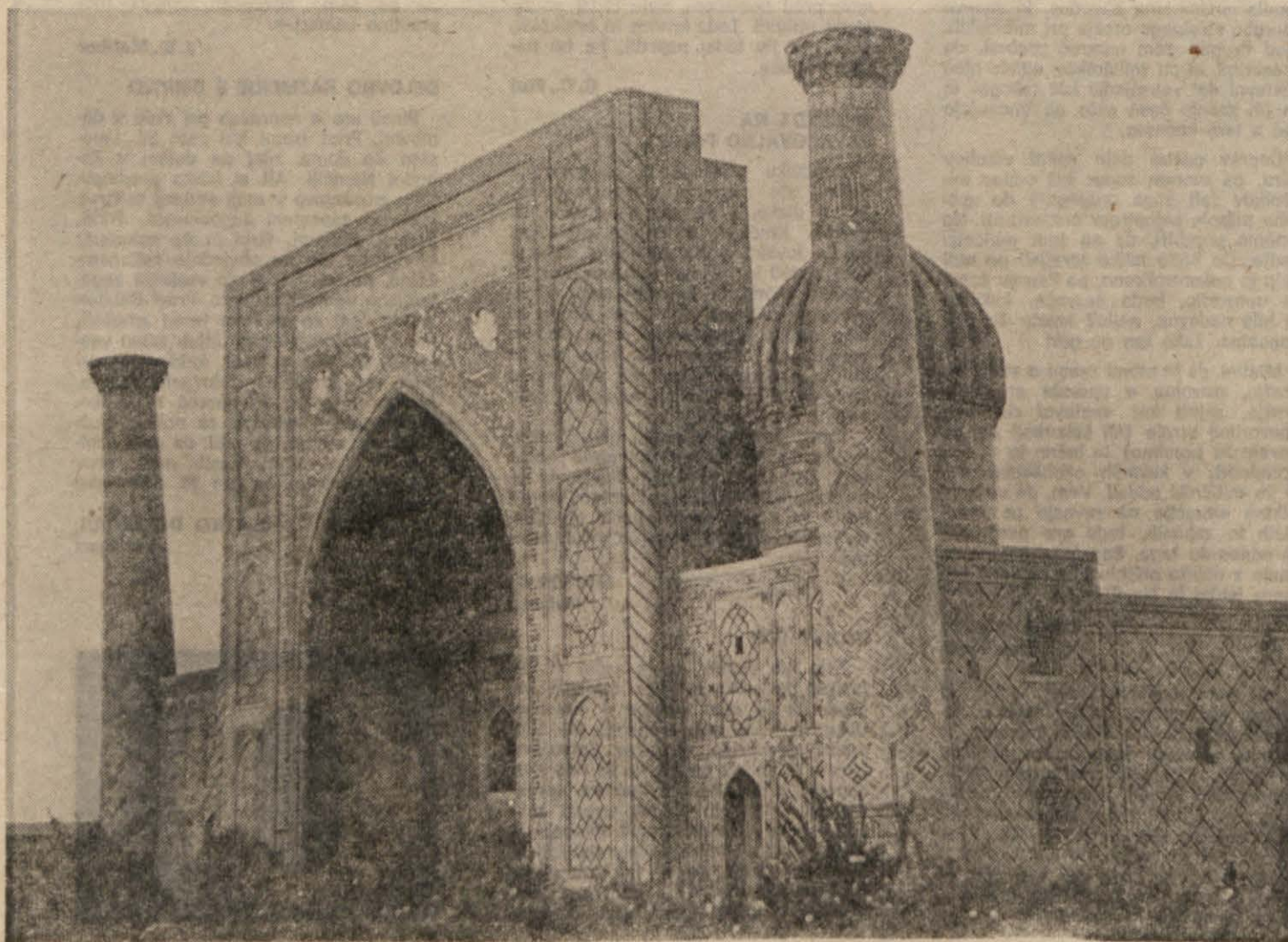
Izkopavanja so razkrila del orjaškega sekstanta, ki je do sekunde natančno določeval položaj sonca. Ulugbek je z njegovo pomočjo izračunal, da traja zvezdno leto 365 dni, 6 ur, 10 minut in 8 sekund. Angleži so ga leta 1900 »popravili« s pomočjo modernih merilnih naprav so ugotovili, da meri leto v resnici 365 dni, 6 ur, 9 minut in 6 sekund. Ulugbek se je bil v svojem času zmotil vsega za minuto in dve sekundi...

Sestavil je tudi prvo zvezdno karto po Ptolomeju in z nenačakovano natančnostjo vrisal vanjo 1018 zvezd, ki jih je tudi poimenoval. Ko so mu zvezde 1449. leta prinesle nasilno smrt, so ga pokopali poleg starega očeta Timurja, pod obokom Gur-Emirja, ki je v notranjosti videti kot z zvezdami pretkana nočno samarkandsko nebo.

Ulugbek in Timur, um in moč. Pravijo, da je Ulugbek za človeško dragocenejši in da je bil njegov slavni ded v prvi vrsti le ropar in morilec. Ze mogoče.

Toda za Ulugbekov grob se ne spominjam več, kakšen je. Za Timurjevega pa še vedno no natančno vem, da je iz temnozeleno alabastrovega kamna.

BERNARDA RAKOVEC

SIR-DOR: Ena od trojice orjaških starodavnih medres, ki obrobijajo Peskoviti kraj (Registan) v srcu Samarkanda.

LONDON, oktobra — Pred leti sem imela pogovor s predsednikom najstarejše in največje britanske založbe žepnih izdaj »Penguin«, ki danes izdaja tudi razkošno ilustrirane in trdo vezane knjige. Po pogovoru me je peljal v veliko opremo skladišče »pingvink«. Delavci z viličarji in ročnimi vozčki so pridno odvažali knjige na tovornjake. Veliki zaboji knjig, namenjenih v Hongkong, Indijo, Afriko in druge dele sveta, so ležali vse naokrog.

Ponekod so bile velike jeklene police že prazne, drugod pa so jih polnili s knjigami, ki so pravkar prispele iz tiskarne. Le v enem kotu skladišča — in to precej velikem kotu — so bile police do vrha naložene z zavoji knjig, pripravljenih za odpremo.

»Tukaj pa se je zataknilo.« sem v šali rekel. »Ali te knjige ne gredo v prodajo?« Predsednik se je zasmejal. »Bi šle, pa še ne gredo.«

Ko sem ga začudeno pogledal, je povzel:

»Vse te knjige, ki jih vidite tukaj, so eno samo delo. »Ljubimec lady Chatterley«. Prav zdaj sodišče obravnava, ali je to Lawrenceovo delo pornografija ali ne. Če bo razsodilo, da je pornografija, smo se temeljito urezali. Če bo pa razsodilo, da ni pornografija, bomo tisti hip, ko bo razsodba izrečena, začeli knjigo razpošiljati po Britaniji in po svetu.«

Sodišče je razsodilo, da »Ljubimec lady Chatterley« ni pornografija, čeprav je od takrat, ko jo je bil Lawrence napisal, pa vse do leta 1966 veljalo za pornografsko delo. In je bila zato prepovedana in preganjana in so jo tiskali v izvirniku v tujini. Minilo je komaj pet let od takrat in danes bi se marsikdo pomilovalno nasmehnil, če bi kdo še vedno trdil, da je »Ljubimec« pornografija.

KAJ JE PORNOGRAFIJA?

Grško je »porné« vlačuga, britanskim pravilnikom pa se je doslej posrečilo pornografijo definirati le zelo na kratko in dvomljivo: »Vse, kar ima namen človeka pokvariti ali ponižati«. S tem pa niso prišli daleč na sodišča ne tisti, ki ob tem dejstvu v javnosti lomijo kopja.

»Lomljenje kopij« se je začelo v okviru tako imenovane »permissive society« — popustljive ali dopustljive družbe, ki doživlja zelo nagle spremembe. To, kar je pornografija za »staro« generacijo oziroma za tiste, ki vztrajajo pri »starih« vrednotah, je za »mladoturke« dostikrat orožje proti hinavščini, ozkosrčnosti in domišljavosti starih.

Tako je v Britaniji zadnje desetletje prineslo med drugim odpravo smrtno kazni, dosti popustljivejši zakon o abortusu, zakon, ki dovoljuje spolno občevanje med »voljnimi, odraslimi homoseksualci na zasebnem kraju«, in še marsikaj drugega. Prineslo je gibanje proti jedrski bombi, proti vojni v Vietnamu, proti rasnemu zatiranju v Južni Afriki. Prineslo je žensko osvobodilno gibanje — sežiganje modreev v Hyde Parku, a tudi zelo resne in tehtne razprave, kakšen naj bo položaj ženske v hitro se spreminjajoči družbi. Prineslo je stvaren, nazoren in odkrit spolni pouk v osnovne šole. Prineslo pa je tudi skoraj popolno seksualno »sprostitve« v določenem tisku, na določenem odru in v določeni filmski ustvarjalnosti.

ZALUČANA BOMBA ...

Julija je bila v Londonu sodna obravnava proti trem mladim urednikom »podzemne« revije »Oz«. V Britaniji, predvsem v Londonu, se je v zadnjih letih rodilo precej tako imenovanega »podzemnega« tiska, ki ga v »spodobnih« trgovinah ne boste mogli kupiti, pač pa ga boste dobili od nekaterih kolporterjev na ulici. Sem sodi tudi humoristični tednik »Zasebno oko«, ki neumljeno in — po mnenju stebrov družbe opolzko — udriha po vladi, raznih ustanovah in podobnih rečeh. Pred kratkim je »Oko« slavilo desetletnico.

Sodna obravnava proti trem urednikom revije »Oz« je trajala šestindvajset dni in je bila najdaljša »pornografska« obravnava v britanski pravni zgodovini. Porota je z desetimi glasovi proti enemu spoznala tri mlade urednike za krive. Povod za obravnavo je bila »Oz 28 — izdaja za šolarje«, ki je bila po tožilčevem mnenju pornografska. Pred sodiščem je prišlo na vrsto celo sveto pismo, o katerem je priča, komik Feldman, rekel, da je v njem več opolzkosti in pornografije kakor v »Oz 28«. Sodnik pa mu je, ne bodi len, postregel s citatom iz nove zaveze, Matovž, poglavje 18, verz 6, o tem, »da bi bilo boljše za tistega, ki zapelje enega mojih malih, da si obesi mlinški kamen okrog vratu in se potopi na dno morja.«

Še več je imel povedati v članku v »Guardianu« eden izmed treh urednikov »Oz« Richard Neville. »Če kdo zaluča bombo v neživ simbol zatiranja, je to nasilje. Če pa je most zaradi manjših stroškov narejen tako, da se podre in pokoplje pod sabo na desetine delavcev, je to nesreča. Pomanjkanje stanovanj, revščina in izkoriščevalske vojne so postale tako vsakdanja dejanja nasilja, da vlada in »tiha večina« ne ustanavlja posebnih odborov, da bi jih odpravila.«

DOPIS IZ LONDONA

OTOŠKE PORNOGRAFSKE IGRE

GOLI IN OBLEČENI — morda ni nikjer tako kot v Angliji seks zamajal tradicijo

»TIHA VEČINA«

Več kot 35.000 ljudi, večinoma mladih, se je magnetno na Trafalgar Square v Londonu, da bi manifestiralo na »senarnodnem festivalu svetlobe«. Taka zborovanja naj bi opozorila javnost na čedalje hujše onečenje človekovega duhovnega okolja, na nevarnost pornografije.

Na zborovanju so bile tudi znane osebnosti v boju za bolj čisto duhovno ozračje v Britaniji — lord Longford, ki vodi na pol uradni odbor za boj proti pornografiji, znani publicist in televizijski komentatorski zvezdnik Malcolm Muggeridge in gospa Mary Whitehouse, ki je mladim na zborovanju povedala, da so v veliko tolažbo papežu.

Mladi se niso dosti menili za dokaj pridigarke govore, ampak so navdušeno skandirali J-E-Z-U-S kakor navijači na nogometni tekmi in visoko dvigali transparente s takimi napismi: »Jezus je luč sveta«, »Moralnost je duševno zdravje«, »Jezus Kristus, isti včeraj, danes in jutri.«

Na stotine transparentov tja do kinematografa na vogalu z velikanskim plakatom, ki v sliki ponazarja naslov filma »JEZIK LJUBEZNI PO ŠVEDSKO«. Na ves ta direndaj so zdolgočaseno zri štirje levi, ki obkrožajo obelisk, s katerega je prav tako zdolgočaseno gledal slavni zmagovalec v trafalgarski bitki (in prešuštnik) lord Nelson.

Toda sile teme se niso dale ugnati. Bile so sicer maloštevilnejše od sil svetlobe, zato pa so podlo zalučale dve smrdljivi bombi in potem uprizorile procesijo, na čelu katere je nekdo nosil križ, preoblečen v Kristusa. Skupina mladeničev je nosila transparent z napisom: »ŽIVELO OBČEVANJE«, druga skupina pa krsto, na kateri je pisalo »KRSTA SVOBODE«. Pred njo je stopala skupina zalih deklet v šolskih uniformah, ki so bile vse skupaj povezane z vrvo.

Skratka, kakor je dejal poročevalec nekega »popularnega« dnevnika, bilo je zadovoljivo.

Toda lord Longford ni bil popolnoma zadovoljen. Nekdo ga je slišal mrmrati: »Res je velika prireditve, toda bojim se, da bitke ne bomo dobili v enem dnevu.«

STVAR OKUSA ALI MORALE?

Lord Longford in njegov »preiskovalni« odbor za boj proti pornografiji se je zelo resno in temeljito lotil dela. Odpotoval je celo na Dansko, da bi se na mestu prepričal, kako daleč so že zabredli Danci s svojimi drznimi pornografskimi predstavami. Lordu Longfordu se včasih rahlo posmehujejo, toda ni dvoma, da ima mož dobre namene. Ostane pa še vedno vprašanje, kako se je mogoče najučinkoviteje boriti proti pornografiji.

V viktorijanski dobi so preganjali uboge delavce, če so si upali dvigniti glavo, zdaj pa pornografijo — je dejal mlad študent na nekem simpoziju, na katerem je mlado dekletko izjavilo, da sta zanjo Vietnam in trpljenje bengalskih beguncev največja pornografija, kar jo svet trenutno pozna.

Po mnenju drugih je pornografija v bistvu pomanjkanje okusa. Ker pomanjkanje okusa ni tako redko, tudi ni malo ljudi, ki jim je pornografija všeč. Potemtakem dobro književno delo ne more biti pornografsko. Ali kakor je rekel Oscar Wilde: »Zame ni moralnih ali nemoralnih knjig. Zame so knjige samo dobro ali slabo napisane.«

Sodniki, ki so že imeli opravka s pornografskimi tožbami, pozivajo zakonodajalce in pravnike, naj že vendar definirajo, kaj je to pornografija. Ti odgovarjajo, da je pornografijo nemogoče definirati. In nikjer tako ne velja angleški rek kakor v tem primeru: »Kar je za enega strup, je za drugega hrana.«

Mladi uporniki najbolj zamerijo »starim moralistom« to, da se zaletavajo samo v določeno, tako rekoč politično nevarno pornografijo, mirno pa spregledajo, kako veliki kapital izkorišča pornografijo v reklamne namene in kako ponižuje žensko.

Ko je tožilec pred sodiščem rekel, da publikacija »Oz« zbuja poželjive in pohotne misli in želje, mu je obtoženec svetoval, naj se pelje s pomičnimi stopnicami v podzemni železnici. (Ob pomičnih stopnicah so povsod razstavljene reklame raznih podjetij, ki obilo izkoriščajo ženske čare.

Z OTROKI NI MOGOČE V KINO

Res pa je, da je ljudem začelo presedati »vajanje po posteljah« v filmih. Casopisi prejemale vse več pisem, v katerih se bralci pritožujejo, da kmalu ne bodo mogli več peljati otrok v kino, ker so skoraj vsi filmi označeni s cenzurnim X. To pomeni, da lahko film gledajo samo osebe, starejše od osemnajst let. Filmi imajo lahko tudi oznako U (universal), kar pomeni, da ga lahko gledajo otroci. »Waterlooska bitka«, na primer, je imela oznako »U«, čeprav Napoleonovi in Wellingtonovi vojaki pridno zabadajo drug drugemu bajonete v črevesja. Toda to ni pornografija.

Potem predvajajo filme z oznako A (adults), ki jih lahko vidijo otroci v spremstvu staršev. In po najnovejšem tudi filme z oznako AA, ki jih lahko gledajo fantje in dekleta od 14. do 18. leta — v spremstvu staršev. Pred kratkim sem pregledoval seznam filmov v kinematografih v West Endu. Izmed kakih dvajsetih filmov je imel samo eden oznako U — primeren za otroke.

Seveda so še razne »kleti«, kjer predvajajo tako imenovane pornografske filme — neznanško dolgočasno slačenje in oblačenje in »vajanje po posteljah«. In kdo obiskuje te senzacionalno »iskrene« filme, »kakršnih se doslej še niso upali posneti? Večinoma plešasti in na pol plešasti gospodje srednjih in več kot srednjih let. Mladini v glavnem taka pornografija ni potrebna.

MALO ZGODOVINSKE PERSPEKTIVE

Ves ta pornografski val se bo polegel, pravijo potrpežljivi ljudje, ki opozarjajo na primer Danske, kjer so pustili, da se pornografija lahko svobodno izživlja. Dancema je že presedla. »Gole predstave« hodijo gledat večinoma tujci.

Nekega profesorja so vprašali, kateri angleški pisatelj je najbolj »seksualen«. Bres obotavljanja je odgovoril: William Shakespeare. In res so znali elizabetanci prav pošteno pokvantati, ne da bi jih bolela glava ali pelka vest. Sicer so v šolskih izdajah ponavadi cenzurirani verzi, kakor sta tale dva o kraljici Mabi iz »Romea in Julije«, kjer Shakespeare pravi: »Ona je mora, ki dekleta tlačil, da bodo kot žene zvesto držale; in po svetu na primer še zmeraj uprizarjajo »očiščen« Zweigovo priredbo Johnsonovega »Volponeja«, toda da našnja ali jutrišnja mladina se zaradi takšnih reči ne bo več pohujševala. Kakor se ni v Boccacciovih časih. Spolnost je bila nekaj naravnega, od boga danega. Toda ker je človek nevoščljivo bitje, je znašel puritanizem. In pornografijo. In če sta oba do skrajnosti razločevana, si nista daleč vsak sodeli. Podajata si roka.

BOZIDAR PAHOR

ZVIJEZDA
Majoneza

IZ SVEŽIH JAJC
S POPROM

za tiste, ki imajo radi
pikantne okuse

KAKO SO UGRABILI BEN BELLO

22. OKTOBRA 1956 SO FRANCOZI PRESTREGLI TUJE POTNIŠKO LETALO, V KATEREM JE BILO PET VODITELJEV F. L. N. — ALŽIRSKEGA OSVOBODILNEGA GIBANJA.

Monsieur Pierre Cbaussade, generalni sekretar alžirskega ministrstva, je 22. oktobra 1956 prišel v svoj urad točen kot ura, natanko ob 8.30. Alžirsko nebo je oblitno s prečudovito svetlobo. Obeta se lep dan.

Monsieur Cbaussade — pravzaprav prefekt francoske kolonije Alžirije, v kateri že nekaj let divja zagrižen osvobodilni boj, ki ga vodi legendarni Ben Bella, bivši francoski častnik s kopico odlikovanj — hoče sklicati običajno jutranjo konferenco. Toda tedaj se odpro vrata in v pisarno privihrata polkovnik Ducourneau in podpolkovnik Branet, oba na visokem položaju v vojaškem kabinetu ministrskega predsednika francoske republike.

»Nekaj izrednega, gospod generalni sekretar!« vzklikneta. »Vsak hip bo nad našimi glavami letel z letalom Ben Bella! Treba ga je sneti!, z vsemi pajdaši vred, ki ga spremljajo!«

NEVERJETNA PRILOŽNOST

»Ben Bella, pravite? Nemogoče! Kako to?«

»Takole: maroški sulatn bo ob 10.45 z gosti, med katerimi je tudi Ben Bella, odletel na konferenco v Tunis. Letalo bo preletelo alžirsko ozemlje.«

»Teh gospodov vendar ne moremo mirno pustiti mimo! Toda letalo je navsezadnje last tujega vladarja. Vmes je vprašanje imunitete.«

»Kako boste pa to razložili našim fantom, ki dan za dnem padajo na bojišču in ki jih bodo ti banditi preleteli? Zanje bo to izdajstvo!«

»Treba se je posvetovati, si zadevo približe ogledati...«

Zapeli so telefoni. Bilo pa je kot začarano: francoski premier je bil na potovanju po deželi, državni sekretar za letalstvo na obisku v tujini, obrambni minister na poti v London, kjer so prav tedaj kuhali napad na Suez. Naposled je nekdo le prižgal zeleno luč za akcijo na alžirskem nebu: Max Lejeune, državni sekretar za vojsko. Sicer pa v Alžiru medtem niso čakali križem rok: general Frandon, poveljnik letalstva v francoski Severni Afriki, in polkovnik Germain, vodja alžirske protiovbeščevalne službe, sta pošteno zavihala rokave. Zanju je prelet Ben Bella provokacija, Vojska že ne bo ostala mirna!

SESTRELITE SULTANOVO LETALO!

Ob 10. uri zjutraj so izdali prvo povelje, naj letalske sile prestrežejo sultanovo letalo. Tega povelja pravzaprav niti ne bi bilo treba poslati, kajti francoski oblasti do tedaj sploh niso dobile načrtov poleta, v alžirskem zračnem prostoru pa je veljalo pravilo, da smejo prestreči (in celo streljati) vsako letalo, ki leti nad uporno deželo brez dovoljenja oblasti.

10.30: Z. D. A. — letalske obrambne sile — prejme uradno poročilo o značilnostih sultanovega letala super-constellation. Se vedno ni zaprosilo za potrditev načrta poleta. Francoski lovci mistral dobijo povelje, naj bodo pripravljeni.

11.30: super-constellation uradno preda načrt za polet. Obrambno poveljstvo mora seveda lovem telefonirati, da je ukaz o izrednem stanju preklican.

Radarji brez težav zasledujejo polet velikega potniškega letala skozi alžirski zračni prostor. Vtem pa francoska obveščevalna služba v Alžiru zve, da se je bil Ben Bella s štirimi tovariši vkrcal v neki — DC 3.

Kaj se je bilo zgodilo v Maroku?

Sultan, prebrisan politik, se je zavedal posledic pretirane gostoljubnosti, če bi vzel nevarne goste v svoje letalo. Zato je vodiljem alžirske F. L. N. dal na voljo navadno potniško letalo. Odlično razvejana francoska obveščevalna služba pa je spregledala tudi to igro. »Zdaj ali nikoli! Takega udarca alžirski vstaji ne bomo mogli nikdar več zadati!« so v Alžiru kot na trnih. Načrt o ugrabitvi Ben Belle se odvija dalje: medtem so sprožili ob prvotnih napačnih podatkih, zdaj pa ga ni več mogoče ustaviti.

13.00: kontrolni center Maison-Blanche sporoči, da je nek DC-3 sporočil svoj načrt poleta: Casablanca — Salé — Oujda-Tunis. Vsepovsod je dan znak za preplah.

14.00: dramatična sprememba načrta poleta, DC 3 je načrt poleta raje predal kontroli na španskih Balearskih otokih, da mu francoske oblasti ne bi prisluskovali! Toda v Alžiru se zmedejo le za hip; takoj nato že prisluskujejo na španskih valovnih dolžinah.

16.00: Oran (poleg Alžira najpomembnejše pristanišče na alžirski severnoafriški obali) vzpostavi zvezo s francosko posadko DC 3. Tedaj se začne razpletati zgodovinski pogovor.

HOČEMO TO PETERICO!

Oran: »Delajte se, da imate okvaro. Pristanite v Oranu.«

DC 3: »Kaj naj to pomeni?«

Oran: »Na krovu imate pet banditov. Hočemo jih dobiti.«

Posadki nato povedo, koga imajo v letalu, a kapitan se dela, kot da tega ni vedel.

DC 3: »Čigav je ta ukaz?«

Oran: »Državnega obrambnega ministrstva.«

V pilotski kabini zavлада negotovost. Ob 16.30 pride nazadnje lakonski odgovor: »Počakajte. Pristali bomo na Palm-de-Majorci.«

18.00: DC 3 spet vzleti in signalizira v Tunis: »Predviden prihod v Tunis ob 21.25.«

V Alžiru so presenečeni. Operacija se kisa. Namesto Orana zdaj oddaja kontrolni stolp v Maison-Blanche.

Alžir: »Pristanite v Alžiru.«

DC 3: »V čigavem imenu govorite?«

Alžir: »V imenu francoske vlade.«

DC 3: »Pripadamo tuji družbi. Ti ukazi nas ne tičejo.«

Alžir: »Hočemo te bandite!«

Kapitan odleva. Maroškim oblastem sporoči, kaj se dogaja; odgovor, naj se vrne na Palmo, pa vojaška kontrola prestreže in Rabat odslej ne ve več, kaj se dogaja.

19.00: DC 3 prosi Alžir za dovoljenje, da se vrne v Maroko.

Brezimni glas na kontrolnem stolpu v Maison-Blanche postaja iz minute v minuto nestrpnejši:

»Letite v Alžir... Vladni ukaz pristati v Alžiru... Ponavljamo: imamo ukaz, imamo ukaz...«

19.30: DC 3 že drugič zaprosi za dovoljenje, da se vrne v Maroko.

20.00: V Alžiru se odločijo, da končajo zadevo! Prošnja za amroko dobita. »Pristanite v Alžiru. Odgovorno je ministrstvo.«

V zraku, na morju, na kopnem — povsod letala, ladje in radarske postaje z zadržanim dihom spremljajo odvijanje drame.

DC 3: »In naše družine, ki so v Maroku?«

Alžir: »Tako bomo poskrbeli zanje. Spravili jih bomo na varno.«

DC 3: »In če so uporniki oboroženi?«

Alžir: »Prepričajte se o tem!«

Stewardesa se pretvarja, da ureja papirje v žepih sedežev. Ben Bella dekle brž prime za roko: »Gospodična, zrudi nas si ne delajte skrbi.« Prav nič ne sluti, ona pa je opazila temne cevi pištol, poleg Ben Belle pa brzostrelko.

DC 3: »Kaj naj storimo, če bodo opazili, da se bližamo Alžiru in nam bodo nastavili cev na hrbet?«

Alžir: »Vzleteli bodo lovci in imeli boste izgovor za pristanek.«

Nad Sredozemskim morjem se spušča noč.

STRELJAJTE, A NE UBIJTE JIH!

Partija za Francijo še vedno ni dobljena. Radarska kontrola odkrije, da skuša DC 3 pobegniti nazaj v Maroko. Iz Orana brž poletijo mistrali, dvigne se tudi en B 26. Generalni štab letalstva preda radijsko sporočilo z zastraševalno vsebino, ker ve, da ga bo prestregla tudi posadka DC 3: »Ukazujemo streljati na desni motor, če bo letalo skušalo ulti.«

Toda minister Lacoste, ki ves navdušen hiti v Alžir, prekliče nevarni ukaz, ker se boji nesreče. Ves svet bi Francijo obtožil umora, če bi letalo strmoglavilo, ubiti voditelji odpora pa bi postali mučeniki. Toda poti nazaj ni več; vojska na kopnem že ve, kaj se dogaja in bilo bi nedopustno za njihovo moralno, če bi dovolili Ben Belle, da se izmuzne.

»Če letalo ne bo hotelo ubogati,« dé Lacoste, »naj ga lovci obkrožijo in prisilijo k pristanku.«

Vzletel je tudi en meteor, nočni lovec, in en marcel-dassaut 315. DC 3 je medtem preletel Ténés, Zahodno od Alžira. Kocka je padla: kapitan potniškega letala je sklenil, da bo ubogal in pristal, ker pa ura pristanaka v Tunisu še ni blizu, se boji, da bi peterica upornikov kaj posumila; zato zavlačuje s pristankom in kroži nad puščavo.

Preplah! Noč je izredno svetla in polna luna se prikaže zdaj na desni, zdaj na levi strani letala. Bo kateri izmed voditeljev F. L. N. opazil prevaro?

Stewardesa zagrne zastore, igra karte z Alžirci.

DC 3 sporoči stolpu v Maison-Blanche: »Letimo nad Chercellom. Na krovu vse v redu, ničesar ne sumijo. Ste na tleh sprejeli vse varnostne ukrepe?«

Alžir: »Vse je nared.«

21.10: »Pripnite si pasove, gospe in gospodje. Bližamo se Tunisu.«

21.20: DC 3 pristane.

Z NAŠO ARETACIJO SE NE BO NIČ SPREMEMILO

Do poslednje minute niso Ben Bella in njegovi tovariši ničesar slutili. Ko je letalo začelo pristajati, so Alžirci za hip pogledali skozi line in ob pogledu na vojaštvo, razvrščeno po letališču, dejali: »Pripravili so nam zares lep sprejem!«

Letalo, ki je pristalo, so takoj obkrožili džipi z naperjenimi strojnicami. Ben Bella je prepozno odkril prevaro — ko je prepoznal obris francoskega vojaka ob robu steze...

Letalo se nenadoma ustavi, luči v njem ugasnejo, od zunaj pa ga obsijejo močni žarometi. Posadka zapahne vrata v potniško kabino in poskače skozi zasilni izhod. Stewardesa si pri tem izpahne gleženj.

Polkovnik Andres, vodja letalske varnostne službe, s svojimi ljudmi vdre v letalo. Z brzostrelko v roki ukaže: »Kvišku roke! In okrog zapetij peterice voditeljev upora tlesnejo lisice.«

»Pa so nas!« je baje rekel Ben Bella. »Lepo delo! Nisem si mislil, da so Francozi zmogni česa takega.«

Pozneje, ko je opazil da čaka na letališču kar pet generalov, se je posmehlil: »Pet generalov za pet felabov, to ni slabo!«

In pozneje, na zaslišanju pri direktorju alžirske protiovbeščevalne službe: »Zelo dobro opremljene službe imate. Tudi mi bomo kdaj osnovali tako dobro obveščevalno.«

Pa še opozorilo: »Z našo aretacijo se ne bo nič spremenilo!«

Zgodba o ugrabitvi Ben Belle se tu pravzaprav šele začne. Toda to je že zgodovina nekega naroda in njegovega boja za neodvisnost. Pripoved o tem, kako je morala v odpornem gibanju po tem zračnem piratstvu za nekaj časa padla, kako so Ben Bello in njegove pristaše prepeljali v Pariz in jih pahnili v zapor. Kako je nenavaden polet nekega DC 3 sprožil politično vročico v Franciji in kako je končno prišel dan, ko je Alžirja dobila neodvisnost in je general de Gaulle izpustil slavno petorico ujetnikov.

PETERICA UGRABLJENIH: z leve proti desni Ben Bella, izkušeni politik Mohamed Kider, profesor Mustafá Lešeral, prijubljeni Mohamed Budiaf in Ahmed Hosin, opazovalec F. L. N. na bandunski konferenci

NOVE KNJIGE:

PODOBA REVOLUCIO- NARJA

»Za vse to je bilo vredno živeti.« Tako končuje Miha Marinko knjigo MOJI SPOMINI (Mladinska knjiga, 1971), vendar bomo ob tem sklepu nekoliko presenečeni, saj se Marinkovi spomini končujejo z osvoboditvijo, z letom 1946. Na nedavni tiskovni konferenci, ko je knjiga izšla ob Marinkovi sedemdesetletnici, smo avtorja vprašali, čemu je sklenil svoje spomine s koncem vojne, ko pa vemo, da tudi v povojnem času ni bilo malo zanimivih in usodnih dogodkov ter odločitev, ki bi nam o njih Marinkovo osebno sporočilo imelo marsikaj povedati. Avtor nam je odgovoril, da po vojno obdobje ni več zgolj obdobje njegovih osebnih spominov. Postal je vodilni politik v Sloveniji, o tem pa naj pišejo drugi.

Snov Marinkovih spominov sega tedaj v čas od avtorjevega rojstva (1900) do konca druge svetovne vojne. »Ta moj zapis temelji večinoma na golih osebnih spominih. V svojem petdesetletnem razgibanem političnem delovanju nisem nikdar utegnil, ne mogel delati zapiskov, niti nisem stulil, da bi jih kdaj potreboval za svoj življenjepis.« Te avtorjeve pojasnilne besede navajamo zategadelj, ker se nam ob branju MOJIH SPOMINOV marsikdaj zdi škoda, da poizkušena mesta niso s podatki bolj dokumentirana, da temelje na bolj ali manj zanesljivem spominu poznejši rekonstrukciji, morebiti tudi celo približnosti. To nam seveda stavlja vprašanje same narave spominske ali memoarne literature: le-ta je lahko umetniška in takrat zanjo točnost zgodovinskih resnic ni bistvena (na primer Cankarjevo »Moje življenje«), lahko pa je dokumentarna, literatura kot zgodovinsko pričevanje. Zlasti ta druga veja memoaristike se je zadnje čase zelo razmahnila v tako imenovani politični literaturi, katere dela dobivamo tudi na jugoslovanskem knjižnem trgu vse pogosteje.

Marinkovi MOJI SPOMINI pa zavzemajo svoje mesto nekje na meji med čisto literarnimi in čisto dokumentarnimi spomini, in lahko bi celo rekli, da bravec skoraj z večjim zanimanjem bere njegove strani takrat, ko so bližje literaturi. Sem sodijo zlasti Marinkova opisanja otroških let, rojstnega kraja, povezanosti z materjo, odkrivanje avtorjevega očetovstva in odnosi z očimom, knapovsko življenje itd. Posebno domačnost pa daje Marinko vsem spominom zelo osebna nota, način pisanja, ki obravnava sicer zelo pomembne zgodovinske dogodke in prelomnice, pa vendar ostaja pri tem avtor v središču dogajanja in tudi na svet zunaj sebe gleda s svojimi očmi. Rekli bi torej lahko, da je vrednost Marinkovih spominov predvsem v njihovi preprostosti, ki nikjer ne zahaja v posebno globoko kombinatiko.

HERMAN VOGEL

NOVO V KINU

OLA IN JULIJA

Juhja zadostuje, vsi vemo, za ljubezen gre. Tale švedska Julija ni nič manj romantična od Romeove, le da je samostojnejša in poleg tega, da je zaljubljena, pridno opravi tudi svoj poklic. Članica potujočega gledališča je in vsak večer nastopa v smetnjaku. Njen Ola je pop pevec, ki je prav tako na turneji po švedskih mestih in mestecih, in vsak večer nastopa pred vriskajočimi trumami mladoletnic v ekstazi.

Zgodbica teče v cik-caku: zdaj se zaljubljenca najmeta, zdaj zgrešita, zdaj doživljata krizico, zdaj sta spet v paradizu. Konec ostane sredi tega razpoloženja, ni zaključek, s kakršnimi smo sicer vajeni zapečatiti neko filmsko zgodbo. Slika zastane v njenem objemu, to že, in on pravi, da je za zmerom zapustil svojo potujočo pop skupino, ampak fant nima več kot devetnajst let, zelo slaven je in dekle ima komaj dve leti več in je že kar velika igralka...

Morda sta bila igralca premlada ali pa pred kamerami nista znala biti sproščena drug do drugega, zakaj ko ju gledamo, nimamo občutka, da pripadata drug drugemu, še posebno Ola je ves čas, kadar je z njo, v zadregi.

Preskakovanje kamere s pop koncerta na Becketovi žalostni kreaturi v smetnjakih, z enega mladeniča, ki prepričuje Julijo naj v dobro Olove in svoje kariere preneha s to ljubeznijo, na drugega, ki Olo prepričuje isto, po nepotrebnem navdihuje film z diletantstvom in naivnostjo.

MOŽ ZAKONA

Burt Lancaster, tokrat trdega obraza in mrzlih oči. Lovca na grešne glave, krvnik v imenu zakona, torej brez milosti. Kadar ustrelji v srce, brizgne kri v hudournem loku. Nikoli ne strelja v nedolžne, nikoli v hrbet. Vseeno je nesimpatičen. Edinokrat, ko hoče dokazati, da je zmožen »slabotnega« človeškega čustva, ko gre v posteljo z žensko, je neprepričljiv.

Ljubitelji kavbojk gotovo ne bodo navdušeni nad tem filmom, saj v njem ni nič pustolovskega, vznemirljivega, kaj šele zabavnega ali sproščujočega. Vse je turobno in kruto, tudi konec. Toliko smo imeli povedati čez bele in črne kavbojke, zdaj pa imamo: ta ni niti bela niti črna, ampak ledena.

MAZURKA V POSTELJI

Film je danski in mazurko v postelji velja jemati dobesedno: profesor (tisti nizko rasli, preveč okrogli mladec z malce bedastim pogledom, ki smo ga v danskih seksi filmih že videli), ki od posvetnih stvari obvlada samo mazurko (na parketu) se ga napije in v naročju ravnateljice žene ugotovi, da je moč v ritmu mazurke marsikaj početi tudi v postelji ter tako vendarle srečno izgubi nedolžnost. Narkar mu mazurke noče in noče biti dosti.

Običajen film o spolni »vzgoji« ne več mladega fanta, ki med vzgajanjem zaide med študentske demonstracije (demonstracije kar tako) in tudi v porno-shop. Vsa mladina v tem filmu je seksualno že popolnoma vzgojena, bolje, te reči jo prav malo vznemirjajo.

VESNA MARINČIČ

KULTURNE SKUPNOSTI

REALNO PRIČAKOVANJE

Pogosto je javno in zasebno slišati misel, da »kulture skupnosti nekako ne morejo živeti«, se pravi, da ne le da še niso dale nobenih sadov, ampak da je tudi njihovo porajanje sila dolgotrajno, celo dolgočasno in včasih povezano s pravcati škandalčki. Kot da so pravzaprav nezaželeni ali vsaj irelevantne za navadno življenje navadnih ljudi, h katerim se lahko prišteva malodane vsa slovenska populacija, kadar bodisi s kompleksom ali zavistjo primerja domače in tuje kulturniške dosežke. Kulturne skupnosti so med drugim nemara nastale tudi iz zavesti, da kultura, če že ni nazadovala, vsaj vedno ostaja na neki konstantni višini, ki je z nobenimi naporji ni moči zvišati. Ko so skupnosti naposled s trudom bile narejene, se je uradno hotelo izkazati, da smo z njimi končno prišli na ničto stopnjo tistega, kar se želi doseči: dalje od tega dejanja bi bilo mogoče zaznamovati le pluse, torej »pike«, ki bi nedvomno kazale, da se je nekaj vendarle premaknilo.

Ko zdaj s splošno skepsjo opazujemo aktivnost novih institucij, se zlasti v večjih kaže tista razvodenelost, ki je bila značilna za čas pred njihovim ustanavljanjem. In malodušnost in rezerviranost, s katerima se kulturniki lotevajo dela znotraj njih, seveda nista zname-niti zrele samokritičnosti in potrebne previdnosti pri vsaki resni odločitvi, pač pa pojava nezaupanja v vsakršno akcijo. Nekakšno »razočaranje« je paraliziralo vse začetne podvige, načrte, želje, zamisli. Kako bi si sicer razlagali okoliščino, da so nekatere seje odborov republiške kulturne skupnosti samo polovično obiskane, da je minuli teden zaradi nesklepnosti odpadla seja začasne skupščine ljubljanske kulturne skupnosti, ter da — kot začetni vrh vsega — republiška kulturna skupnost že ob sami ustanovitvi ni mogla izvoliti svojega predsednika?

Znana je misel, ki jo je nekje nekdo zapisal, da pri nas v nasprotju od političnega, v kulturnem življenju obstajajo najrazličnejši pluralizmi, torej nenavadna demokratičnost: in tako boj med različnimi umetnostnimi nazori postaja tudi boj za oblast na kulturnem področju, kar ilustrirajo tudi nekateri minuli dogodki »kulture« narave. To so kajpak bolj ali manj znana dejstva, ki pa se jim po vsem sodeč zlahka ne bodo mogle izogniti niti kulturne skupnosti. Toliko bolj, ker so same po sebi tudi nova organizacija oblasti nad kulturo — in kakor koli je morda kulturno življenje treba voditi organizirano, s izhodiščem in ciljem, je to po drugi strani že tudi blokada iste kulture. To je tisti paradoks: kadar imaš oblast, se ukvarjaš predvsem z njo. S tem se hoče povedati, da so kulturne skupnosti v nekem smislu protislovne same v sebi in da je zato toliko krčev v njih in okoli njih.

Vse to bi bilo treba razumeti in potlej pričakovati od njih kaj povprečnega. Kulturna točka nič pri nas namreč ni stalnica, ampak se svobodno premika zdaj na »pozitivno« zdaj na »negativno« polje.

JOŽE HORVAT

JEZIK NAŠ VSAKDANJI: SE IZPLAČA POPUŠČATI?

Odkar premišljam in pišem o jeziku, sem bil in ostajam prepričan, da popuščanje napakam nikamor ne vodi. Nekateri naši slovnikičarji so prehitro pripravljivi odnehati, če ljudje kljub prepovedim še zmeraj delajo neke napake. Kar je bilo včeraj še narobe, utegne postati danes z izidom novega pravopisa ali slovnice prav, dobljeno pa ni s tem nič. Nasprotno, taki zgledi samo zavajajo k še večji jezikovni malomarnosti in površnosti, češ saj bo tudi »napačna« raba kmalu pravilna. Ne rečem, da ne kaže pravil tu in tam spremeniti, jih prilagoditi spremenjenim razmeram, vendar mora za to biti kak tehtnejši razlog, ne samo velika razširjenost napačne rabe. S popuščanjem pa se največkrat omaje ustaljenost in doslednost, in to jeziku gotovo ni v prid. Poučen zgled mi daje zmešnjava, ki je nastala pri stopnjevanju prislovov in pridevnikov. Odkar so se slovnikičarji odrekli razločevanju pridevniških in prislovnih primernikov, se je razpasla nova razvada, da uporabljajo prislovni primernik namesto pridevniškega (»v takem primeru je najbolje« namesto pravičnega »v takem primeru je najboljšo«), tega pa tudi slovnikičarji gotovo niso želeli.

Pred nedavnim sem bral v časniku članek, ki ga je napisala zdravnica o zdravljenih. V članku je ves čas pisala »škattlja« in »škattljica«, ker pač ne ve, da je pravilno »škattla« in »škattlica«. Nihče ji napačne pisave tudi ni popravil. Če bi bilo takih piscev še nekaj, bi po mnenju nekaterih kmalu napočil čas, ko bi bilo treba priznati tudi pisavo »škattlja« — za-

kaj navsezadnje ne? Najboljše je vse dovoliti, pa ne bomo imeli nobenih težav s pisanjem in pravopisa se sploh ne bo treba učiti.

Če si takšno reč privoščijo v kakem drugem jeziku, ki ima že dolgo pisno izročilo, ne more biti posebne škode. Sicer pa so to tam sorazmerno redke reči, medtem ko si pri nas na debelo izposojamo od drugod ali pačimo domače oblike, kakor pač komu pride na misel.

Ena najgrših izposojenk se mi zdi ruski glagol »sovpadati«, ki so ga kdove zakaj zanesli tudi v slovenščino. V domači rusščini je najbrž imeniten in mu ni kaj reči. V slovenščini pa je preočito, da ni narejen po pravilih slovenskega besedotvorja, in človek z dobrim jezikovnim čutom ga ne bo nikoli uporabil. Povrhu je tudi povsem odveč in samo spodriva domače zveze. Ampak kaj pomaga, ko zadeva le na mlačno in negotovo obrambo pravopisov in besednjakov? SP ga je leta 1950 zapisal brez pripombe, v letu 1962 so izrazu in vsem njegovim izpeljankam dali vsaj puščice, opozarjajoč na domače izraze. Pretnarjev rusko-slovenski slovar, ponatisnjen 1964, je še čutil, da je glagol ruski, in ga prevaja z vrsto domačih glagolov: skladati se, spadati skupaj (po času), ujemati se, strinjati se l. dr. Leto dni novejši Jakopinov slovar pa mu že daje domovinsko pravico in navaja na prvem mestu »slovensko« razlago »sovpasti« ter jo uporablja tudi v edinem stavčnem zgledu ob besedi. Ta zgled je prav

poučen, glasi se: »ta dogodek je sovpadel z njegovim prihodom«. Zares suženjsko prevajanje po tuji predlogi, namesto da bi se reklo po domače: »to se je zgodilo ob njegovem prihodu, hkrati z njegovim prihodom« ipd. Jasno je namreč: če je v rusščini stavek povedan tako, da je nekaj »sovpadalo« z nečim drugim, se nam bo zdelo nujno uporabiti isti glagol, če hočemo stavek tudi v slovenščini povedati na isti način. Za to pa ni nobene potrebe, prevajati je treba s stavki, narejenimi v duhu slovenščine. Turgenjev ima v Očetih in sinovih stavek: »Svadba Nikolaja Petroviča sovpala s samimi prvimi dnji znakovstva Pavla Petroviča s knjaginje.« Če bi prevajavec hotel obdržati rusko obliko stavka, bi seveda dobil: »Svatba Nikolaja P. je sovpadala s prvimi dnevi poznanstva...« Ampak tako Slovenci ne govorimo, zato je treba stavek pač preobrniti tako, da bo ohranil svojo vsebino, oblika pa bo slovenska: »Nikolaj Petrovič se je poročil ravno v prvih dneh poznanstva Pavla P. s knjeginjo« ali tudi »Svatba Nikolaja P. je bila v prvih dneh poznanstva Pavla P. s knjeginjo«.

Za prihodnjic pa mi je ostalo še nekaj zgledov, kako nekateri zadnje čase rabijo glagol »sovpadati«.

JANEZ GRADIŠNIK

REZERVIRANO ZA TOFA

**VSE BOLJ SE DOZDEVA,
DA SO BILI PRENEKATERI VČASIH
SAMO ZATO TOVARIŠI,
DA SO DANES LAHKO - GOSPODJE!**

**ZGODBA, KI SPLOH NI SMEŠNA IN BI
JO MORALI ZAKOPATI DEVET KLAF-
TER GLOBOKO POD SOCIALISTIČNO
ZEMLJO**

Razočaral vas bom.

Ne bom vas prvič, vem, toda tokrat počenjam to zavestno.

Zgodba, ki je še kako resnična, niti najmanj ni smešna. Ali pa je? Smešna za našo družbo. Smešna sicer za vsako družbo, a še posebej za našo, ki ji pravimo — socialistična!

Za začnimo!

Srečo Weiner je oče štirih majhnih otrok, zaposlen pa pri podjetju Instalacije. Pravijo, da je dober delavec Srečo pa je tudi športnik. Boksar.

Prepričan sem, da mu je večkrat prav žal, da ne more kakega izmed vodilnih v svojem podjetju povabiti na bojišče... Zapletli so ga namreč v zelo umazano igro.

Podjetje Instalacija dobro stoji. Tako dobro, da je lahko sredi Ljubljane za skoraj trideset milijonov kupilo razkošno stanovanje. Pa ne za delavca, ki se je s številno družino stiskal v eni sami sobici.

Kupili so ga enemu izmed vodilnih inženirjev, ki je imel sicer lepo trosobno stanovanje sredi mesta. Natančneje v Igriški ulici. Nasproti Drame. Najožje središče. A za inženirja očitno ni bilo dovolj dobro.

V podjetju so vedeli, da takšen nakup ljudem ne bo všeč, pa so jih brž potolažili.

— Inženirjevo stanovanje bomo dali dvema delavcema, ki sta tako re-

koč brez stanovanja. Rešili bomo tri stanovanjske primere na mah.

Srečo je bil vesel, da so inženirju kupili razkošno stanovanje.

Eden izmed tistih dveh delavcev je bil namreč on. Čeprav je bil sonajemnik, je bil presrečen. Medtem se mu je namreč rodil četrti otrok, in tesna, vlažna soba je postajala brlog.

Vodilni pa so sklenili, da morata

pred vselitvijo plačati v stanovanjski sklad podjetja stari milijon.

Srečo si je na vrat na nos sposodil denar in se vselil.

Srečen konec?

Nikakor!

Izkazalo se je, da stanovanje v Igriški sploh ni last podjetja, ampak občinsko. Kaže, da občino Center malo briga, kdo stanuje v njenem stanovanju. Kratko in malo je izdala odlok, da se morata obe družini izseliti, kajti stanovanje v Igriški ulici so že dodelili drugi družini — mimogrede povedano — brez otrok.

Zadeva je prišla pred sodišče, ki je izdalo sklep, da se morata oba delavca s svojima družinama brezpogojno in takoj izseliti.

Srečo se je posrečilo, da je prvo deložacijo prelozil.

Drugo — neodložljivo — so napovedali za 24. november.

Nepreklicno.

V podjetju pravijo svojemu delavcu Sreču Weinerju s štirimi otroki, od katerih je najmlajši star dva meseca, najstarejši pa pet let, da je to njegov problem.

Na občini trdijo, da je stanovanje njihovo.

Na sodišču pravijo, da je celoten postopek zakonit. Deložacija!

Nova stranka trka na vrata Srečeve sreče, ki postaja nesreča.

Zima trka na vrata.

Deložacija tudi.

Kam? Kam z doječo materjo in štirimi neboljjenimi otročki?

Sobica, v kateri se je stiskal nekoč, je zasedena. Kam sedaj?

Inženirju je v tridesetmilijonem stanovanju toplo. Centralna lepo greje. Tudi dvigalo ima.

V podjetju so rekli delavcem, da bodo rešili tri stanovanjske primere...

Srečo ne ve, kam bo šel. Tudi na sodišču ne vedo. Vedo samo, da ga bodo izselili. Vse je po zakonu. Tako zahteva občina. Na občini pravijo, da morajo skrbeti za svoje občane.

Vem, razočaral sem vas.

Zgodba ni niti najmanj smešna. A če je, potem je ta smeh grenak, trpek, črn... In če se bo kdo smejal drugače, naj ga pes popade.

Prijeten sen vam želim, TOVARIŠI!

OGLEDALO DOMA IN NA TUJEM

Zahodnonemški kancler Willy Brandt je včeraj izvedel, da so mu dodelili letošnjo Nobelovo nagrado za mir (vredno 88.000 dolarjev). Novico so v Bonnu izvedeli ravno med ostro razpravo v parlamentu, kjer je opozicijski krščansko demokratski voditelj Rainer Barzel ravno napadal vlado. Vendar pa je bil Barzel tudi med prvimi, ki je kanclerju Brandtu čestital k nagradi (na sliki).

(Dnevnik 21. oktobra — podpis pod sliko na prvi strani)

Brandtovi politični prijatelji so takoj pohiteli in čestitali nagrajencu, šef opozicijske stranke Barzel pa mu je poslal pismeno čestitko.

(Dnevnik 21. oktobra — Zadovoljstvo v Zahodni Nemčiji zaradi Brandtove Nobelove nagrade)

Za čudo ne najdemo v isti številki

še variante, da je Barzel čestital Brandtu telefonsko ali brzojavno.

x x x

Starejšim je še v spominu znana »španska bolezen« pred prvo svetovno vojno, ki je zahtevala veliko žrtev po vsem svetu.

(Pisani petek 22. oktobra — General vročina naskoči viruse na koti 38)

Španska bolezen je kosila med oslabilnim prebivalstvom po prvi svetovni vojni in pobrala v letih 1918/19 dvajset milijonov ljudi, več kot jih je padlo vso vojno na fronti.

x x x

Kakor znano, za ministrska mesta navadno niso potrebni natečaji, je pa zato potreben ustrezen način, kako ministre poiskati. Tako je zdaj prazno mesto zveznega sekretarja za zunanje zadeve. Njegovo funkcijo opravlja na-

mestnik, za delo tega nenavadno važnega sekretariata v vsaki in torej tudi v naši državi pa odgovarja Džemal Bijedić.

(Delo 23. oktobra — Za konec tedna — Funkcionarji odhajajo, funkcionarji prihajajo)

Zanimivo bi bilo vedeti, kot kaj se na svojih potovanjih po svetu predstavlja Mirko Tepavac.

x x x

Dolga leta je upokojeni londonski odvetnik Rex Cowan preučeval stare dokumente in ladijske knjige. Po številnih potapljaških poskusih je bila njegova potrepljivost poplačana. Pred otoki Scilly je našel ostanke vzhodnoindijskega parnika »Hollandia«, ki se je potopil leta 1743.

(Dnevnik 20. oktobra — Upokojenec našel zaklad)

Naj upokojenec raje dvigne »parnik« iz leta 1743. Več bo vreden kot zaklad, kajti šele leta 1765 je James Watt izumil parni stroj, prvič pa so ga vgradili v ladjo 1803.

VODILNA AMERIŠKA DRUŽBA LITTON

pošilja za vas iz konsignacijskega skladišča »ADRIA« stroje in sisteme, ki vam nudijo možnost, da tehniko bodočnosti izkoristite danes.

- za analizo vaših zahtev (problemov)
- za izdelavo programskih rešitev
- za postavljanje nove organizacije — sistema obdelave
- za šolanje — specializacijo vaših kadrov (pouk)
- za vzdrževanje — servisiranje instaliranih strojev (sistemov)

Ko se odločate za nakup danes, mislite na jutri

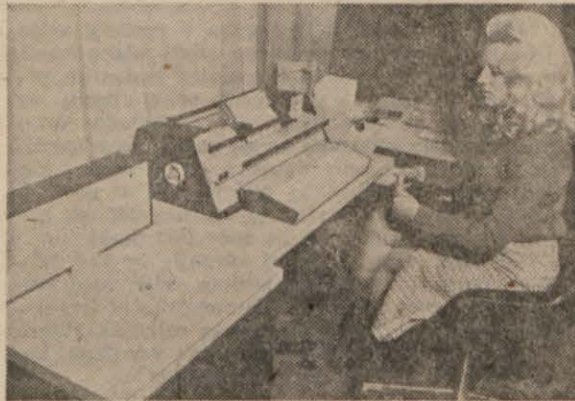
AUTOMATED BUSINESS SYSTEMS - LITTON - ZDA

- Sistemi — računalniki za avtomatsko obdelavo podatkov
- Fakturiranje — knjiženje — obračun osebnih dohodkov — zaloge — planiranje
- Analiza — statistika — marketing informacije — bilanca
- Neomejeno število programov (brezplačen pouk programerjev in operaterjev)
- Specialistični tečaj za organizatorje

Sistemi LITTON AUTOMATED BUSINESS SYSTEMS
Modeli ABS 1210 / ABS 1220 / ABS 1221 / ABS 1231 / ABS 1241
/ ABS 1251 / ABS 1251 A / ABS 1252 A... možnost priklopa

Neomejena izbira izrednih svojstev:

- fotoelektrična tastatura / glava za izpisovanje z veliko hitrostjo / avtomatično vlaganje kartic
- hitri čitalnik in luknjalni trak ter robno vrtanje kartic
- magnetne kontne kartice kapacitete 880 znakov
- optični čitalnik 80-kolonskih kartic (perforirane — označene)

AVTOMATIZACIJO V VAŠEM PODJETJU LAHKO ZACNETE Z VLAGANJI SAMO 140.000 OZIROMA 180.000 NOVIH DINARJEV

VSA POJASNILA LAHKO DOBITE V »INTERBIROJU« NA RAZSTAVNEM PROSTORU DVORANA J

ADRIA analizira — programira — organizira — poučuje — vzdržuje

Informacije: Trg bratstva 1 jedinstva štev. 3 tel. 645.609

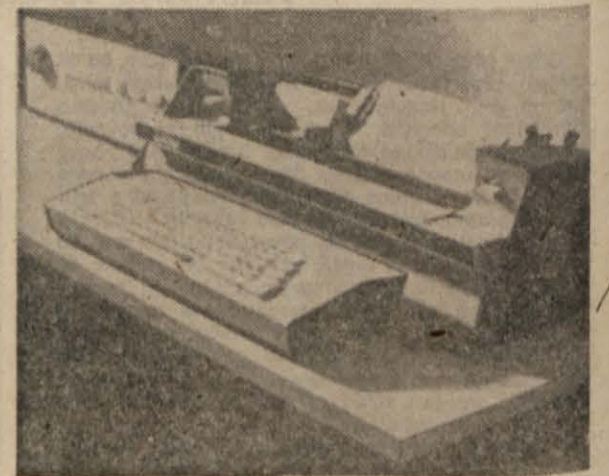
Adria

generalni zastopnik ameriške tvrdke
LITTON ABS

V želji, da vam prikažemo praktične rešitve uporabe računalnikov LITTON ABS serije 1600 v jugoslovanskih pogojih, vas vabimo, da obiščete naše demonstracije na sejmu INTERBIRO — Zagreb, 25. do 30. oktobra razstavni prostor ADRIA — avstrijski paviljon — dvorana VII., razstavni prostor 2.

Hkrati s temi demonstracijami bo skupina najboljših strokovnjakov na razpolago za obravnavanje vseh vprašanj iz naslednjih področij:

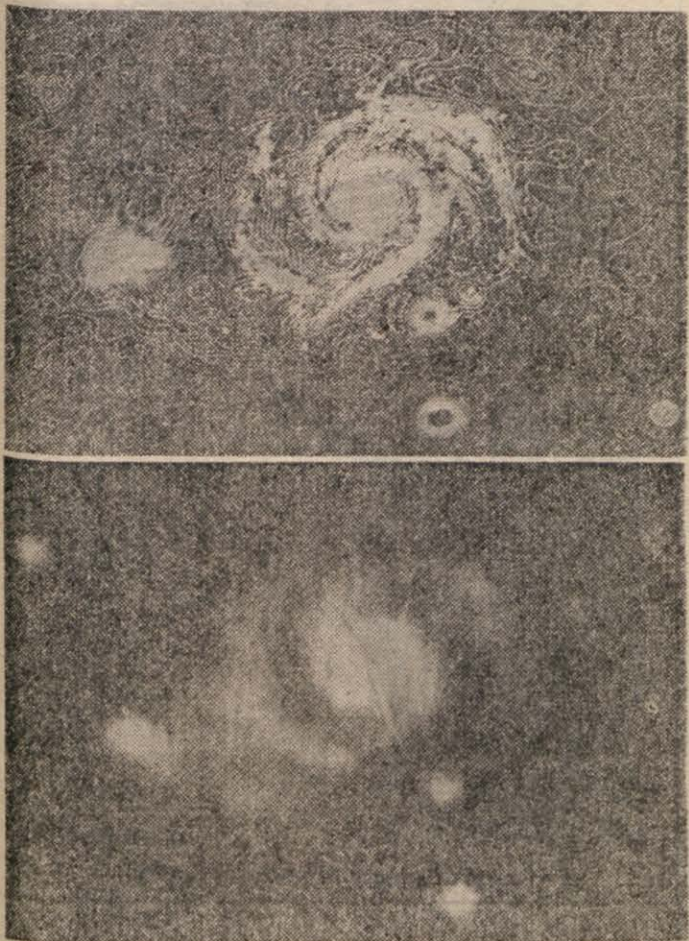
	ob 10. uri	ob 13. uri
26. 10. 1971	v podjetjih VODOVOD IN KANALIZACIJE primer: VODOVOD IN KANALIZACIJA TUZLA	V SREDNJIH SOLAH (EKONOMSKIH SOLAH, GIMNAZIJIH in drugih SREDNJIH SOLAH)
27. 10. 1971	v KOMUNALNIH ZAVODIH ZA SOC. ZAVAROVANJE	v SKUPSCINAH OBČIN primer: SO, Sombor
28. 10. 1971	v podjetjih ELEKTRODISTRIBUCIJE primer: ELEKTRODISTRIBUCIJA, Sabac	v podjetjih ZA PROMET Z NAFTO IN NAFTINIMI DERIVATI primer: JUGOPETROL, Novi Sad
29. 10. 1971	v podjetjih ZUNANJA IN NOTRANJA TRGOVINA IN INDUSTRIJA primer: ADRIA, Beograd	v podjetjih ZA PROIZVODNJO, PREDELAVO IN PROMET ALKOHOLNIH in BREZALKOHOLNIH PIJAC primer: ZUPSKI RUBIN, Krusevac
30. 10. 1971	uporaba računalnika pri OBDELAVI PREDPLATNIKOV primer: DECJE NOVINE, Gornji Milanovac in RADIO PRISTINA	

PREDUZEĆE
ZA MEDJUNARODNU
TRGOVINU,
BEOGRAD

General Zdanov 34, tel. 340-948 in 342-616 — poslovalnica strojev.

Obiščite nas na Zagrebškem velesejmu INTERBIRO Hala VII, stojnica 2, od 25. do 30. X. 1971.

SLIKA GALAKSIJE: (zgoraj) takšno sliko so »narisali« radijski signali. (spodaj) Ko so sliko radijskih signalov položili na sliko galaksije, kakršno so posneli s teleskopom na Mount Palomarju, ugotovili, da so najmočnejši radijski valovi prišli izpod spiralnih ročic, se pravi iz svetlih, mladih zvezd.

ASTRONOMIJA

RADIJSKA SLIKA GALAKSIJE

Po dolgih letih poskusov se je astronomom posrečila »fotografija« oddaljene galaksije, kot jo dajo radijski valovi. Slika je skoro prav tako natančna kot tiste, ki so jih posneli z najmočnejšimi optičnimi teleskopi. Posneli so jo z dvanajstimi enakimi antenami, ki stoje blizu kraja Westerbork v severnem delu Nizozemske.

Ta »fotografija« je povzročila precejšnje razburjenje med astronomi, ker se zdi, da potrjuje njihove razlage, zakaj so galaksije, kot na primer Rimska cesta, spiralaste oblike. Znanstveniki menijo, da je tako zato, ker eksplodirajo v jedru vsake vrteče se galaksije oddajajo valove, ki se v spiralah širijo navzven.

Upajo, da bodo s teleskopi v Westerborku odgovorili tudi na eno glavnih vprašanj, s katerimi se danes ukvarja astronomija: ali so kvazarji »svetilniki«, ki označujejo skrajne meje vesolja, ali ga človek lahko opazuje? Če so, bi nam kvazarji pomagali ugotoviti, v kakšnem vesolju živimo, pa tudi, kako je vesolje nastalo in kakšna bo njegova prihodnost. Kvazarji (kvazizvezdni viri žarčenja) so viri, ki globoko iz vesolja oddajajo zelo močne radijske in svetlobne valove.

Upeh westerborskih astronomov je spodbudil Američane, da bodo tudi sami postavili podoban sistem radijskih anten. V bližini Cambridgea Angleži že gradijo 5 kilometrov dolgo vrsto, ki jo bo sestavljalo osem manjših anten. Postavili jo bodo v bližini opuščenega železniškega tira. Stiri antene bodo na kolesih, da bodo lahko spremljali položaj naprav.

Znanstveniki pravijo, da težavo pri snemanju fotografij z radijskimi valovi izvirajo iz dolgih valovnih dolžin radijskih valov. Človeško oko in drugi optični instrumenti učinkovito delujejo, če imajo premer manjši od 2,5 centimetra. Naprava, ki bi nam dala enako dobre slike z radijskimi valovi, bi morala imeti premer nekaj kilometrov.

Kadarkoli se kak človek — ali kaj drugega — približa zgodovinskemu spomeniku med urami, ko je zaprt za obiskovalce, mikrofoni sprožijo alarm. Prej je bil Stonehenge, skrivnostni krog velikanskih kamnov sredi odprte pokrajine jugovzhodno od Londona, priljubljena tarča vandalov, lovcev na spominke in drugih pobalnikov, ki so naredili za več tisoč funtov škode na leto.

Toda novi varnostni sistem, ki lahko odkrije človeka na razdaljo ene milje in loči živali od ljudi, je krepko zmanjšal stroške za popravila. Nekaj časa so napravili povzročali težave krti, ki so rili po zemlji. Sedaj so jo že »programirali« tako, da se zaradi krtov ne vznemirja več. Edina težava, ki je ostala, je, da odkrivajo »tresenje« mnogih zbežanih zaljubljenih parčkov.

FRANCIJA

BODO GILJOTINO SPET UPORABILI?

Ali bodo v Franciji spet uporabili giljotino? Njeno rezilo je zadnjič oddrobilo glavo morilca v amienski jetnišnici marca 1969, ko je bil na oblasti še predsednik Charles de Gaulle. Ko ga je čez nekaj mesecev nasledil predsednik Georges Pompidou, je znižal edine tri smrtne obsodbe, ki so ga čakale na pisalni mizi. Od tedaj do začetka oktobra letos ni bilo v francoskih jetnišnicah nikogar, ki bi mu grozila giljotina.

Toda pred kratkim sta drugo za drugim izrekli smrtno kazen sodišči v Nici in Nantesu. Razen tega se zdi, da je v zadnjem času javnost spet naklonjena smrtni kazni. Leta 1969, ko je Pompidou znižal zadnjo smrtno obsodbo, se je 59 odstotkov anketiranih Francozov izreklo za ukinitev smrtne kazni. Le 3 odstotki so bili proti. Danes je razmerje ravno narobe — 58 odstotkov Francozov je za, 39 odstotkov proti smrtni kazni, 8 odstotkov se jih ne more odločiti.

Na spremembo javnega mnenja je gotovo vplival upor v jetnišnici Clairvaux. Dva jetnika sta prerezala vrat pazniku in paznici, ki sta ju imela kot talca. Eden izmed njiju je presta-

jal dosmrtno ječo zaradi umora. Ko so ga obtožili, je v dramatičnem izbruhu dejal sodniku, da mu ni prav nič žal in da bi šel rad pod giljotino.

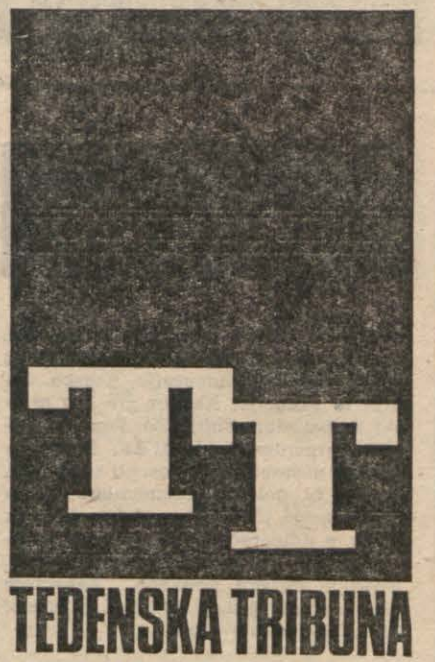
Vse kaže torej, da bodo Francozi spet postavili pripravo za ubijanje, ki si jo je izmislil dr. Joseph-Ignace Guillotin. V preteklem desetletju so jo uporabili le petkrat. Uradni francoski rabej je šel leta 1966 v pokoj, delno zato ker mu je manjkalo dela, in delno zato, ker se je naveličal družabne osamitve zaradi poklica. Jean Desforneaux je bil potomec stare družine; njegovi predniki so 125 let opravljali poklic rabilja.

V 19. stoletju je imelo vsako večje francosko mesto svojega rabilja. Imenovali so se po mestih: monsieur de Lyon, monsieur de Marseille, monsieur de Paris in tako dalje. Nato je dela počasi začelo zmanjkovati in ostal je le še monsieur de Paris. Včasih so giljotinirali javno. Zadnje javno usmrtnice so opravili junija 1939 pred ječo v Versaillesu. Javne usmrtnice so bili grozljivi in neokusni dogodki z divjo množico, ki so jo redarji komaj obvladovali, ženskami, ki so se borile za prostor v prvi vrsti, ter fotografi, ki so ovekovečili dogodek. Naslednji dan so vsi francoski časopisi objavljali slike usmrtnice.

Končno se je francoska vlada odločila, da bodo giljotiniranje opravili znotraj jetniških zidov. Navzoči so smeli biti le pravniki ter zastopniki pravosodnega ministrstva in cerkve. Ves postopek so opravili čim hitreje. Obsojenec ni vedel, da je napolnil njegov zadnji dan, dokler ga niso zjutraj ob 5.30 zbudili. Giljotino so sestavili ponoči, ko je spal. Uslužbenec pravosodnega ministrstva je obsojencu zjutraj prebral povelje za usmrtnice. Sledil je obred v cerkvi. Obsojencu so ponudili poslednjo cigareto in kozarec ruma.

Nato so ga odvedli po hodniku vzdolž celice. Na koncu so mu brž zavezali oči, tako da sploh ni videl giljotine. Ko je prišel na dvorišče so ga pripognili do lese v višini ramen. Dva paznika sta mu potisnila glavo navzdol, v hipu so spustili vrhni del in že je rabej sprožil rezilo. Postopek od vrat celice do smrti se je končal prej kot v minuti.

Kot že rečeno, v Franciji niso uporabili giljotine že dobri dve leti. Toda naprava ne zahteva

OD TORKA DO TORKA

PICASSO pozira v svojem ateljeju. Slavni španski slikar je te dni praznoval devetdeseti rojstni dan.

Princ Junio Borghese, fašistični »črni princ«, se, kot trdi njegov odvetnik mudi v Spaniji. Borgheseja iščejo italijanske oblasti že od marca, ko so njega in pet drugih oseb obtožili, da so pripravljali državni udar. Trenutno poteka na milanskem sodišču razprava, ki jo je sprožil princ Borghese. Obtožil je neko italijansko revijo, da ga je obrekovala.

Italijanski cenzorji so prepovedali prikazovanje najnovejšega filma švedskega režiserja Ingmarja Bergmana »Dotik«. Ukazali so, naj iz filma izrežejo nekaj »opolzkih prizorov«, če ga hočejo prikazovati v Italiji. Režiser Bergman in filmska družba ABC nočeta rezati filma in sta se pritožila zoper odločitev.

Pred nekaj dnevi so dali divjim gossem prednost v zračnem prostoru nad letališčem Kennedy v New Yorku. »Jata gosi se približuje«, je neki pilot po radiu sporočil v kontrolni stolp. »Ali imajo dovoljenje?« Odgovorili so mu: »Da, letijo na višini 300 do 450 metrov in imajo dovoljenje za prelet letališča.« Reaktivci, ki so prihajali na letališče, so pristajali na drugih stezah, da so divje race lahko nemoteno nadaljevale svoje jensensko potovanje na jug.

Iz Seattle v ZDA je z letalom pripotoval v Frankfurt tri in pol metra dolg ter dobro tono težak roparski kit. Slavo belega kita, imenovanega Cando, so posedili floridski skupini delfinov, ki trenutno gostuje v zahodnonemških mestih. Skupina je imela svojega kita Wallyja, vendar je pred kratkim poginil zaradi srčnega napada. Cando je preletel Atlantik v platneni ponjavi, ki so jo obesili nad rezervoar vode. Vso pot so 18 mesecev starega »dojenčka« morali škropiti z vodo, da se mu ne bi preveč povišala telesna temperatura.

PROSLAVA 2500. OBLETNICE PERZIJSKEGA CESARSTVA

Na slovesni proslavi politretje tisočletnice perzijskega cesarstva, ki so jo priredili zaradi neugodnih političnih razmer z desetletno zamudo, so se zbrali mnogi povabljeni šefi držav, šefi vlad in drugi voditelji. Iranski šah je dal za to priložnost uvoziti veliko večino reči iz Evrope (pa tudi ljudi). Kljub temu — ali pa morebiti prav zaradi tega — še daleč ni šlo vse po maslu. Mnogi šefi držav so se včasih že kar jezno pritoževali, da sploh ne vedo, kam naj se postavijo, koga ogovorijo. V Perzepolisu so se vsi počez pritoževali čez telefon, mnogi pa tudi nad stranišči. In ko je nazadnje na slovesnem kosilu zmanjkalo še pribora, je nek francoski natak obupan potožil: »To je popoln kaos!« Zares vse kaže, da je bil za pripravo te slovesne prireditve preskopo odmerjen čas. Na sliki: Nekako čudna kombinacija gostov: pakistanski šef Jahija Kan, žena ameriškega podpredsednika Agnewa, Agnew, žena filipinskega predsednika gospa Marcos in češkoslovaški predsednik Svoboda.

POSLUŠAMO, GLEDAMO, OCENJUJEMO, SVETUJEMO

R

Ponedeljek, 1. novembra

20.00 Večerne ure z našimi solisti in ansambli. Na praznični dan — Dan mrtvih smo se odrekli običajnemu opernemu sporedu. Uredništvo resne glasbe se je v dveurnem glasbenem večernem sporedu prilagodilo razpoloženju tega spominskega dne in izoblikovalo spored operne, simfonične in komorne glasbe v izvedbi domačih solistov in ansamblov. Nastopili bodo Simfonični orkester RTV Ljubljana, Pihalni kvintet RTV Ljubljana, Slovenski oktet, Ansambel Slavko Osterc, Komorni zbor RTV Ljubljana ter solisti Eva Novšak-Houška, Zlata Ogňjanovič, Nada Vidmar, Dubravka Tomšič-Srebotnjakova in Anton Dermota.

Torek, 2. novembra

22.15 Komorno glasbeni večer pri Karlu Pahorju. Slovenski skladatelj Karol Pahor sodi v tisto slovensko skladateljsko generacijo med obema vojnama, ki je pod vplivom Slavka Osterca utirala pot modernemu glasbenemu izrazu v našo glasbeno kulturo. Kljub zavestnemu prilagajanju modernim smerem, je ostal zvest ljudskemu glasbenemu izrazu, zato v njegovih delih srečamo elemente folklorne, vrsta del pa je grajena prav na motivih istrske ljudske glasbe. Še posebno dragocen pa je Pahorjev skladateljski delež v času NOB, saj je s svojimi partizanskimi pesmimi zaradi neposrednosti in čustvene topline obogatil partizansko glasbeno dediščino.

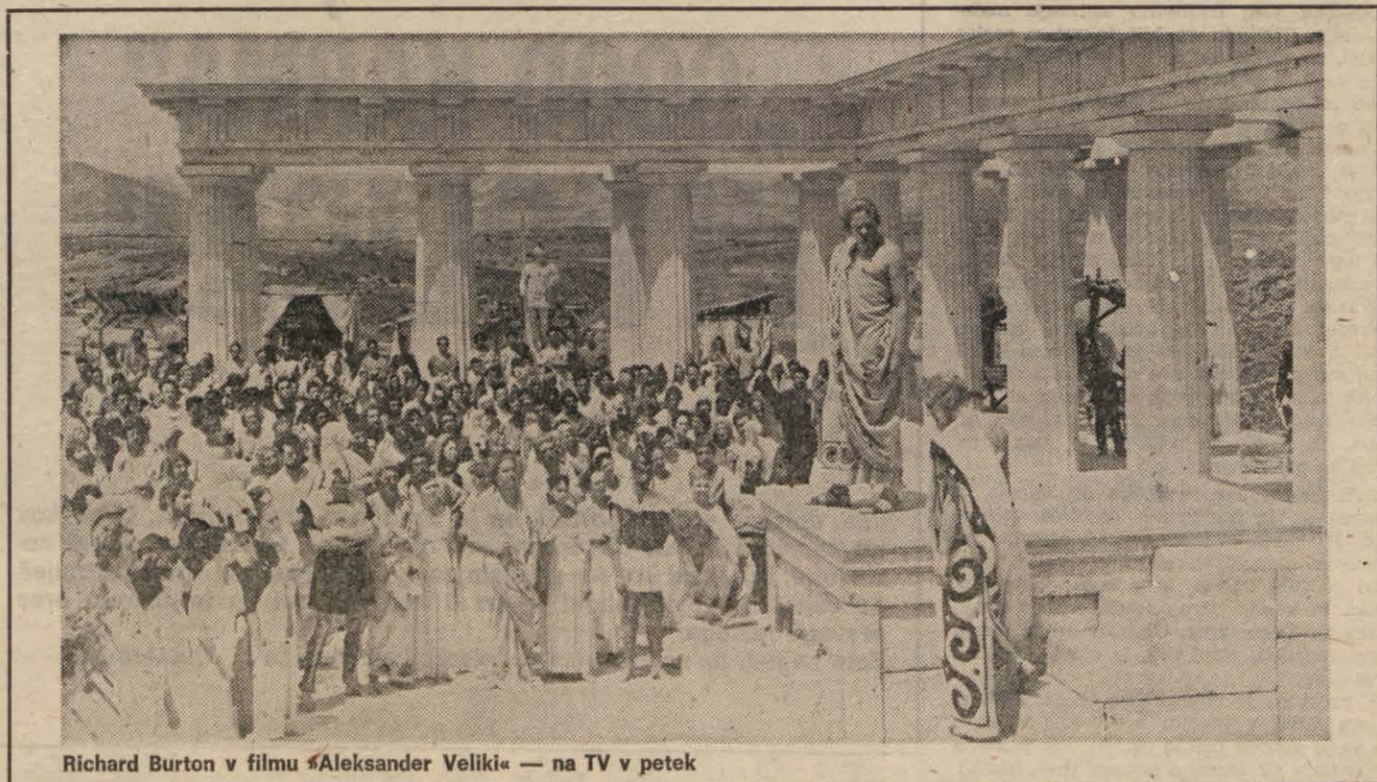
Sreda, 3. novembra

20.00 Simfonični orkester RTVL v stereo studiu. V svojem rednem tedenskem nastopu v stereofonskem studiu bo tokrat simfonični orkester RTV Ljubljana predstavil tri simfonična dela iz novejših arhivnih produkcij. V uvodu bo na sporedu delo BAKHANAL iz skladateljske zapuščine Demetreja Zebreta. Triodi Trieste bo nastopil v solističnem partu Koncerta o Albatrosu Giorgia Ghedinija, v sklepnih točki koncerta pa bo orkester RTV Ljubljana pod vodstvom Sama Hubada izvedel še znano in priljubljeno Simfonijo v d. molu Cesarja Franciska.

TV

Četrtek, 28. oktobra

22.00 Stravinski — Apoteza stila — Oddaja bo prikazala delo in življenje Igorja Stravinskega v času po prvi

Richard Burton v filmu »Aleksander Veliki« — na TV v petek

svetovni vojni pa do njegove smrti. Poleg filmskih insertov in fotografij boste slišali tudi nekaj odlomkov iz del, nastalih v tem obdobju. Odlomek iz Concertina za 12 instrumentov, odlomek iz opere Mavra pa Simfonije v treh stavkih, Simfonije psalmov in druge.

Petek, 29. oktobra

20.35 Slavna imena: Richard Burton v filmu »Aleksander Veliki« — Prikaz življenja enega največjih osvajalcev v zgodovini je bil pripravljen z vsemi razpoložljivimi sredstvi; gledali bomo neizmerno ljudske množice, silovite bitke, bleščeče gostije, razkošne kostume, desetisočglavo vojsko pešcev in konjenikov. Režiser Robert Rossen je tri leta prirejal in realiziral to mogočno zgodovinsko fresko na filmskem platnu. Burton je avtoritativno odigral Aleksandra, ki ga je njegov zagon ponesel v usodne ekstese. Frederick March je v tem filmu nepozaben Filip Makedonski. Tudi druge vloge so predstavljene z veliko znanja in intuicije, četudi so razen vlog Daniela Darrieux in Clarie Bloom bolj ali manj epizodne.

Nedelja, 31. oktobra

18.10 Brezov gaj: Glavna moč poljskega filma v zlatem obdobju je bila njegova politična angažiranost. Kasneje ta angažiranost verjetno ni bila več zaželeno, avtorji pa so se rajši posvetili kriminalkam, zgodovinskim spektaklom (Faraon, Križarji) in komedijam. S tem je vsaka ustvarjalna pobuda otopela v navadno obrtniško filmanje, ki se mu niso znali ogniti niti najobjektivnejši režiserji. Najnovejši film Andrzejaja Wajde — BREZOV GAJ je posnet po lirični zgodbi pisatelja Iwazkiewicza — zgodba pa je izrazito ljubezenska, pravzaprav analiza ozkočloveškega čustvovanja. V

gl. vl.: Daniel Olbrychski, Olgierd Lukaszewicz, Emilia Krakowska.

Ponedeljek, 1. novembra

20.35 Anton Ingolič: Ubita samota — Zgodba je iz kmečkega življenja tik po vojni. Mlada žena, ki ji je mož padel med vojno, po prvotni travmi zaniha med zvestobo pokojnemu možu in željo po živi ljubezni. Srečanje z mladim kovačem ji sicer ne prinese trajnejše sreče, jo pa vsaj za zmerom iztrga iz njenih že boleasnih misli na pokojnega. Igra »Ubita samota« je ponovitev iz naše lanskoletne produkcije.

Torek, 2. novembra

19.05 Vzgoja za življenje v dvoje — Pri programiranju cikla nam gre predvsem za poudarek, da vzgoja pripravlja mladega človeka za življenje — in vzgoja o odnosu med ljudmi je del splošne priprave in vzgoje. Ne gre le za poučitev o bioloških in fizioloških pojavih, ampak tudi za spoznanja o lastnem telesu, o ljubezni in spolnosti, kar sodi danes v splošno izobrazbo in kar uvršča v svoje učne načrte že osnovna šola v velikem delu sveta. Radi bi prispevali h krepitvi zdravih in humanih odnosov in odgovornosti med ljudmi še posebej med spoloma. Ciklus VZGOJA ZA ŽIVLJENJE V DVOJE bo obsegal štiri oddaje — tri smo prejeli iz tujine in smo jih poslovenili, v zadnji — četrti pa bomo spregovorili o LJUBEZNI KOT ODGOVORNOSTI. Prva oddaja ima naslov ZACETEK. Povezovalc Richard Carpenter nas popelje najprej v živalski vrt in prikaže pravkar rojene živali, potem z otroki razpravlja, koliko časa je moral žival »nositi« in nazadnje koliko časa traja, da se rodi človek. Z mikroskopom pokaže zametek novega življenja, seznanj nas s

strokovnimi izrazi, prikaže predporodno rast človeka in mamico z zdravnikom v pričakovanju novega potomca. Poučitev v oddaji je kratka in lahka. V kratkem času bodo otroci dobili odgovor na večno aktualno vprašanje od kod otroci. V kratkem je povedano z besedo in sliko vse, vzgoja pa se začne že pred rojstvom.

20.35 Odporniška gibanja v filmski upodobitvi: Onkraj — V ciklusu ODPORNIŠKA GIBANJA V FILMSKI UPODOBITVI vam bomo v torek 2. novembra 1971 pokazali slovenski film ONKRAJ. Delo vam predstavlja zgodbo mladega para, ki je sredi vojne vihre zaradi trenutnega nesporazuma tragično končal. Kot konfrontacija se pojavlja v filmu sodobnost, ki bi naj poudarila tragiko preteklosti. Film je posnel režiser Jože Gale po scenariju Mateja BORA, odlično glasbo pa je oskrbel Urban Koder. V gl. vl.: Ivica Vidovič, Jasna Androjna, Janez Skof, Milena Zupančič.

Sreda, 3. novembra

17.45 Nova otroška barvna serija: Doktor Dolittle — Serija risank z naslovom DOKTOR DOLITTLE je nastala po mladinskih delih izpod peresa angleškega pisatelja Hughja Loftinga, eno od teh knjig je pred leti izdala založba Mladinska knjiga (CIRKUSKI VOZ DOKTORJA DOLITTLA). Glavni junak vseh štirinajst epizod je svojevrstna osebnost — dr. DOLITTLE, ki zna govoriti z živalmi, živali so mu stalne spremljevalke in najzvestejše zaveznice v sili. Na svoji ladji potuje dr. Dolittle z dečkom Tommyjem, z raco, opico in psom, kadar je treba pomagati živalim, je s svojo posadko hitro na mestu: neguje, zdravi in rešuje v svoji popotni ambulanti. Naslov prve zgodbe: KOBILICE GREDO.

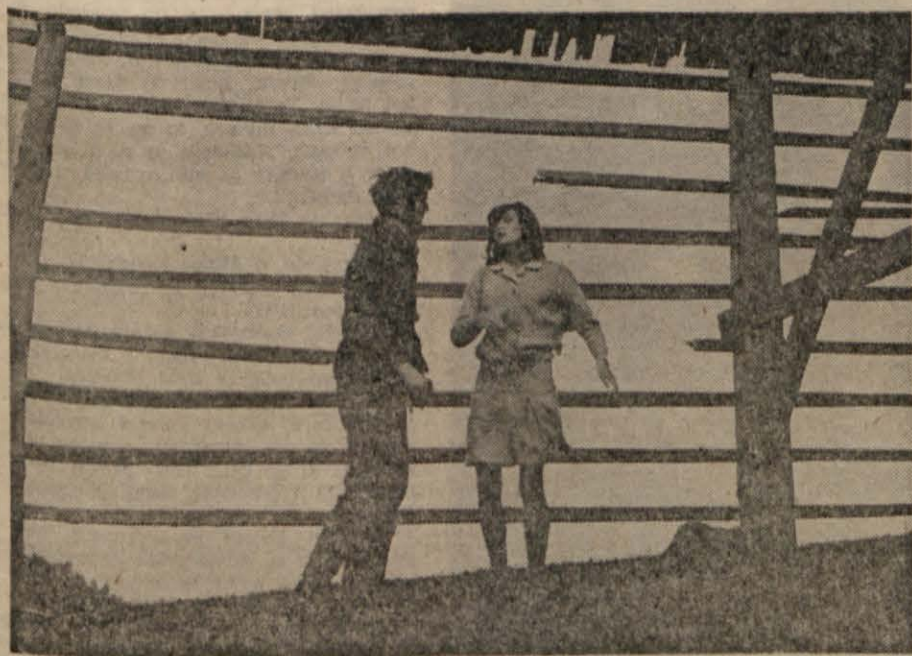
STARE BAJTE Z BRADO

Sala na račun miličnikov: ko si skupina beograjskih študentov, diplomantov ali starih bajt, »sposodi« od nekega gospoda avtomobil, ni policije nikjer; ko pa greta stari bajti zalit drevo v parku, je miličnik takoj tu, da zaračuna kazen za »malo potrebo«.

Sala na račun profesorja: stari bajtam se ne ljubi kaj preveč študirati, naveličali so se že, vendar se na izpitu vse srečno konča: profesorju se je rodil vnuk in od veselja pozabi spraševati.

Sala na račun staršev, gospodin, ki dajejo ubogim stari bajtam revne sobe za drage denarje, šala na račun... naštevati bi jih lahko v nedogled. Vse so iz beograjske zabavne televizijske oddaje »Diplomci«, kar so naši posrečeno prevedli s »Starimi bajtami«, »razveseljujejo« pa nas ob nedeljah. O tem, ali nas zares razveseljujejo ter spravljajo v smeh, bi bilo seveda mogoče razpravljati; boljše rečeno, o tem, ali nas beograjski serijski humor pritegne zavoljo svojih tipičnih humoristnih kvalitet, ki pa ne bi smele ostati zgolj pri šaljivih študentovskih »štosi« ali pri obrabljenih komičnih situacijah. Menim, da ne. Studentovski dovtipi, šale, »štosi«, ki nam jih ponuja beograjska nadaljevanka »Stare bajte«, so zares že močno bradati in nikjer ni rečeno, da scenarist ter režiser ne bi mogla najti boljših. Tudi nimamo posebnih razlogov za trditev, da se humoristična oddaja »Stare bajte« loteva s šaljivo kritičnimi očmi sodobne univerze, kar bi zlasti scenaristu utegnilo dati dobro snov. Vsi skupaj so se zadovoljili s pobožnim namenom prikazati, kako stare bajte po hudih mukah, zvijačah in peripetijah nazadnje vendarle diplomirajo, in sicer z odliko. Od vsega nam tako ostanejo pač samo dobri igravci.

H. V.

Slovenski film »Onkraj«: na TV v torek

Kadar začne deževati v tem mestu, navadno dežuje vsaj nekaj dni. Tako so mi povedali tisti, ki so bili tam več mesecev ali celo let. Svarili so me, naj si že pred dežjem poiščem prostor, kamor se bom lahko zatekel. Toda to mesto, polno presečenj in nasprotij, te s svojimi privlačnostmi tako pritegne, da kmalu pozabiš na prijateljske nasvete.

In nekega večera je res začelo pršiti. Na nebu so se nakopičili temni oblaki, ki so zagotavljali vsaj tridnevno zalivanje matere zemlje. Tisti, ki so bili takrat v parku Vondel, so se stlačili pod most, zlezli v vreče in zaspali. V trenutku jih je bilo toliko, da se mi je iz glave dokončno prepodila misel o vedrenju pod mostom. S čredo drugih nesrečnikov sem odtaval proti središču. Ker je vse bolj deževalo, sem spalno vrečo razvil in si jo poveznil na glavo.

Kmalu je pritekla k meni majhna fridiža in mi pojasnila, da bi bila tudi ona rada pod toplo vrečo. Prav, zakaj pa ne! Začela je razlagati, da jo je dež zalotil na poti domov in da bi se tam našlo mesto tudi zame.

Precej časa sva že hodila, na vsakem križišču pa je rekla, da je do doma le še nekaj minut. Čez pol ure mi je bilo dovolj.

»Ali ta tvoj dom sploh obstaja in ali ima streho nad sabo?« sem jo mirno vprašal.

»Ja, ja, tamle za vogalom je, ima streho pa še toplo nama bo!«

Res. Zavila sva in prišla do kanala, v katerem se je pozibavalo desetine čolnov-hišic. Po deski sva stopila na krov in po navpičnih stopničkih zlezla v ladjin trup. Notri je bilo temno, le v kotu je gorela svečka in v siju borne svetlobe sem opazil oblake modrega dima. Obrazov sploh nisem mogel razločiti, videl sem le obrise treh ali štirih bitij.

V prostoru je bila grobna tišina. Z Wimke sva sedla v kot in molčala. Čez kako uro se je vendar nekdo oglašil: »Si prinesla kaj dresa?« (V žargonu pomeni drek hašiš.) Brž ko je zaslišal potrjen odgovor, se je splazil na sredo prostora in prižgal še eno svečo. Tudi drugi so začeli lesti iz svojih kotov.

»Koliko ga imaš?«

»Kakih 20 ali 22 gramov.«

»Black?«

»Black. Afgan.«

Sedeli smo v krogu in šele takrat sem jih lahko preštel. Vseh skupaj nas je bilo devet. Albert, edini, ki se je izkazal, da zna govoriti, je začel z vidno spretnostjo zvijati joint. Drugi smo ga molče opazovali. Medtem je nekdo izvlekel čilum in ga nabasal.

Bil sem na Albertovi desni, in ko je bil joint zvit, mi ga je podal. Vzel je vžgalico in prižgal. Prvi dimi so najmočnejši. Dvakrat sem močno potegnul, dim »pogoltnila« in ga dolgo zadržal v sebi. Joint je bil odličen. Tega mnenja smo bili vsi, zato je Albert zvil še drugega, tretjega...

Pozno ponoči, ko je dogoreval že osmi ali deveti joint, se je Albert prvič neposredno obrnil name.

»Tebe še ni bilo tu.«

Razložil sem mu, da sem prišel šele pred nekaj dnevi, da mesta ne poznam dobro, da pa me preseneča na vsakem koraku.

»Ti si gotovo Čeh,« je nadaljeval. Začudil sem se, kako je uganil moj slovanski rod.

»Ne,« odvrnem in mu povem svoje ime. »Rus nisi, Poljak tudi ne. Jugoslovan?« Ko je zaslišal tihni »right«, se mu je takoj razvezal jezik.

»Še nobenega Jugoslavana ni bilo na lad-

HASŠ, „GOOD KARMA“ IN POLICAJI

Vse, opisano v tej reportaži, se je zgodilo v Amsterdamu. Dogodkov ne nameravam niti olepševati niti napihovati, že itak so skoraj neverjetni. Prav taki kot Amsterdam sam. Kadiš hašiš in hkrati zatrjuješ policaju, da nimaš mamil — pa ti verjame. Ali pa te zaprejo brez pravega razloga.

Zato se tudi ne nameravam podpisati. Ljubljana še ni Amsterdam.

ih, drugih tipov pa kot Amerikancev!« (Naše fraze »kot Rusov« ne uporabljajo). »Marca sta bila celo dva Kitajca, drugi sploh niso več kakšna posebnost.«

Ob zanimivem pogovoru je čas kar prehitro mineval. Zazrl sem se v stekleno lino na stropu. Noč se je umikala dnevu.

Wimke me je stresla za ramo. »Greva spat, zgodaj je že.«

Po stopničkih sva splezala na krov. Dežne kaplje so neusmiljeno razbijale po kovinskih tleh in skupaj s tulečim vetrom ustvarjale prav morečo simfonijo. Za roko me je vodila do drugih vrat. Notri je bilo strašno mrzlo. Prižgala je svečo, ki je zagorela s svetlim plamenom. V kotu je bila omarica, za vrat pa široka postelja. To je bilo vse. Sicer pa bi kaj več težko spravil noter. Spalno vrečo sem vrget na posteljo in se začel slačiti. »Kar pošten mrz je tukaj,« sem pikro pripomnil. Nič mi odgovorila, Drezal sem naprej. »Govorila si, da nama bo toplo.« Spet tišina. Obrnil sem se in jo zagledal — v moji spalni vreči. Hotel sem ugovarjati, da je vreča le za enega, a me je tako nežno poklicala »Pridi, zobe me!«, da sem se takoj vdal. Upihnil sem svečo in zlezal k njej.

Ko sem se zbudil, Wimke mi bilo več. Oblekel sem se in šel na krov. Deževalo je še vedno, a kljub temu sem si hotel ogledati svoječasno stanovanje.

Ladja »Good Karma« je taka kot vse druge, ki so namenjene za prebivanje. V srednjem delu sta dve kajuti, na krmni tretja, v sredini pa je vhod v »podzemlje«.

Velika ameriška zastava, vsa premočena, je kaj žalostno visela z droga. Po stenah je bilo vse polno napisov, najboljši pa je bil prav gotovo: Give us shit, not kicks!

Nov nalič me je nagnal pod krov. Spodaj so bili že vsi zbrani, vendar so lenobo poležavali po vrečah in dveh pogradih. Albert mi je predstavil vso posadko: Amerikanci Dallas, Tony in Jon, Anglež Anthony, Spanec Amigo, Japonec Ino in on Albert Hendrix (prav nič ni v sorodstvu z Jimijem). Vsi drugi le pridejo in grečo, prinese in vzame jih noč.

Jon in Ino sta brez besed vstala in izginila v dež. Ino se je kmalu vrnil z velikim zavojem. Prinesel je kruha, margarine, sladkorja in jogurta. Spet smo posedli v krogu in začeli zajtrkovati (ob treh popoldne). Bil sem pošteno lačen in sem se kar čudil drugim, ki so pojedli le po dva tančka kosa kruha in bili siti. Po zajtrku, ki je obenem tudi kosilo in večerja (to sem ugotovil kasneje), se je vsak zabaval po svoje. Dallas in Tony sta brenkala po strunah svojih kitar in iz njih izvabljala čudovite melodije. Ko sta bila še v Ameriki, sta igrala v nekem ansamblu. »To so bili časi!« je večkrat potožil Dallas. »Tudi po štiristo dolarjev smo dobili na večer. Vsaki« pove s posebnim poudarkom. Nato pa je prišel poziv za v vojsko, pobrala sta vsak svoje dolarje pa hajdi v Kanado in čez lužo.

Dan se je nagibal v večer, Wimke pa še ni bilo. Alberta sem povprašal, kje je. Povedal mi je, da so zjutraj prišli policaji in preverjali potne liste. Mojega jim je poka-

zal on, ker me ni hotel buditi. Od Wimke so zahtevali osebno izkaznico. Izkazalo se je, da ima šele šestnajst let, zato so jo vrnil staršem. Zanimalo me je, zakaj so prišli prav na »Good Karma«.

»Loči se od drugih ladij,« mi je razlagal Albert. »V drugih živijo ljudje kot v pravih hišah, za nas pa vedo, kakšna je situacija. Zato pridejo večkrat pregledat potne liste in osebne. Včasih jih tudi po ves mesec ni, prejšnji teden pa so bili kar štirikrat. Pred dnevi so aretirali nekega Američana, ki je prodal svoj potni list. Policija tega seveda ni vedela. Šel je na ambasado in rekel, da ga je izgubil. Dali so mu potrdilo, da lahko čez nekaj dni dvigne novega, pa so ga prej ujeli. Škoda, bil je prima poba.«

Nekaj minut kasneje se je vrnil Jon. Se le zdaj sem si lahko boljše ogledal tega zanimivega fanta. Precej visok, suh pa kot žitno stebelce. Iz do tal segajoče vrečevinaste halje so mu štrlele le mršave roke. A ko je slekel haljo, sem se zgrozil. Njegovo telo je bilo le še okostje, pokrito s sivo, luskinasto kožo.

»Ne, ne,« je tarnal, »to ni življenje. I wanna go back. That fuckin' trip is fuckin' cheap I just can't stop buying it!« Segel je v žep izvlekel nekaj oranžno rdečih tabletk. Vsakemu je dal eno, sam pa je vzel tri. Legel je v kot in venomer ponavljal: »Jutri grem. To ni Amerika, to je raj, a ubija. Ja, jutri grem!« Seveda je vsak stavek končal z obveznim »Fuck it!«. Alberta sem vprašal, zakaj misli oditi.

»To pravi vsak večer. Potem pa vzame trip ali pa fiksa. Tako je dober do naslednjega dne. Včasih smo ga zbadali, zakaj ne gre, pa se je izgovarjal na vreme, slabo počutje ali karkoli drugega. In zatrjeval: »Jutri, pa zares!« Zvečer gre spet na »potovanje«, dnevi pa tečejo. Po mojem ne bo nikoli mogel zapustiti Karne.

Počasi sem začutil rahlo drgetanje v čeljustih. Albertovih besed nisem več slisal, prikazovale so se mi pred očmi kot na filmskem traku. Sledil sem jim in obračal glavo, da mi ne bi ušle, toda kljub vsem poskusom so se izgubljale v večnost. Strupen mrz mi je skozi rokave vdiral v pulover. Tresel sem se kot peresce v vetru. Skatlica za vžgalice se je kot ropot vrtela med mojimi prsti, drget sem čutil v vseh sklepih. Pred očmi so mi mežikale zvezdice vseh barv, ki so se z neverjetno hitrostjo gibale po zaslonu. Nenadoma sem opazil ogromno ognjeno zvezdo. Drvela je naravnost proti meni. Bila je vse bližje in bližje, vsak trenutek bi lahko prišlo do trčenja. Potne kaplje so mi stopile na čelo, napel sem vse sile in se premaknil. Za centimeter. A ta centimeter me je rešil. Zvezda je odbrzela mimo mene in se zarila v Amiga. Eksplozija! Po zraku so letele roke, noge, prsti... Ubogi Amigo!

Vsaj dve zjutraj je moralo biti, ko sem se spet zavedel. V vratu sem čutil strašen pritisk in zenice sem imel razširjene kot polna luna. Ozrl sem se okrog sebe. Jon je ležal na pogradu in se nemirno premetaval. Drugi so sedeli v krogu. Tam so bili tudi trije tipi, ki jih še nikoli nisem videl.

Najbrž bo držalo, da je na »Karmia« glavna hrana mamilo. Ko se zbudil, joint, nato trip, ponoči spet hašiš. Tudi na večer oziroma jutro ni bilo izjemno. Med nami sta krožila dva čiluma in takoj, ko je kateri dogorel, ga je kdo znova nabasal. Vsi smo bili, že močno »stoneda«.

Nenadoma se odpre pokrov vrh stopnic. Slep snop svetlobe prodre v globino. Hip zatem stojijo okrog nas štirje uniformirani policaji. Pričakoval sem, da se bodo Albert, Dallas in drugi zmedli. Čilum je bil ravno pri Dallasu. Mirno je stresel vsebino v pepelnik in ga vtaknil v žep. Enako je storil Anthony z drugim.

Policaji so še vedno stali okrog nas. Eden je z baterijo svetil naokrog. Povsod po tleh so ležali ostanki jointov, ob Amigu je zagledal dve prazni brizgalki. Ozračje je bilo naelektrirano. Zdelo se mi je, da bo vso zadevo še poslabšal Jon, ki se je napol nezavesten premetaval po pogradu in glasno ječal.

Kaj storiti? Bili so štirje, oboroženi z revolverji. Sklenil sem, da bom tiho, tako kot drugi. Torej sem molčal. Tako smo se gledali kako minuto, ki pa se mi je zdela kot večnost. Nazadnje je eden izmed policajev s stroгим glasom vprašal, kdo je lastnik ladje.

»Jaz,« je čisto hladnokrvno odgovoril Albert.

»Torej ste vi Albert Hendrix?«

»Drži! In kaj vas je pripeljalo sem, če smem vprašati?«

Ze tako neprijetna zadeva je postala še bolj moreča, kajti policaj z baterijo v roki je ves čas buljil v tiste »sprice«.

»Zanima nas, ali je na ladji kaj mamil,« je počasi in glasno vprašal komandir. Zastal mi je dih. Sunkovito sem se obrnil k Albertu, ki je prav tako počasi in glasno rekel: »Ne!« Sledil je trenutek negotove na-petosti.

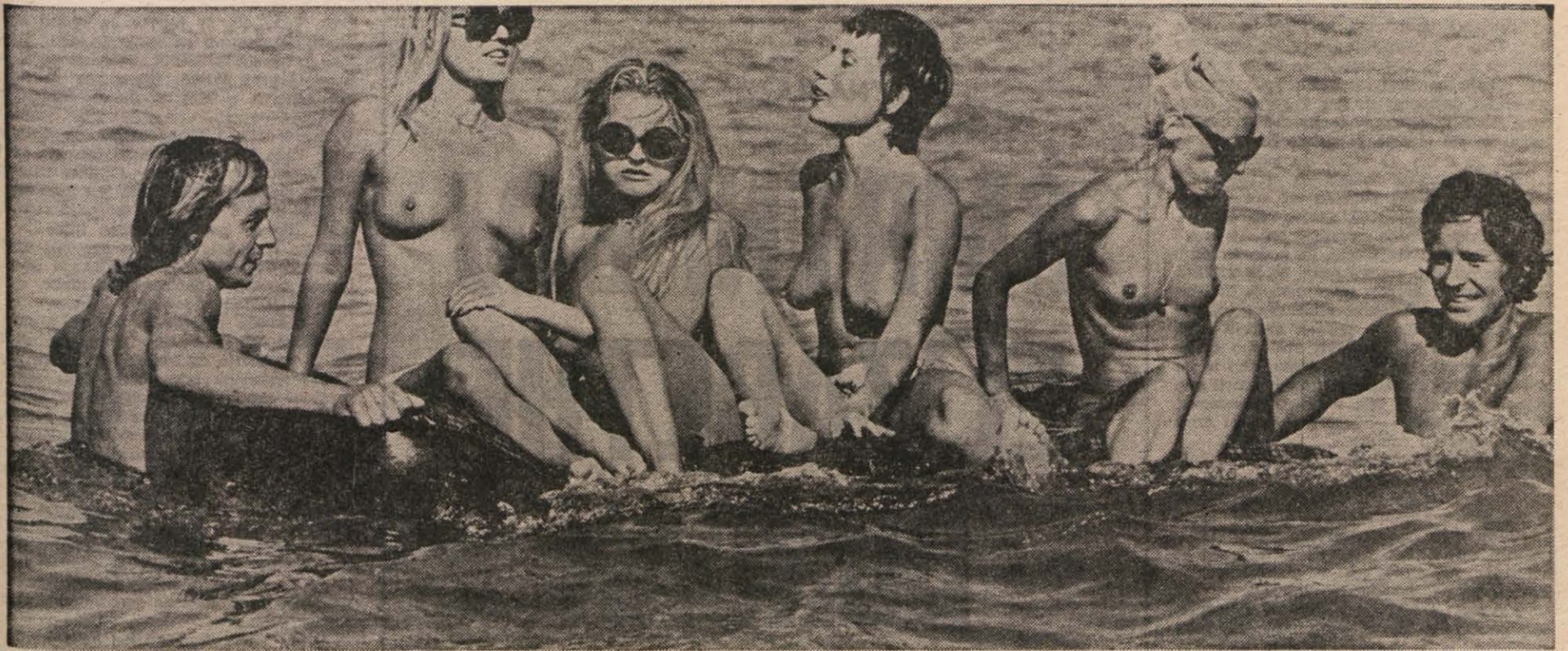
»Dobro! Potem pa oprostite, ker smo vas motili!« se je opravičil komandir, se hitro obrnil na petah in splezal na krov. Tudi drugi trije so mu takoj sledili.

Neverjetno! Ne more biti res! Vsega tega sploh ne bi verjel, če ne bi bil doživel. Toda moje razmišljanje je zmotil Tony in mi podal nov čilum.

Nadaljevanje in konec prihodnjic

NIPIJI SO PRISLI — najprej se utaborijo na amsterdamskih ulicah, potem pa se znajdejo...

Psihologi trdijo, da je nudizem beg pred izumetničenostjo sodobne družbe. V Saint Tropezu je golih kopalcev iz leta v leto več

SE VRAČAMO V PARADIŽ?

ZMAGOVITI POHOD NUDIZMA

samotnih plažah pokaže kaka gola turistka. V Italiji imajo tri večje nudistične plaže.

Nikjer ni zapisano, da se moraš vpisati v klub nudistov, če se kdaj pa kdaj rad kopaš ali sončiš brez obleke, in vendar se prepričani nudisti izredno radi organizirajo v združenja. V Angliji ni nikaka sramota, če si član nudističnega združenja, v Franciji je to celo nekaka čast, saj je splošno znano, da je bil pred leti sam predsednik Pompidou nudist in sta z ženo pogosto letovala v kampu Ile du Levant. Morda je francoska vlada prav zato podprla nudistično organizacijo s precejšnjo denarno vsoto.

V Italiji si česa podobnega žal ne morejo privoščiti. Preveč je moralistov, ki bi najraje z ognjem in mečem pokončili vse, kar jim smrdi po nudizmu. Tako so skušali neznan storilci že trikrat zanetiti požar v kampu nudistov v Appianu.

Od kod to sovraštvo do ljubiteljev golote? Zgodovinarji, ki proučujejo človeške običaje skozi stoletja, se ne morejo zediniti, ali je postala golota greh zaradi vplivov krščanske morale ali pa zaradi razcveta individualizma, ki se je začel v francoski revoluciji. Sta sovražnemu razpoloženju kriva sveti Pavel in sveti Avguštin ali viktorijanško meščanstvo? Z gotovostjo lahko rečemo le to, da se je odnos do golote in spolnosti ter pojmovanje morale spreminjal skozi stoletja. Bila so obdobja, ko so goloto povzdigovali do nebes, in bila so obdobja, ko so jo prezirali, kot bi je sploh ne bilo.

V času renesanse se ljudje na primer niso sramovali svoje golote. Zasebnih kopalnic takrat sploh ni bilo. Čist si bil lahko le, če si zavil v eno številnih javnih kopalšč, kjer so se družno in brez spotaljivosti čedili moški in ženske, mladi in stari, bogati in revni, duhovščina in verniki. Golota je bila tudi sestavni del različnih javnih prireditvev, ki so bile predvsem verskega značaja. Tako poroča Erasmus Rotterdamski o procesiji, v kateri so relikvije svete Genovefe prenašali v sprevedu starije čiste goli duhovniki.

V naslednjih stoletjih, posebno v dobi industrijskega razvoja in nastanek meščan-

skega razreda, pa so začeli ljudje poudarjati individualizem. »Družba je natančno in strogo predpisala, naj se življenje razdeli na javno in zasebno področje in naj se vse, kar je kakorkoli povezano s spolnostjo, umakne v skritost zasebnega življenja,« pravi belgijski znanstvenik Jos Van Ussel v svoji knjigi »Zatiranje spolnosti«. »Namesto naravnega sožitja je prihajala v veljavo vzvišena odmaknjenost, nevarno so ločili obstajanje duše in telesa.«

Dolga leta so katoličani in protestanti tekmovali, kdo bo bolj zatajil in potlačil vse, kar je bilo v kakršnikoli zvezi s spolnostjo. Ponavadi so bili protestanti uspešnejši, doslednejši. Sedaj pa se položaj spreminja. Dokaz za to je lanski dvajseti svetovni kongres nudistov Orpingtonu v Angliji. Zbranim nudistom je poslala najboljša želje sama kraljica Elizabeta, ki je med drugim tudi glavar anglikanske cerkve. Pastor Donald Sheriff, ki je vodil uvodno slovesnost kongresa, pa je izjavil: »Ni mi nerodno biti med vami, saj je čistemu vse čisto...« Papež Pavel VI. je kongres najstrože obsodil. Zato bo trinajsti svetovni kongres nudistov namesto v Italiji, kot je bilo sprva domenjeno, v Kotoru, v Jugoslaviji. Udeležilo se ga bo kakih trideset tisoč nudistov, ki bodo seveda poneli slavo tega našega nudističnega centra na vse štiri strani sveta.

Nasprotniki nudizma živijo v zmotnem prepričanju, da je nudizem jama greha, prosta pot neomejenemu spolnemu izživiljanju. Eden vodilnih italijanskih nudistov Claudio Ranieri pa je k temu pripomnil: »Nudizem je vprašanje osebne svobode, je filozofija in preokret, je revolucija v zaostalosti običajev.«

Nudizem ima svoje začetke v sredini preteklega stoletja. Gibanje se je porodilo iz želje ubežati onesnaženosti oči, ki ga prinaša razvoj industrije. Prvi večji centri nudizma so bili v industrijskih središčih Nemčije in Francije, v Porurju pa v Middlesexu v Angliji. Prvi zagovornik nudizma, nemški zdravnik Adolf Koch, ni pridigal seksualne svobode, temveč, nujnost, da človek ubeži

umazaniji in se gol kot Adam povrne v narajoče narave. In res bi težko našli bolj čednosten kraj, kot je tabor pravih, prepričanih nudistov.

Ko se človek prvič poskuša v nudizmu, mu je običajno nekoliko nerodno. »Nekaj časa sem si zakrivala prsi z ročami, a že čez nekaj minut sem spoznala, da je golota nekaj naravnega,« pripoveduje italijanska turistka, ki je zašla na francosko nudistično plažo. Psiholog trdi, da je njena reakcija povsem razumna: ženske si na nudistični plaži vedno skušajo zakriti prsi in ne mednožja. Temu je kriva naša civilizacija, ki razglašča prsi za najbolj erotičen del ženskega telesa. Zadrega se kmalu izgubi. Prizori na nudističnih plažah so naravni in čisti, brez primesi vzburljive spolnosti. Starši se igrajo z otroki, starejši ljudje se sončijo, mladi se kopljejo. Objemanje ni dovoljeno, poljubljanje najstrože prepovedano. Tiste, ki prihajajo na nudistične plaže iz nečistih nagibov, veselje do golote kmalu mine...

Večina nudistov ohranja svoja stroga življenjska načela tudi zunaj nudističnih kampov. Živijo skoraj asketsko, odklanjajo cigarete, alkohol, razkošnje v vseh oblikah. Vsako leto prirejajo člani nudističnih združenj olimpiado, na kateri tekmujejo v plavanju, vaterpolu, odbojki in košarki. Udeležijo se lahko tudi družinske stafete, v kateri sodelujejo ekipe, sestavljene iz očeta, matere in otroka, mlajšega od dvanajst let. Vsi tekmovalci so seveda goli, kot so bili goli atleti na starogrških olimpijskih igrah.

Pravila nudističnih kampov so silno stroga, tako stroga, da se marsikdo med vodilnimi ljudmi nudističnih organizacij boji, da bo pojenjalo zanimanje za nudizem. Mladi, ki se jim zdi poljubljanje in božanje čisto naravna stvar, se bodo uprli spartanskim zapovedim nudističnih plaž. Treba je torej povečati priliv nudistov in zanimanje laikov sedaj, ko je stvar še sveža in moderna.

Vsako leto zatorej odpro vrata nudističnih plaž vsem, ki jih stvar zanima. Ljudje se lahko na kraju samem in na lastne oči prepričajo, kaj je nudizem. Zanimivo je, da število obiskovalcev iz leta v leto upada. Ljudem se zdijo nudisti preveč resni. Mladi pa se nasploh bolj navdušujejo za oblečeno in poloblečeno družbo, v kateri so dovoljena minikrila, glasbeni avtomati (v nudističnih kampih so prepovedani) in seveda spogledovanje. Nudisti si želijo enakosti in brišejo razlike med posamezniki, mladi pa bi bili ponavadi radi nekaj posebnega, bodisi v oblačenju ali v obnašanju, in jim nudizem ne diši.

Vplivi teh želja so že začeli prodirati na nudistične plaže. Tako so na Korziški opazili dekleta, ki so bila sicer gola, okoli pasu pa so si pripela veržico, v Koversadi v Jugoslaviji je videti nudiste, ki nosijo zapetne ure, in nudistke, obute v sandale ali natikače, da so videti bolj izzivalne. Pravi nudisti se zgražajo nad temi znamenji razvrata.

Marcel Caillaud, predsednik francoskega združenja nudistov, pravi: »Postajamo priljubljeni in popuščamo željam naših članov. Nočemo, da bi bile nudistične plaže pustke kot piknik združenja vegetarijancev.« Tako so dovolili priletnemu milijonarju, ki je z ženo pripotoval iz Anglije, da je ves dan gol poleževal na soncu, stregel pa mu je butler, oblečen v spodobne minimalke.

Nudizem je še vedno v razvevati. Golota je moderna in donosna, kar so doobra spoznali podjetni hotelinji v Franciji, Nemčiji, Iz golote kujejo milijone. Zidajo hotele, bungalove, namenjene nudistom, in si nad dobičkom manejo roke. Pravim nudistom, tistim, ki se hočejo brez obleke približati naravi in izbrisati socialne razlike, to seveda ne gre v račun. A kaj se hoče. Ko je nudistično gibanje zajelo široke množice, se je tudi ublažilo in spokvarilo.

O letošnjem poletju pravijo, da je bilo najbolj golo poletje dvajsetega stoletja. V Franciji je na Azurni obali mrgolelo moških, žensk in otrok, ki so se nemoteno kopalili v javnih kopalščih, ne meneč se za radovedne ali ogorčene poglede oblečenih kopalcev. Festivala rocka Louisiana v Ameriki se je udeležilo vsaj petdeset tisoč mladih, ki so odložili oblačila in tako izkazovali pripadnost novemu gibanju. Nazadnje so se še okopali v valovih reke Atchafalayar, pri čemer sta dva utonela. V Nemčiji so moški in ženske goli sodelovali v gledaliških predstavah in poganskih bakanalijah. Šest mladih Angležev je izrazilo željo, da bi se s padali, a brez obleke spustili na travnik v Kentu. Prireditelj naj bi bil videti le gledalci, ki bi plačali vstopnino, denar pa bi namenili v dobrodelne namene. Toda namero so jim preprečili: lokalne oblasti so bile prepričane, da bi bil goli spektakel »nevzgojen«.

Sociologi spremljajo novo gibanje z največjim zanimanjem. Najmanj petnajst generacij nazaj je bila golota nekaj grešnega, od osemnajstega stoletja do prvih let po vojni se je človeštvo sramovalo svojega telesa, se se je čez noč pojavile trume mladih ljudi, ki plešejo goli ali polgoli, na plažah ali v gozdovih, ljudi, ki se predajajo podivjanim ritmom, pa neštevila mlada dekleta, ki se v toplesu sprehajajo po evropskih plažah. Proučevalci človeških navad in običajev opozarjajo, da ne gre zamenjavati običajev opozarjajo, da ne gre zamenjavati te težnje po delni ali popolni goloti s tradicionalnim nudizmom, ki ga gojijo spartanski zagovorniki popolne golote. Ti nudisti živijo po natančno določenem pravilniku, zanje je dekle, ki odloži le gornji del bikinik, brezsravno, neprimerno oblečeno, izzivalno. Čista in zdrava je le popolna golota.

Za prave nudiste so minikrila, vroče hlače, nude look, izrezi, pa tudi goli ljudje, ki se sprehajajo med oblečeno množico, pohujšljiva znamenja erotičnega izzivanja, ki jih je treba v kati zatreči. Le popolna in kolektivna golota v zaprtem krogu izbrancev te lahko povede do popolnega miru in do enkratnega sožitja z naravo. Za prave nudiste je to skoraj religija.

Najsi bo razlika med nagci in nudisti takšna ali takšna, drži, da število objih narašča iz leta v leto. V letošnjem poletju se je razširila moda monokinija, bikinik brez zgornjega dela, pa tudi tradicionalni nudizem je doživel pravi preporod. Po izsledkih raziskav italijanskega združenja za uveljavitev in legalizacijo nudizma živi v Evropi 18 milijonov nudistov, v Ameriki pa jih je menda celo več kot 20 milijonov. Od lani se je število nudistov po vsem svetu povečalo za dvajset odstotkov. Tudi nudističnih kampov je iz leta v leto več. V Ameriki so našli 150 glavnih in nekaj tisoč manjših zbirališč privržencev golote, v Nemčiji jih je 114, v Franciji 96, v Angliji 75, v Avstriji 28, v Švici 16, 11 na Nizozemskem, 9 v Belgiji, 8 na Danskem. Med socialističnimi državami je na prvem mestu — 28 nudističnih kampov — Jugoslavija. Vir navaja, da so vsa jugoslovanska pribežališča nudistov moderna, čudovito urejena, lepo negovana in — poceni. Za nudistično središče v Koversadi je toliko zanimanje, da si je treba zagotoviti prostor že leto dni vnaprej.

Druge socialistične države nudizem zavračajo. V Sovjetski zvezi so prepričani, da je nudizem znamenje vsesplošnega razvrata, ki mu ne gre odpirati vrat, medtem ko so v Bolgariji stvar temeljito premislili, spoznali, da je tudi nudizem turizem, in začeli odpirati nudistične plaže ob Črnem morju. Da so le devize, pa tudi socialistična morala ni v takšni nevarnosti...

V puritanski katoliški Španiji so se dolgo branili nudizma, zadnje čase pa mu odpirajo vrata, predvsem na Ibizi v Balearih. Tudi grške oblasti zamizijo na eno oko, če se na

SMRTNI BOJ ELIZABETHE DUNCAN

Direktorji ameriških jetnišnic ne vedo več, kam s svojimi obsojenci na smrt. Na vrat na nos podaljšujejo vrste celic, v katerih čakajo na smrt obsojeni. Toda njihova gradbena dejavnost ne gre v korak z dotokom novih obsojencev. Danes sedi v celicah smrti že 655 moških in sedem žensk. In to število se dviga od tedna do tedna.

Kajti ameriška sodišča še nadalje izrekajo smrtno kazni. Toda že več kot štiri leta — od 2. junija 1967, zjutraj ob 8.20 — niso opravili nobene usmrtitve več. In prav zaprav le redki verjamejo, da bodo še kdaj.

A razprava o smrtni kazni se je v Združenih državah krepko razplamnela. Podžgali so jo satanski umori Mansonove tolpe v Los Angelesu. Ko je javnost zvedela grozljive podrobnosti o umoru svetovno znane filmske igralki in njenih gostov, ko se je zvedelo, s kakim sadizmom so do smrti mučili igralko, ki je bila v visoki nosečnosti, in njene prijateljice — takrat so mnogi Američani zahtevali rahlja.

Drugi gnusni zločini so razpravo še bolj razvneli: vrsta ubitih policajev, odkritje, da je miren družinski oče Smith iz Chicaga zagrešil šest seksualnih zločinov, žrtve, ki so jih ubili med črnimi mašami raznih nenavadnih kultov. Vse glasnejši je klic: »Pobesite jih, odpeljite jih v plinsko celico, sovrite jih na električnem stolu!»

»Te zveri v človeški podobi bi morali takoj pobiti!« je po televiziji zahtevala neka učiteljica, ki je dotlej veljala za liberalno.

In neki znan popevkar je dejal: »Naši načini usmrtitve so še mnogo preveč humani.«

Nikoli niso videli nobene usmrtitve — učiteljica, pevec in milijoni drugih zagovornikov smrtno kazni. Ne vedo, da vsak peti rabelj v državi New York trpi za živčnimi zlomi. In da dva od njih končata s samomorom. Nobene podrobnosti ne vedo o grozotah usmrtitve, pa naj obsojenec umre na električnem stolu, vislicah ali v plinski celici...

Na pogradu smrtno celice v jetnišnici San Quentin, Kalifornija, se v nemirnem snu premetava sivolasa gospa. Dve veliki, močni paznici v predsobi je niti za sekundo ne spustita izpred oči. Ob 6.55 se odpro težka železna vrata v tisti del jetnišnice, kjer izvršujejo usmrtitve. V predsobo stopi zdravnica. Ena izmed paznic po tihem pove: »Zelo nemirno je spala. Sicer nič po sebnega.«

Zdravnica priklina. Druga paznica odpre vrata celice smrti. Ženska na pogradu se zbudi in se dvigne. V očeh ji zasije strah — toda tudi iskrica upanja. Upanje na pomilostitev v zadnji minuti. Njen sin je tudi njen branilec. Ob devetih je domemben s predsednikom sodišča za pritožbe. In guverner Brown, ki jo lahko pomilosti, je znan nasprotnik smrtno kazni.

»Dobro jutro, gospa Duncan,« reče paznica prisiljeno prijazno. »Prosim, vstanite. Zdravnica bi vas rada na hitro vstakala.« To je res čisto kratak pregled: utrip, poslušanje srca, refleksi zenice. Država hoče, da je zdravje obsojencev na smrt ustrezno napoteno usmrtitve.

Elizabeth Duncan, stara štirinajstletna, je videi čisto povprečna Američanka: vitka, skrbno počesana, živahna, inteligentna. Ta ženska je spretna lažniva, bigamista — in morilka. Najela je dva morilca, da sta ugrabila in umorila njeno nosečo snaho. Ker je bila v sedmem mesecu nosečnosti, je bil to dvojni umor. Elizabeth Duncan in oba morilca je sodišče obsodilo na smrt v plinski celici. Obravnave po sodiščih za pritožbe so se vlekle tri leta, kajti Duncanova in njen sin, pravnik, sta se borila kot leva. Toda sedaj je čas usmrtitve že določen.

Dve paznici spremljata Elizabeth Duncan v kopalnico, ki je poleg celice smrti. V kad natočita vodo. Kopel pred usmrtitvijo ima prastar kulten pomen — čeprav danes vidimo v njej bolj nekoliko zgodnje pranje trupla. Ko se jetnica posuši, hoče obleči svojo obleko. Toda paznici ji pomolita črno spalno srajco — sveže oprano in zlikano. Namesto svojih čevljev mora obuči črne klobučevinate copate.

Tako jo odpeljejo nazaj v celico smrti. Njen obraz je zdaj blede kot kreda, roki ji trepetata. Na mizi jo čaka poslednji zajtrk: sadni sok, kava, pecivo, toast, marmelada, ocvrta jajca s slanino. Poleg tega zavitek cigaret, ki jih ima najraje. Elizabeth Duncan popije kavo, razmaže jajca. Toda pojedla ne more niti grizljaja. Prižge si cigareto. Da bi jo paznici zamotili, zavrtita magnetofonski trak s plesno glasbo.

V sosednjem, nadzornem prostoru plinske celice rabelj tehta kroglice ciankalija. Glede na težo in zbiravstveno stanje je natančno preračunal smrtno dozo. Rabelj iz San Quentina pravi, da ima usmrtitev s plinom prednost pred drugimi načini: »Z obsojencem na smrt ne prideš v neposreden stik. Zato se tudi ne čutiš neposredno odgovornega za njegovo smrt.« Kroglice ciankalija zavije v gazo. Nato stopi v plinsko celico in obesil zavoje na kljuko pod stolom za usmrtitev. Rabelj še preizkusi trdnost vezi in zapusti plinsko celico.

Paznici sta zapletli Elizabeth Duncan v pogovor. S prisiljenim nasmehom jima zatrjuje: »Zaman se pripravljate, dragi moji. Čez nekaj minut bo moj sin govoril s sodnikom sodišča za pritožbe. Dosegel bo obnove sodnega postopka.« Kljub temu jo včasih spreleti kalor zona. Strmi predse in želi cigareto za cigareto.

Ob 9.30 pride v njeno celico spet zdravnica. Na roke in noge ji pritrdi elektrode EKG. Na prsi ji z obližem pritrdi gumijasto cev, tako da leži natančno nad srcem. »Sedaj se lahko spet oblečete.« Elizabeth Duncan sede. Rok stiska v pest.

Ob 9.45 stopi v celico smrti Fred Dickson, direktor jetnišnice, z duhovnikom. »Kje je moj sin? Zakaj se ni prišel?« Direktor ji odvrne: »Od vašega sina nismo dobili še nobenega sporočila. Sedaj se morate pripraviti.«

»In guverner? Ali vanj ni guverner Brown ničesar sporočil? Saj vendar ve, da sem nedolžna!«

»Telefon imam v neposredni bližini,« ji odgovori direktor. »Ves čas imamo prosti zvezi za sodnika Popa s sodišča za pritožbe in za guvernerja Browna. Od njiju je vse odvisno. Bodite močni, gospa Duncan...«

Z dvignjeno glavo gre Elizabeth Duncan med paznicama do vrat, ki vodijo v plinsko celico. Tam jo sprejmeta rabljeva pomočnika. V nadzornem prostoru so že prišli. Sredi prostora stoji osmerokotna plinska celica s steklenimi okni. V njej sta belo pobarvana kovinska stola, ki spominjata na zdravniški stol za preiskave.

Rabljeva pomočnika potisneta Elizabeth Duncan na enega od stolov. Z bliskovito naglico ji opaseta jermene okrog prsi in trupa, rok in nog in jih čvrsto pripnejo. Ženska zakriči, a se takoj spet obvlada. Gumijasto cev, ki jo ima pod srajco na srou, povežejo s stetoskopom jetniškega zdravnika, ki je v nadzorni sobi. Tako bo zdravnik lahko ugotovil, kdaj bo nastopila smrt. Pomočnika ji hočeta zavezati oči. Toda Elizabeth Duncan vzklizne: »Pustite tol! Hočem videti, kdaj bo prišel moj sin. Vsak trenutek mora dospeti...«

Medtem meša rabelj na svoji mizi v nadzorni sobi žvepleno kislino z destilirano vodo. Mešanico zlije v posodo, iz katere vodi cev do skodelice pod stolom za usmrtitev. Direktor jetnišnice stopi k obsojenki

na smrt: »Ko boste slišali, da so kroglice padle v tekočino, dihaajte globoko. Tako vam bo laže,« pravi z resnim glasom. »In naj se bog usmili vaše duše.«

Obraz Duncanove se spači v masko. »Počakajte morate, dokler ne pride moj sin.«

Direktor molče zapusti plinsko celico. Rabljev pomočnik zapre železna vrata, zgrabi za železno kolo in ga vrtil, dokler niso vrata hermetično zaprta. Še pet minut do desetih, ko bodo izvršili usmrtitev. Tedaj pozvoni telefon. Direktor Dickson dvigne slušalko. Na drugi strani žice je sodnik Pop s sodišča za pritožbe: »Priziv v primeru Duncan sem zavrnil.« Samo guverner bi sedaj lahko usmrtitev dobesedno v zadnji minuti preprečil. Toda guverner Brown se ne oglasi.

Direktor Dickson čaka še dve minuti po predvidenem času za usmrtitev. Nato dá znamenje. Rabelj obrne stikalo. Črpalka iz črpa del zraka iz plinske celice. Tako prisilijo obsojenca, da globlje diha. Po eni minuti črpalka utihne. Rabljev pomočnik odpre pipo. Klokotaje steče mešanica žveplene kisline po cevi v skodelico pod stolom, na katerem sedi Duncanova.

Elizabeth Duncan kot hipnotizirana strmi skozi steklena okna plinske celice v vrata, skozi katera mora vstopiti njen sin...

Rabelj potegne neki vzvod. Kljuko z zavitki ciankalija pod stolom za usmrtitev se sprostito. Kroglice padejo v žvepleno kislino. Iz skodelice se začno dvigati hlapi.

Elizabeth Duncan ne uboga direktorjevega nasveta. Diha čisto kratko.

Bele pare so vse gostejše. Minila je že cela minuta. Sedaj Elizabeth Duncan ne more drugače: mora globoko vdihniti. Ko začuti ostre pline, vrže glavo vznak. Njen obraz se spači. Mučno počasi mine druga minuta. Nekaj prič, ki so jih določili, naj bodo pri usmrtitvi, stoka. Duhovnik molči.

Vse več smrtnega plina prodira v pljuča Duncanove. Ženska se v sponač premetava. V četrti minuti se začno krči. Strašni

krči. Toda oči te ženske še vedno iščejo vrata. Njeni prsti se razpirajo. Sluz ji priteče iz ustnih koticov. Diha hropeče, kot utapljaljoč se človek. Nenadoma začne obračati glavo, z leve na desno, obrača, obrača...

V peti minuti Elizabeth Duncan zgubi zavest. Toda šele devet minut kasneje se telo sesede. Srce obstane. Jetniški zdravnik sname stetoskop: »Končano je.« Telo ostane v celici še pol ure. Nato izčrpajo strupene pline. Truplo gre na secirno mizo...

Tako je videti, kadar po naročilu države usmrtijo človeka. To je eden izmed mnogih preveč humanih načinov usmrtitve, o katerih je govoril popevkar.

V središču razprav o smrtni kazni je vprašanje, ali zastrašuje kriminalce ali ne. To je vprašanje, na katero ni mogoče znanstveno natančno odgovoriti. Kajti »zastraševanje« ne moremo meriti. Neki zagovornik smrtno kazni, državni tožilec, pojasnjuje: »Če že majhna kazen prestraši mnoge ljudi, da ne zagrešijo kaznivega dejanja, potem pomeni najhujša kazen tudi največji strah.«

Skoro vsi direktorji jetnišnic pa so si edini, da smrtna kazen ne zastrašuje — niti kriminalcev, ki so že nekoč živeli pod isto streho z na smrt obsojenimi. Clinton Duffy, ki je bil več let direktor San Quentina, se spominja dveh posebno prepričljivih primerov:

Alfred Wells je bil stalen gost jetnišnice San Quentin. Leta 1938, ko so v njej postavljali plinsko celico, je sedel zaradi vroma. Wells je bil nenavadno spreten delavec. Zato so mu rekli naj pomaga pri delu. Ves zgrožen je dejal: »Tej celici se za gotovo ne bom nikoli preveč približal.«

Samo tri leta kasneje je Alfred Wells sedel v smrtni celici jetnišnice San Quentin. Zagrešil je bil tri umore. Direktor Duffy mu je rekel: »Al, ali nisi nikoli pomislil na plinsko celico, ki si jo sam pomagal postavljati?«

»Direktor,« je odvrnil Wells, »če je v tebi hudič, ne pomisliš na plinsko celico. Niti če si jo sam pomagal postavljati...«

Sedem let kasneje je Duffy obiskal nekoga drugega obsojenca na smrt. To je bil mož, ki je bil priča mnogim usmrtitvam — šerif Arthur Eggers. Umoril je ženo, ker mu je bila nezvesta. »Ali te misel na plinsko celico ni spravila k pameti?« ga je vprašal direktor.

Serif Eggers je zmajal z glavo: »K vragu s plinsko celico. Nikogar, ki je tako besen, kot sem bil jaz takrat, ne more ustaviti. Plinska celica lahko samo ubija ljudi. Preprečiti umor — tega ne more...«

Zares so podatki, ki podpirajo to mnenje. Osem ameriških zveznih držav je smrtno kazni že pred časom odpravilo, ali je sploh niso nikoli uvedle. V devetih deželah, Michiganu, kazenski zakonik sicer predvideva smrtno kazni, toda že od leta 1847 je niso izrekli. Če primerjamo število umorov v večjih mestih držav s smrtno kaznijo in brez nje, ugotovimo, da jih je v državah s smrtno kaznijo za kakih deset odstotkov več glede na število prebivalcev kot v državah brez smrtno kazni.

Prednost smrtno kazni je v tem, pravijo njeni zagovorniki, da je dokončna. »Tako za trajno zavaruje družbo pred nevarnimi morilci. Dosmrtna ječa ni čisto zanesljiva. Če kdo pobegne, ali če ga predčasno izpustijo, lahko znova zagreši zločin.«

Nasprotniki smrtno kazni vidijo pomanjkljivost prav v njeni dokončnosti. Opozarjajo na vrsto sodnih zmot, ko so usmrtili nedolžne ljudi.

SMRTNA OBSODBA — na sodišču je bila Elizabeth Duncan še hladnokrvna

Luči tovornjaka so jo obsijale v temi, kot bi bila pevka, ki poje solo na odru.

Stala je poleg buicka, ki mu je bilo videti, da že mesece ni bil opran. Obledena je bila v sivo krilo iz flanele in temno rdečo usnjeno jopico. Z roko mi je pomahala, naj ustavim.

Nimam navade ustavljati in jemati s seboj dekleta, ki stopajo, toda to tu je bilo drugače. Vse je kazalo, da je z njenim vozilom nekaj narobe, in prav avtomobilске okvare spadajo v moj poklic.

Ustavil sem in se nagnil skozi okno. »Običajno sem,« je rekla. »Ali mi lahko pomagate?«

Ura na armaturni plošči je kazala dvajset minut čez enajst.

Bil sem truden in lačen. Dve uri sem se mučil z avtomobilom, ki se je bil pokvaril nekaj kilometrov od letališča; vendar sem odprl vrata in skočil na cesto.

»Kaj se je zgodilo?«

»Bencina ima dovolj. Tank je skoraj poln, le motor se je nenadoma ustavil.«

Sel sem k buicku in dvignil pokrov. Duh po ožganem mi je povedal dovolj. Posvetil sem z žepno svetilko med kolesje in spet zaprl pokrov.

»Pregorela vam je vžigalna naprava. Trajalo bo nekaj dni, preden bo avto spet v redu.«

»Oh, vruga, kaj res? Saj ste komaj pogledali.«

»Saj ni treba gledati. Ali ne vohate? In poleg tega sem od te stroke.«

Ozrla se je proti tovornjaku. V luči mojih žarometov se je dal prebrati napis z rdečimi črkami na beli podlagi: HARRY COLLINS, AVTOKLEPARSTVO, EAGLE STREET 14.

Pred nekaj leti sem bil ponosen na ta tovornjak. Ko sem ga dobil, me je imelo, da bi ga bil kar naprej občudoval, toda navdušenje se je poleglo in zdaj se mi je zdel kot pobarvan nagrobni spomenik.

»Neverjetno,« je reklo dekletu med smehom. »Vsaka druga bi v takem primeru naletela na kakega fičfiriča, jaz pa naletim na strokovnjaka za avtomobile. Imam pač vedno srečo.«

»Nimate ravno sreče. Nič vam ne morem pomagati. Če pa hočete, vas odpeljem s seboj do najbližje delavnice.«

»Ob tej uri so že vse zaprte.«

»Torej vas bom vlekla za seboj tako daleč, da bova našla eno odprto.«

»Ne, hvala. Ni mi všeč, če me vlečejo za seboj. Saj ta stara pokveka tako ali tako ni moja. Tu jo bom pustila. Pa naj gre jutri moj prijatelj sam ponjo.«

»To bo srečen!«

Zasmejala se je. »Njegova stvar. Razda bi šla domov. Ali bi me lahko vzeli s seboj do Westenda?«

»Ce je samo to!«

Odprla je vrata in prisledla.

Pogledal sem nazaj proti temni buickovi sencu. »Ne puščajte vozila brez luči. Lahko se kdo zaleti vanj.«

»Za božjo voljo! Ali se vedno vznemirjate zaradi takih stvari? Potem je čudež, da nimate še sivih las.«

»Pogosto imam opraviti z nesrečami. Nikakor ne bi bil rad kriv, če bi se tu kaj zgodilo.«

Stopil sem k zadnjemu delu tovornjaka in vzel iz njega rdečo svetilko, jo prižgal in jo obesil na kljuko zadnjih buickovih vrat.

»Te svetilke ne boste več videli.«

»Je pa ne bom.«

Speležal sem na sedež poleg nje in vžgal motor. Luč z armaturne plošče je obsijala njene vitke noge. Videla so se kolena, lepa kolena. S kotičkom očesa sem se ozrl nanjo. Strmela je naravnost predse. Bilo je preveč temno, da bi jo lahko natančneje videl. Samo prej v luči mojih žarometov sem jo videl bolje.

Imela je temne lase, počesane na prečo, padli so ji do ramen. Zdelo se mi je, da je lepša kot večina deklet, vendar nisem bil prepričan, da je tako.

»Ali je tovornjak vaš?« je vprašala in odprla torbico. Iz nje je vzela zavojček cigaret in mi eno ponudila.

»Ja in tudi delavnica je moja.«

Podržala je vžgalico k moji cigaretli. V luči plamena bi si bil rad ogledal njen obraz, toda nasproti mi je prihajal avto in moral sem paziti na cesto.

»To se pravi, da ste vi Harry Collins.«

»Drži.«

»Jaz pa sem Gloria Selby.«

Peljala sva se nekaj sto metrov, potem pa je rekla:

»Ali večkrat delate tako daleč od svoje delavnice?«

»Iz česa sklepate, da sem delal?«

»Niste tak človek, da bi vozili avto z umazanimi rokami, če ne bi šli ravno od dela.«

»Res je. Ena izmed mojih stalnih strank je imela okvaro in me je poklicala. Sicer je neka delavnica komaj pet minut od tam, vendar me možakar tako ceni, da me je poklical od tople večerje in me poslal na petindvajset kilometrov dolgo pot. Prijazen možakar!«

JAMES HADLEY CHASE

MOŽ Z MODRIM OBRAZOM

»Saj vam ne bi bilo treba tja, če niste marali.«

»Pri takih poslih, kot so zdaj, sem bil kar prisiljen.«

»In jaz sem si mislila, da lastniki mehaničnih delavnic kar plavate v denarju.«

»To sem si mislil tudi jaz; zato sem si izbral to stroko. Pa ne drži.«

»Ali se ne zasluži dobro?«

»Že, toda moja delavnica ni na pravem kraju.«

»Človek bi mislil, da je Oxford Circus kar dober okolišč.«

»Tudi jaz sem mislil, dokler se nisem tam naselil. Zdaj pa samo še recite, da veste, kje je Eagle Street.«

»Prečna cesta Oxford Streeta v bližini Petra Robinsona.«

Naglo sem se obrnil k njej, potem pa spet brž pogledal na cesto, ki se je kot črn trak vila v luči mojih žarometov.

»Prvi človek ste, ki ve, kje je ta cesta. Zdaj je enosmerna in na njej je nič koliko znakov za prepovedano ustavljanje. Stranke si ne upajo ustaviti avtomobila, še manj pa kupiti na črpalki bencin... Pa saj ne vem, zakaj vam vse to pripovedujem.«

»Ali sem vam s kakšno besedo rekla, da me to dolgočasno?«

Nekaj časa sva se molče vozila dalje, potem pa je dejala: »Pripeljala vam bom v oskrbo svoj avto in še prijateljem bom povedala za vas.«

»Lepo od vas, hvala.«

»Ne verjamete mi, kajne?«

»Ce se boste spomnili, boste morda res. Toda verjetno ne stanujete v bližini Eagle Streeta in boste do jutri že pozabili, da je tam mehanična delavnica, in tako boste še naprej hodili k vašemu dosedanjemu mehaniku. Tako je pač.«

»Stanujem na New Bond Streetu. To je kar precej blizu.«

Mislil sem si, da me vleče za nos.

»Kakšen avto pa imate?«

»Nov jaguar imam, čudovit voz.«

Torej me zares vleče, sem si mislil.

»Ta pa ne potrebuje mnogo oskrbe.«

»Nekdo ga mora čistiti. Ali bi ga lahko imela spravljenega pri vas? Zdaj ga puščam v garažah, ki so precej bolj oddaljene od mojega stanovanja.«

»Prostor imam, vendar nimam garaž pod ključem.« Še vedno sem mislil, da se zmišljuje.

»Včasih sem zvečer precej pozna.«

»Stanujem nad delavnico. Tudi jaz sem večkrat zelo pozna.«

»Koliko bi to stalo?«

»Trideset šilingov na teden; pet pa za pranje in oskrbo.«

»Toliko me stane garaža pod ključem.«

Zmajal sem z glavo. »Gotovo ne.«

Zasmejala se je. »Prav, premislila bom. Recite en funt, in prišla bom.«

»Trideset šilingov, to ni drago, saj dobro veste. Manj kot toliko ne gre.«

»Prav. Premislila bom še.«

Bil sem skoraj prepričan, da ne bom slišal ničesar več o njenem jaguarju, prav tako sem bil prepričan, da je ne bom več videl, potem ko jo bom odložil na New Bond Streetu. Zato sem se odločil pokazati, da njenih besed nisem vzemal resno. »Kaj pa je z vašim avtom, da ste se danes vozili z buickom?«

Sklonila se je in otrsela pepel med svoje noge.

»Sestra mojega prijatelja je odšla z

nočnim letalom v Pariz. On je imel druge opravke, zato me je prosil, naj jo odpeljem na letališče. Ali ste že bili v Parizu?«

»Ko sem bil pri vojaki, toda le tri ali štiri dni.«

»Ali vam je ugajal?«

»Kar precej. Toda že takrat je bila draginja, danes pa pravijo, da ljudi prav skubijo.«

»Tako je, kot pri vsaki stvari; če se človek spozna, že gre. Jaz vem, kje lahko poceni stanujem, in prijatelje imam tam. Zame ni drago.«

»Slišati je, kot da večkrat potujete v Pariz.«

»Približno enkrat na mesec.«

»Poslovno?«

»Ja, imam modno trgovino za damsko perilo.«

Bil sem začuden. »Ali se to spleča?«

»Seveda. Ne morem se pritoževati. Tržišče je sicer omejeno, vendar imam kar precej odjemalk.«

»Pravzaprav ste zelo mladi za trgovko.«

Zasmejala se je. »Tudi vi ste zelo mladi, pa imate svojo delavnico.«

»K temu nimam kaj pripomniti. Star sem dvaintrideset let.«

»Poročeni?«

»Ja. Pa vi?«

»Jaz? Zakaj naj bi se poročila? Mislim moram na svojo kariero.«

Obrnil sem proti Wood Laneu in peljal proti Shepherd Bushu. Ali morda le govori resnico? Morda ima res stanovanje na Bond Streetu pa trgovino s perilom in jaguar? Mogoče zares redno potuje z letalom v Pariz? Ze tako dolgo živim na robu bankrota, sem nenadoma jezno pomislil, da se mi že ne zdi več mogoče, da bi kdo drug tako lahko služil denar.

Napako sem naredil, ko sem vse svoje prihranke vtaknil v delavnico. Če bi bil obdržal nekaj denarja, bi si zdaj laže pomagal iz težav. Večkrat je že naneslo, da bi bil lahko izkoristil kako priložnost, če bi bil imel denar. Tako pa sem dal vse premoženje za zapletene naprave za pranje avtomobilov, za mazanje pod pritiskom in podobno, čeprav sem vse te stvari uporabljal prav poredko. In ko je prišel čas smole, nisem imel ničesar. Toda takrat sem bil tako poln optimizma, da na smolo niti pomislil nisem. To dekletu poleg mene pa si lahko privoščim potovanja v Pariz, jaguar in stanovanje na New Bond Streetu. Tri stvari, ki so bile daleč od mojih možnosti. In to me je jezilo.

Učil sem se, trdo delal in se usposobil za svoj poklic — in zdaj nimam drugega, kot da si razbijam glavo. Ta punčka tu poleg mene, sem si mislil, pa ima naravni dar za to, da izbira lepe reči pa je vseskozi na konju.

»Ali gre ura prav?« je nenadoma vprašala. »Je res že tako pozno?«

»Malo prehiteva. Dvajset minut manjka do dvanajste.«

»No, saj mi zjutraj ne bo treba vstati zgodaj. Zgodnje vstajanje mi je najbolj zoprno. Vam tudi?«

»Če mi je zoprno ali ne, vstati moram.« Zvenelo je jezno. »Delavnico odpiram ob pol sedmih. Samo ob tem času prodam nekaj bencina. V bližini parkira pet ali šest tovornjakov in ti vzamejo bencin, preden grejo na delo. Če ne bi vstajal tako zgodaj, bi zamudil še ta zaslužek.«

»To pa ni slišati preveč veselo.«

»Nikoli ne govorim veselo, če sem truden, pa tudi posli ne gredo tako, kot bi bilo treba.«

»Mogoče nimate pravih zvez?«

»Kaj mislite s tem?«

»Poznam nekoga, ki ima podobno delavnico. Ta si je naredil kupe denarja.«

»Rekel sem vam že: delavnica ni na pravem kraju. Poleg tega pa so zdaj slabi časi.«

»Ne verjamem v slabe čase. Slabi časi so izgovor ljudi, ki nimajo dovolj podjetnosti. Če človek ne more zaslužiti denarja na en način, je treba poskusiti z drugim. Ali ste že kdaj pomislili na to?«

Jezno sem se presedel. Kaže, da mi bo zdaj dajala nasvete, kako naj se lotim svojega posla!

»Brigajte se za svoje perilo, jaz se bom že sam za svojo delavnico.«

Zasmejala se je. »Kakor hočete.«

Zapeljal sem navzdol po Edgware Roadu, obrnil na križišče in prišel na Oxford Street Nisva več spregovorila, dokler nisem ustavil avtomobila.

»Tu sva zdaj.«

»Res ne vem, kaj bi brez vas. Najlepša hvala.«

Sklonil sem se mimo nje in ji odprl vrata. Izstopila je in jih za seboj zaprla.

»Kmalu se bom oglasila pri vas.«

»Eagle Street 14, na desni.«

»Bom že našla še enkrat hvala. Na svidenje, Harry!«

»Na svidenje.« Malo sem se obotavljal in nato dodal: »Gloria.«

Šla je čez cesto proti New Bond Streetu. Pomolil sem glavo skozi okno in jo opazoval. Še vedno nisem dobro videl njenega obraza. Če bi jo srečal kdaj drugače oblečeno, je ne bi več spoznal.

Na vogalu Bond Streeta se je obrnila in pomahala, potem je izginila v temi.

Prižgal sem si cigareto, vklopil prestavo in se odpeljal. Med kratko vožnjo sem mislil nanjo. Ali jo bom še kdaj videl? Ali je tako čedna, kot si mislim? Spomnil sem se na njene dolge, vitke noge in lepa kolena. Na pobeno dekletu nisem pomislil, odkar sva bila z Ann poročena; a zdaj so me obhajale take misli. Šele ko sem zaslišal Annin glas, sem jih pozabil.

»Ali si ti, Harry?«

»Takoju pridem.«

Povzpela sem se po stopnicah v najino stanovanje. Ann je čakala pri vratih. Oblečena je bila v lahko volneni haljo, ki jo je imela že na najinem poročnem potovanju. Bila je že precej ponošena; objubil sem ji bil že, da ji bom kupil novo, vendar nisem prišel do tega; vedno je primanjkovalo denarja.

»Dolgo te ni bilo, Harry.«

»Mislim sem že, da sploh ne bom mogel popraviti tiste prekleto podrtije.«

Ann je bila stara šestindvajset let, videti pa je bila mlajša. Pravzaprav ni bila lepa, imela pa je velike, resne, rjavé oči in sočne ustnice. Bila je drobna in lepo raščena, in večkrat sem ji dejal, da je tip dekleta, s katerim se moški poroči brez dolgih ljubimkanj. Na take besede mi je navadno odgovorila, da potemtakem nima niti trohice sex-appeala, in da je torej videti kot kuharica. Morda res ni imela sex-appeala, toda bila je zlata. To je spoznal vsakdo takoj, ko jo je videl, in bilo je več vredno kot seks, mnogo več.

»Hitro se umij, ljubi. Pripravila sem vroč čaj. Ali si lačen?«

»Prileglo bi se mi kaj za pod zob.«

»Prinesla ti bom kruh.«

Ko sem prišel iz kopalnice v najino malo spalnico, je ležala v postelji. Čaj in kruh s pasteto je bil pripravljen na nočni omarici. Medtem ko sem jedel in se slačil, sem ji pripovedoval o okvari. Šele ko sem ugasnil luč in sem tudi sam že ležal, sem omenil Glorio Selby.

Ne vem, zakaj sem to storil tako mimogrede. »Ko sem se vračal, me je ustavilo neko deklet. Pregorela ji je električ. na napeljava v avtu. Preveč dosluženih avtomobilov vozi po naših cestah.«

»Ali je bila namenjena daleč?« je zaspanso vprašala Ann.

»Prav do sem. Stanuje v New Bond Streetu in ima trgovino s perilom. Enkrat na mesec se vozi v Pariz.«

»Kako bi bilo lepo, ko bi tudi midva lahko šla v Pariz, Harry!«

»Kaže, da zasluži cel kup denarja. Ima jaguar.«

»Res?« Zdelo se je, da Ann ne zani-ma preveč.

»Rekla mi je: če človek ne zasluži denarja na en način, mora pač poskusiti drugače. Veš, Ann, res sem se že naveličal, da sem vedno tako na tistem z denarjem.«

»Vem, ljubi, toda saj bo boljše. Gotovo boš kmalu več zaslužil. Ona pa ima verjetno druge skrbi.«

»Morda. Toda čas je, da zaspiva. Čez pet ur in pol moram biti spet pokonci.«

»Jutri bom vstala jaz, Harry. Prav rada bi, zares.«

»Ne boš. Lahko noč, draga.«

»Ampak res bi rada, Harry. Tudi jaz znam ravnati s črpalko. Zakaj bi moral vedno ti prvi iz postelje?«

MOŽ Z MODRIM OBRAZOM

»Ker je to moj poklic. Saj bi tudi tebi ne bilo prav, če bi hotel jaz prevzeti kuhanje?«

Zasmejala se je. »Ne verjamem, da bi ti bilo to všeč.«

»Lahko noč, Ann.« Še vedno sem bil buden, ko sem iz njenega enakomerne-ga dihanja razbral, da je zaspala. Premišljeval sem o delavnici, o denarju, ki sem ga bil dolžan, in o denarju, ki bi ga potreboval. Še vedno mi je zvenel v ušesih Glorijin glas: »Slabi časi so izgovor tistih, ki so premalo podjetni. Morda nimate pravih zvez. Če človek ne more zaslužiti denarja na en način, je treba poskusiti drugače.«

Glas me je zasledoval, dokler nisem zaspal.

2.

Nekaj dni pozneje, okrog petih popoldne, je prišel v mojo malo pisarno Tim Greensleeves in si brisal roke v zamazano cunjico.

Tim je bil star sedemnajst let; bil je dolg, suh fant z velikimi očali s kovinskimi okvirom, zaradi katerih se je zdel podoben sovi. Imel je razkuštrane redke lase in nenavadno oster razum. Že leto dni je bil zaposlen pri meni in se je spoznal na avtomobile in motorje prav toliko kot jaz.

Plačeval sem mu štiri funte na teden, toda zaslužil jih je dvakrat toliko. Dela sicer ni bilo toliko, da bi mi bil potreben pomočnik, toda Tima bi težko pogrešal. Če so me klicali na pot zaradi kake okvare, je on delal v delavnici. Sicer sem si dopovedoval, da ga bom moral odpustiti, toda vedno sem odlagal dokončno odločitev. On sam ni nikdar prosil za povišanje plače in je bil vdan Anni kot pes, s čimer si je še bolj pridobil mojo naklonjenost. »Hej, Tim,« sem rekel in odrinil blagajniško knjigo, »ali so zavore že gotove?«

»Ja, gospod Collins. Zunaj je neka mlada dama, ki bi rada govorila z vami.«

»Prav.« Odrinil sem stol in vstal. »Preglej bencinske tanke, Tim. Če bomo shajali z zalogo, bi ta teden ne kupoval novega goriva.«

Na kratko se je ozrl vame in priki-mal. Nisem mu povedal, kako slabo gre-dosil, toda saj ni bil neumen. Goto-vo je vedel, kako težko plačujem raču-ne.

Odšel sem v temačen prostor, ki je bil delavnica in garaža. Razen opreme, desetonskega tovornjaka, pri katerem je delal Tim, in mojega lastnega avta, v njej ni bilo ničesar. Prostor se je zdel zapuščen in izgubljen. V njem bi bilo dovolj prostora za dvajset tovornjakov. Med delovnimi mizami se je sprehajalo deklet, oblečeno v temno modro platne- no obleko, brez klobuka in s torbico iz krokodilje kože čez ramo.

»Dober dan,« sem rekel in se spraševal, kaj neki želi. »S čim vam lahko po-strežem?« Obrnila se je. Ali ste že kdaj popravljali električno stikalo in vas je pri tem streslo? Prav tak občutek me je spreletel, ko se je obrnila: srce mi je zastalo in usta so se mi osušila. Ne mi-slite zato, da je bila lepotica. Ne, ni bila, čeprav sta njena postava in obraz zbu-jala pozornost in jo je moral vsak moški pogledati dvakrat ali celo trikrat. Nekaj več je bilo na njej. Nekaj, kar je povzročilo, da moški niso mogli mimo nje. Recite temu seks, če hočete, toda bilo je več kot seks. Bila je živalska ču-tnost, nekaj, kot bi prihajalo iz pragoz-da. Njen obraz je bil malo predolg in preozek, da bi se lahko reklo, da je lep; visoke ličnice so ji dajale orientalski vi-dez iz njenih temnih in iskričastih se očij se sijala skrivnost nepojmljivih obljub.

Poleg tega je imela čudovito, pozor-nost zbujačo postavo. Obleka je bila krojena tako, da ni skrivala telesnih ob-lik, ampak jih je še bolj poudarjala. Majhne, polne prsi so se napejale pod tenkim platnom. V pasu je bila ozka. Močni, trdni boki so prehajali v dolge, vitke noge v elegantnih nogavicah.

»Pozdravljen, Harry,« je rekla z na-mehom in pokazala bele, pravilne zo-

be. Pri tem so se ji oči tako zablislile, da je šlo človeku mrzlo po hrbtu.

Zadnja dva dneva sem večkrat pomi-slil nanjo in pri tem sem se spraševal, ali jo bom še kdaj videl. Napol sem bil prepričan, da ne bo prišla; toda zdaj je bila tu in bila je videti lepša, vznemir-ljivejša in nevarnejša, kot sem si jo predstavljal v domišljiji, kadar sem do-volil svojim mislimi, da so se ukvarjale z njo.

»To je pa res presenečenje. Nisem si mislil, da vas bom še kdaj videl.« Moj glas je bil spremenjen; slišalo se je, kot bi se oglasila hripava vrana.

Gloria me je opazovala s prav tako napeto pozornostjo kot jaz njo.

»Saj sem rekla, da bom prišla.« Nenadoma sem se zavedel, da Tim strmi v naju; zbral sem se.

Pogledala je od mene k Timu. Dovolj dolgo ji je pogled visel na njem, da je ves rdeč izginitil na drugi konec delavni-ce. »Čuden fant. Ali vam pomaga?«

»Bolj bister je, kot se vam zdi.« Zasmejala se je. »Najbrž res. Rada bi spravila pri vas svoj avto.«

Instinktivno sem se zavedal, da bi ji moral odreči. Moral bi ji povedati, da sem se premislil. To, kar zdaj čutim do nje, me je spreletelo, bi lahko postalo nevarno. Ne bi je smel več videti. Kon-čati moram to stvar, preden se bo raz-vila, ker vem, da bodo težave, če jo bom večkrat videval.

»Nimam garaže.« Moje besede so zve-nele prav nemočno, tako nemočno, kakor sem se tudi sam počutil. »Poleg te-ga boste gotovo našli kaj prikladnejše-ga in bližjega vašemu stanovanju.«

Temne oči so se uprle vame; dvigni-la je obrvi.

»Ne iščem garaže in oddaljenost je ravno prava. Če pa ne marate mojega voza, mi mirno povejte.«

»Saj ni to. Mislim sem, da bo za vas bolj prav.«

»Ne skrbite zame. Plačevala bom tri-deset šilingov na teden in še pet zraven, kadar bo avto potreben pranja. Ali se strinjate?«

Notranji glas me je svaril, toda rekel sem samo: »Prav. Če hočete, ga postavi-te tja ob steno, tam ne bo oviral in tudi vstopanje je lažje.«

Obrvi so se ji zravnale. »Dobro.« Od-prla je torbico. »Plačala bom za ves me-sec naprej in rada bi potrdilo.«

»Pojdite, prosim, z menoj v pisarno.« Šla sva proti pisarni mimo Tima, ki je ravno iskal med kupom orodja merilnik za bencinsko črpalko. Dvignil je pogled in prvič, odkar je bil pri meni v službi, sem se jezil nanj. Odrinil sem vrata v pisarno in se umaknil.

Šla je mimo mene in se pri tem z roko dotaknila mojega rokava. Obdal me je vonj njenega parfuma.

»Zal ni preveč udobna.«

»Saj bova hitro opravila.« Položila je bankovce na pisalno mizo.

»Za pranje bom plačala takrat, ko bo potrebno.«

»Prav.« Sel sem okrog mize. »Ali ne bi hoteli sestiti?«

Sedla je na majav stol in neprisilje-no prekrizala noge. S svojega stola sem videl njena kolena in majhen trikotnik belega stegna tam, kjer ji je krilo zlezlo višje. Usta sem imel suha kot poper.

Poiskal sem knjigo s potrdili in ji po-trdil prejemek. Pisava na potrdilu je bila taka, kot bi se bil z njo mučil devet-desetleten starček. Ko sem vstal, da bi ji dal potrdilo, sem videl, da me opazu-je. Mislim sem si, da ve, kako me je spravi-la iz tira, toda ko se mi je nasmehnila, v njenih očeh ni bilo videti ničesar.

»Jutri bom pripeljala avto. Ne vozim se preveč pogosto.« Umolknila je, po-tem vprašala: »Kako gre posel, Harry?«

V zadregi sem se zarežal. »Danes ze-lož dobro, skoraj rekordno. Dva funta za bencin, deset šilingov za popravilo zavo-re in sedem funtov za najemnino gara-že. Posli kar cveto!«

Pogledala me je iz poševnih očij, po-tem pa zaprla torbico in vstala. »Če ne morete zaslužiti denarja na en način...«

»Vem: potem poskusite z drugim. Že prvič sem vas razumel. Ni pa tako pre-prosto, kot je slišati. Morda imate vi kakšne predloge, ki mi jih lahko da-ste?« Prišla je okrog mize, tako da je zdaj stala poleg mene. Njen parfum je bil prav tako vabljev kot njena postava.

»Potrebujete ideje?«

»Premislil bi jih, za to nisem preoša-ben.«

Dvignila je roko in odstranila namiš-ljen delček prahu z mojega suknjica. V njenih temnih, bleščočih očeh sem zdaj bral izzivanje. Hkrati sem se zavedal, kako za svojim hrbtom stiskam pesti, upirajoč se želji, da bi Glorio prišel k sebi.

»No, premislila bom. Morda se bom domislila kaj pametnega.«

»Harry!« To je bil Annin glas iz sta-novanja. Z Glorio sva stopila narazen, kot bi prišla med naju nevidna sila, in njena...

»Ali si tam, Harry?«

»Ja, Ann?«

»Ali lahko prideš za trenutek sem?«

»Tako!«

»Ali je to vaša žena?« Gloria je govo-rila tiho in spet stopila k meni.

»Ja, K njej moram.«

Govorila sva že kot zarotnika.

»Jutri bom prišla z avtom. Na svide-nje, Harry.«

»Na svidenje.«

Zmuznila se je mimo mene in naglo odšla iz delavnice. Gledal sem za njeni-mi zibajočimi boki. Če ne bi bil tako zme-den, bi bil opazil, kako se je trudila, da bi naredila vtis name.

Ko sem hitel proti stanovanju, sem preskakoval po dve stopnici.

Ann se je trudila, da bi odvila po-krov na neki konzervi.

»Ne morem je odpreti.«

»Daj meni.«

Vzel sem konzervo. Najprej se po-krov ni premaknil, pri drugem poskusu pa je popustil.

»Upam, da te nisem motila, Harry.«

Ostro sem jo pogledal.

Oblečena je bila v star pulover in modre hlače, ki so bile že tolikokrat op-rane, da so postale prekratke in preoz-ke. Rjav pramen las ji je padal na oči in umazana je bila po bradi. Še pred pol ure bi se mi bila zdela očarljiva, zdaj pa so bile moje oči še prevzete od modre platnene obleke in oblik pod njo.

»Sveta nebesa, Ann, ali se ne znaš malo bolje obleči? V teh hlačah si vide-ti dvakrat debelejša in ta stari pulover vrzi v smeti.«

Videl sem, da so njene oči nenadoma dobile izraz strahu; potem se je zasm-ejala.

»Zal mi je, ljubi. Vem, da sem groz-na, toda pospravljala sem. Takoj se bom preoblekla.« Položila mi je roke okrog vratu.

»Saj ne bi bila rada zanemarjena, to je zato, ker sem tako hitela.«

Nenadoma me je postalo sram.

»Nisem te hotel žaliti, Ann. Rad bi le, da bi bila tako čedna kot vedno.«

»Nekateri možje sploh ne opazijo, kako so njihov žene oblečene. To je za-me laskavo, Harry.«

»To pa spet ni potrebno.« Poljubil sem jo. »Tako bom prišel nazaj. Glavno blagajniško knjigo sem pregledoval.«

»Ali si našel kake napake?«

Ann je vodila knjige, skrbela za za-varovanje in druge formalnosti. Vsak mesec sem pregledal knjigo.

»Vse je v redu.« Lahno sem jo plosk-nil. »In sleci te hlače. Prav nespodobne so.«

»Saj me vidiš samo ti.« S smešnim obupom je pogledala po sebi. »No prav, oblekla bom kaj drugega. Povej, ali bi si lahko privoščila nove hlače? Tako bi prihranila pri nogavicah.«

Glorijin bankovci so me žgali v že-pu. Vzel sem pet funtov in vedel, da ne bom imel več tako slabe vesti, če bom dal denar Ann.

»Kupi si nove hlače. Oddal sem v na-jem prostor za avto v delavnici. To je del denarja za mesečno najemnino. Poj-di torej in si kupi hlače.«

Ann je razprla oči.

»Ne, ne, samo šalila sem se. Zdaj si ne moreva privoščiti, da bi kupovala obleko, Harry. Dolžna sva...«

»Ni važno, koliko sva dolžna. To je kot darilo iz nebes. Tega denarja ne bo-va vknjižila. Pojdi in si takoj kupi, ta-ko!«

»Toda biti morava pametna...«

»Ne ugovarjaj mi!«

Porinil sem ji denar v roko in odšel navzdol.

Nekaj minut sem obsedel za pisalno mizo, v razburjenju in jezi sem se bed-no počutil. Še nikoli nisem bil kričal na Ann in ji delal očitkov. Še vedno sem jo videl pred seboj, kako je bila prestraše-na in užaljena, ko sem odšel od nje. Mi-slil sem na to, da sva se z Glorio vedla kot zarotnika, ko sva zaslišala Annin glas. Znamenja so se že prikazala. Mo-ram napraviti konec! Ko bo prišla Glo-ria z avtom, ji bom povedal, da sem si premislil. Če bo imela avto spravljen pri meni, jo bom pogosto videval. Spo-mnil sem se njenega pogleda takrat, ko je vzela delček prahu z mojega suknji-ča. Take so videti ženske, kadar imajo kaj za bregom. Če sem se samo spo-mnil nanjo, sem postal poten.

Tim Greensleeves je odprl vrata.

»Ali imate kaj zame, gospod Collins? Izmeril sem bencin v črpalki, dovolj ga bo za ta teden. Če ni drugega dela, bi šel domov.«

»Prav, Tim.«

Začuden me je pogledal. »Torej lah-ko noč, gospod Collins.«

»Lahko noč.«

Ko je odšel, sem se dvignil, oblekel belo delovno haljo, za primer, če bi kdo želel natočiti bencin, odprl vrata pisar-ne, da sem lahko videl v delavnico, in začel spet pregledovati blagajniško knji-go.

Kake pol ure sem se ukvarjal z njo, toda le napol. Nisem se mogel zbrati. Poskušal sem si izbiti iz glave misel na Glorio, toda vračala se je vedno znova, dokler nisem vrgel iz rok svinčnika in jezno odrinil stol.

Odšel sem čez delavnico k vhodu, ki je vodil na cesto, in nekaj časa opazo-

val mimovozeče avtomobile. Promet je bil ves dan precej gost, ker je bila Eag-le Street za obvozno ulico do Piccadilly-ja. Na drugi strani ceste je bila pošta: dva poštna avtomobila sta stala pred vhomom in uradniki so nalagali vanju zavitke in poštno vreče.

Brez posebnega zanimanja sem jih opazoval, potem pa sem zagledal Billa Yatesa, ki je ravno odložil dve vreči in mi pomahal. Bill je bil med vojno v mojem bataljonu. Skupaj sva bila v bo-jih za Caen, oba sva bila isti dan ranje-na in sva ležala mesec dni v isti bolniš-nici. Celu odpustili so naju istega dne, in kmalu potem, ko sem odprl delavni-co, sem ugotovil, da je zaposlen na poš-ti nasproti mene.

Prišel je čez cesto in se široko režal. Bil je majhen, okrog štirideset let star, širokih ramen in kratkih, močnih nog.

»Hej, Harry, kako je kaj?«

»Kot ponavadi.«

Pomežiknil mi je.

»Ne imej me za norca. Kdo pa je bila tista punčka, ki je prej odšla iz tvoje delavnice. Vsa čast! Ta pa nosi pred se-boj kar lep primerek oprsja. Skoraj sem se prekučnil skozi okno.«

»Rada bi spravila pri meni svoj av-to.«

»Res? Torej jo bomo večkrat videli. Hvala bogu, da si poročen.«

Rad bi se Bill nasmehnil, pa ni šlo.

»Zakaj pa si tako dobre volje?«

Rad bi bil spremenil pogovor. »Pa menda ne boš rekel, da so ti povišali plačo?«

»Še več kot to: napredoval sem. Od ponedeljka dalje bom spremljevalec pošiljk. Ne bom več vlačil umazanih vreč. Odslej bom sedel v poštnem avtu in grozeče gledal okrog sebe. To bo nekaj zame.«

»Čestitam, Bill. Kaj boš pa varoval?«

»Ne boš verjel,« je rekel Bill in se za-režal, »toda kar precejkrat prevažamo dragocene stvari, in v prihodnje bom pazil na vozniška in na to, da ne bi kdo prišel na slabe misli glede tovara. Pri-jetno delo bo, mnogo lepše kot dose-danje.«

»Kaj pa, če bi prišlo do napada?«

»Malo razburjenja ne škodi. Ali se še spominjaš? Še veš, ko sva...«

Eden od poštarjev je zaklical z druge strani: »Hej, Bill! Za kaj pa misliš, da si plačan? Pridi in delaj!«

Billov obraz se je zmračil.

»Vsi so zdaj jezni name. No, če naj poštni avto precej odpelje, moram res na delo. Na svidenje, Harry.« Odrinil je čez cesto.

Ko sem se vrnil v svojo pisarno, sem tam našel Ann. Zdaj je lepo oblečena in počesana. Obleko si je bila sešila sama in ji je zelo pristajala. Ne vem, kako bi bila shajala, če si Ann ne bi bila šivala sama.

»Od kod pa ta parfum, Harry?«

Čutil sem, da sem zardel. Ann me je vprašujoče pogledala. Z obraza se ji je bralo začudenje.

»Parfum? Ničesar ne voham. Mogoče je ostal ta vonj po gospodični Selby. Ann, ravno sem ti nameraval nekaj po-vedati. Ali se spominjaš dekleta, ki sem jo pred kratkim peljal z avtom? Tista, ki ima trgovino z ženskimi perili? Pra-vkar je bila tu in bi rada spravila svoj avto v delavnico. Plačevala bo sedem funtov na mesec. Zdi se mi, da je to dobra misel.«

»Krasno!« Ann je zasijala. »Toliko prostora imamo tu, Harry. Ali ne bi po-skusila dobiti še druge ljudi, ki bi spravi-ljali avtomobile pri nas?«

Ostro sem jo pogledal.

»To niso garaže. Večina ljudi išče ga-raže.«

»Saj je njej tudi tako prav.«

»Ta ni izbirčna.« Prižgal sem si ciga-reto in sedel na rob pisalne mize. »Prav-zaprav sem imel srečo, da sem jo takrat vzela v avto.« Posušal sem govoriti lah-kotno, toda ni se mi kaj prida posre-čilo. »Delavnici daje posebno pomemb-nost, če stoji v njej jaguar.«

Ann me je pogledala, potem pa se ozrla v tla. »Ja.«

Nekaj časa sva molčala; krčevito sem premišljeval, kako naj pretrgam nenadno napetost.

»Ja, Bill je napredoval. Postal je spremljevalec prevozov.«

»Res? Kakšno delo bo pa imel?«

»Sedel bo poleg voznika in podil ro-parje.« Zarežal sem se. »Bill pravi, da bo prijetna služba. Tudi jaz mislim, da bo to prijetnejše delo.«

»Harry...«

Ozrl sem se vanjo. »Naredila sem se-znam neplačanih računov.«

»No, in? Je slabo?«

Pokimala je. »Osemindeset fun-tov.«

Zažvižgal sem. »Saj ne more biti res!«

»Pa je, Harry. Tistih pet funtov sem dala nazaj v blagajno. Pametna morava biti. Potrebovala bova vsak peni, ki ga bova od kod dobila.«

»Koliko pa znesne mesečni prejemek?«

»Če bova plačala vse račune, ostane kakih petdeset funtov, morda nekaj več. Ni bilo prav, da sva kupila tisto motor-no olje, ne bova ga zlepa prodala.«

MOZ Z MODRIM OBRAZOM

»Ta vražji zastopnik! Pregovoril me je. Toda čakal bo na svoj denar!«
 »Veš, kaj sem mislila: če odpoveš Timu, bi lahko jaz prodajala na črpalki.«
 »Ti? Poslušaj me, Ann, ti vodiš gospodinjstvo in imaš dovolj dela z njim. Poleg tega se ne spoznaš na avtomobile. Ne, to ni rešitev. Tima ne morem pogrešati... Ne smem več čakati, da bodo poslali stekli, ukreniti moram kaj. Morda se bom česa domislila.«
 V njenih rjavih očeh se je zasvetilo.
 »Česa domislil, Harry?«
 »Se ne vem. Premisliti moram.«
 Nekaj časa sva molčala, potem pa je rekla: »Ali ne boš hud name, če bom še kdaj oblekla tiste hlače? Še vedno so cele, in misliti moram na nogavice.«
 »Ne, ne bom hud. Naredi, kakor miliš.«
 Govoril sem nepotrpežljivo, ker sem mislil na Glorijine besede: »Premislila bom. Mogoče se bom česa domislila.«
 Ali bo Gloria našla kaj zame? Mogoče pozna prave ljudi? Morda ima celo zveze?
 »Harry...«
 Pogledal sem jo z nagubanim čelom: »Kaj je?«
 »Ali je gospodična Selby čedna? In lepo oblečena?«
 Začutil sem, da me je mrzlo spreletelo po hrbtu. Ann je gledala vame, jaz pa sem se obrnil stran.
 »Ne vem. Nisem opazil. Zakaj?«
 »Kar tako sem mislila.« Annin glas je nenadoma zazvenel utrujeno.
 »V stanovanje grem, da bom pripravila večerjo.«
 Obsedel sem negibno in poslušal, kako je odhajala po stopnicah. Gledal sem svoje stisnjene pesti in se zaničeval.

3.

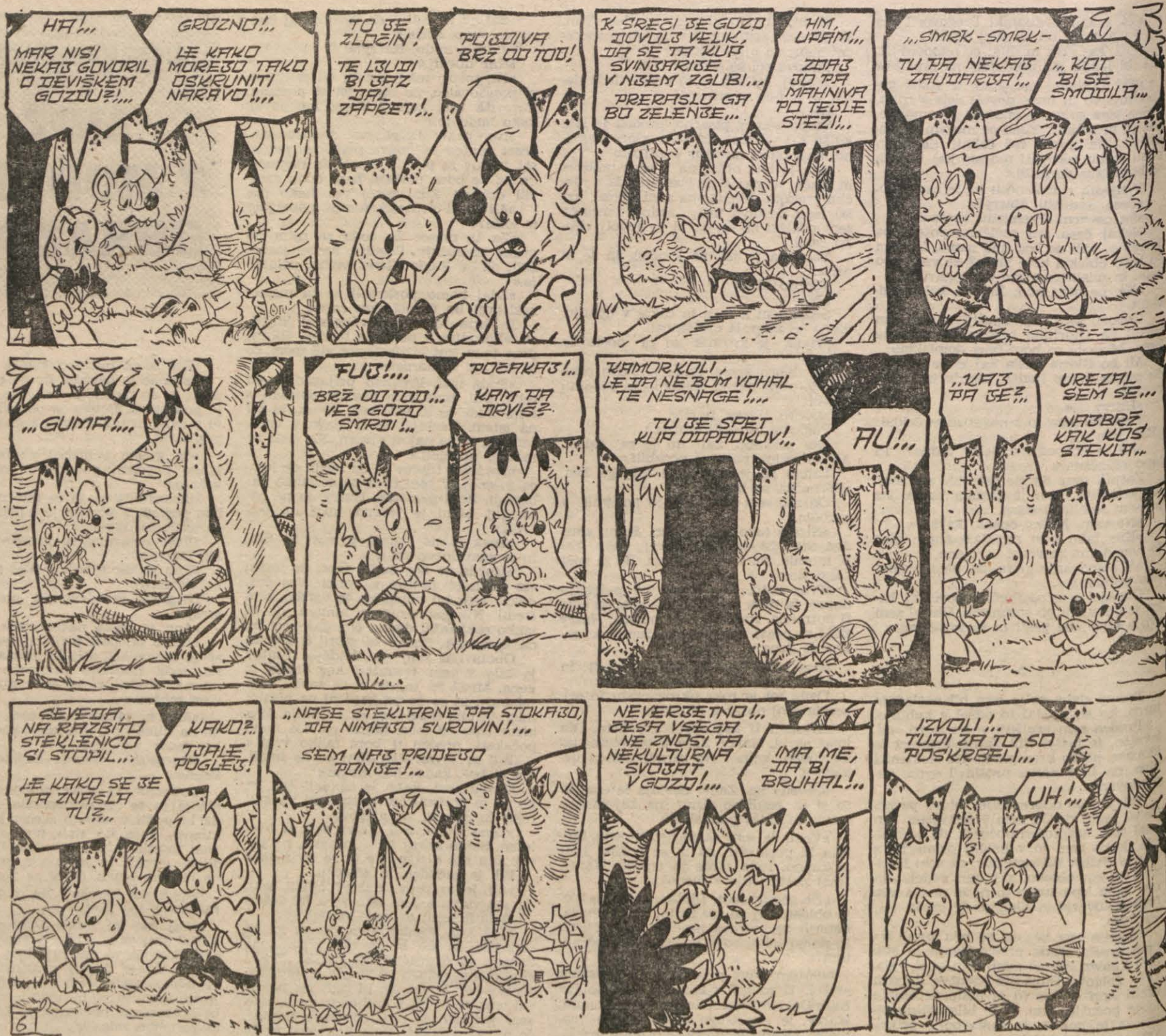
Precej slabe volje sem bil naslednje jutro, ko sem vstal in odšel v kuhinjo. Preden sem prejšnji večer zaprl delavnico, je prišel Bill Yates. Prinesel je klobase, pečen krompir in dve steklenici piva, da bi z nama proslavil svoje napredovanje.
 Bil je zelo dobre volje, midva pa ne. Vedel sem, da je Ann razžaljena, in imel sem nedoločen občutek, da je opazila, kako sem jo v mislih primerjal z Glorio Selby. Bil sem nor, da sem kritiziral njeno obleko, saj sem vedel, da ima rada lepe stvari in ne bi nosila starega puloverja in hlače, če bi imela kaj boljšega.
 Trudila sva se, da bi bila pred Billom vesela. Toda proslavljanje je bilo bolj kilavo. Preveč misli sem imel v glavi — dolgove, Glorio in občutek, da sem užalil Ann — vse to je hudo načenjalo moje počutje. Ann, ki je bila očitno utrujena in pobita, je znala bolje prikrievati svojo slabo voljo.
 Oba sva se oddahnila, ko je Bill končno odšel. Bil je tako srečen zaradi nove službe in navdušen nad prineseno večerjo, da ni opazil najine pobitosti.
 Ko sem ga spremljal navzdol in zaklenil za njim vrata, je odšla Ann že v posteljo. Ko sem stopil v spalnico, se je delala, kot da spi.
 Legel sem poleg nje, in oba sva čakala v temi, molče, oba bedna in jezna drug na drugega. S hrbtom je bila obrnjena proti meni. Upal sem, da se bo obrnila in se stisnila v moj objem, kot je vedno storila po majhnih prepirih; toda tokrat tega ni storila in postal sem še bolj jezen. Končno sem zaspal. Ni se zbudila, ko sem ob šestih vstal, in med britjem sem pobito mislil na to, da me čaka precej nevesel dan.
 Prodajal sem, kot ponavadi, bencin trem tovornjakom, preden so odšli na pot, potem sem pa čas do Timovega prihoda porabil za to, da sem očistil prostor za Glorijin avto.
 Odločil sem se, da ji bom kljub vsemu dovolil spraviti tu njen avto. Končno sem od nje že sprejel denar in ji dal potrdilo. Zdaj nisem mogel več spremljati vsega dogovora. Poleg tega sem moral kaj ukreniti in bil sem prepričan, da mi bo Gloria pri tem lahko pomagala. Nisem sicer vedel, kako, toda dopovedoval sem si, da sem ji vseč in da bo že našla kak izhod iz mojega bednega položaja.
 Zdrava pamet mi je govorila, da si vse le domišljam, toda odpodil sem te misli. Ostal sem pri misli, da je Gloria moje zadnje upanje in da jo moram spet videti in vprašati, ali ima že kak predlog. Toda ves čas sem vedel, da imam to upanje le za opravičilo, in vest me je grizla.
 Bilo je hladno in vlažno za junijsko jutro: dan, podoben mojemu razpoloženju. Dež je padal skozi odprta vrata in pri vohodu so nastajale blatne luže.
 Malo pred osmo je s kolesom prišel Tim. Ogrnjen je bil v rumen dežni plašč, njegov svetil lasje so bili čisto mokri.
 »Jutro, gospod Collins.«
 »Obupno vreme, Tim.«
 »Ja, precej.«
 Prisloni je kolo k steni in slekel plašč. Videl sem, kako se je ozrl proti posnaženemu prostoru.

»Lahko bi pomil tudi po tleh, Tim. Ta prostor sem oddal v najem gospodini Selby za njen jaguar.«
 Timove oči so se zasvetile.
 »Tako, šef. Ali je to tista mlada dama, ki je bila tu včeraj?«
 »Ja.«
 Stopil sem v pisarno, preden je lahko še kaj vprašal. Ko sem odprl blagajno, sem odšel navzgor k zajtrku.
 Ann je bila oblečena v stari pulover in hlače, vendar si je lase zvezala z rdečim trakom. Nenadoma sem opazil, kako lepo postavo ima; zadnje mesece sem pozabil na to, da bi jo dovolj visoko cenil.
 Nalagala je jed na krožnik in se ni ozrla.
 »Dobro diši.«
 »Ja.«
 Sedel sem k mizi in čakal v upanju, da ne bo zaigrala užaljenosti.
 Prijela je krožnik in ga postavila predme.
 »Si dobro spala, mala?« Z eno roko sem jo objel okrog bokov in jo potegnil k sebi.
 »Dobro, Harry. In ti?«
 Pogledal sem ji v obraz.
 »Ne posebno. Žal mi je za sinoči, Ann. Prosim, poskusi pozabiti.«
 Lahno se je dotaknila mojega lica.
 »Potrudila se bom.«
 Odrinil sem stol in si jo potegnil v naročje.
 »Nisem tako mislil, Ann. Samo zmeden sem. Stvari ne potekajo tako, kot bi morale. Ne ženi si k srcu. Bo že spet kako šlo.«
 »Prav zato, ker stvari ne potekajo dobro, bi rada za gotovo vedela, da sem ti potrebna. Rada bi ti pomagala, Harry. Zdaj ni pravi trenutek, da izgubiva zaupanje drug v drugega.«
 »Res je. Ti si moje dekle, Ann, ti in nobena druga. Prosim, oprosti mi.«
 Očila mi je roke okrog vratu in pritisnila svoj obraz k mojemu.
 »Nimam ti kaj oprostati. Vem, da imaš skrbi, Harry. Zato si bil včeraj tako čuden, kajne? Ne zaradi tistega dekleta?«
 »Seveda ne. Zame obstaja le ena, in to si ti; resnično, Ann, na kaj takega sploh ne smem pomisliti!«
 »Vem, da sem na pogled grozna. Morala bi poskusiti, da bi se nosila bolj prikupno, toda zares je težko, Harry. Imej potrpljenje z menoj.«
 »Ne govori tega. Ljubim tebe, ne tvoje obleke. Saj ne gre za to. Skrbi imava, katerih se morava znebiti. Toda če bo še dolgo tako, bova uničena. Kaj pa potem?«
 »Potem bova prodala in si poiskala službi. Ti jo boš z lahkoto dobil in jaz tudi. Dokler bova držala drug z drugim, Harry, je vse drugo postranskega pomena. Ali misliš, da bi bilo bolje prodati takoj, da bo izguba manjša?«
 »Se ne.« Moje misli so spet poromale h Glorii.
 »Poskusiva vzdržati še nekaj časa, Ann. Morda bova le prišla k sapi. Mogoče se bom česa domislil.«
 Poljubila me je in mi zdrsnila z naročja.
 »Prav. Zajtrkuj zdaj, da se ne bo shladilo.«
 Okrog desete je prišel eden od mojih stalnih odjemalcev, da bi mu popravil ventil. Prepričal sem ga, da bi bilo dobro, če bi zamenjal tudi olje, in naročil Timu, naj se pobriga za to.
 Še ko sem govoril s Timom, je vstopil Bill.
 »Pozdravljen, Harry. Ali imaš kaj posla?«
 »Ne preveč, vendar kar gre.«
 »Rad bi govoril s teboj.«
 Pogledal sem ga. »Pridi v pisarno, Bill. Kaj imaš na srcu?«
 »Ne veliko.« Stopil je za menoj in zaprl vrata. »Imaš čik?«
 Prižgala sva si.
 »Kako je kaj Ann?«
 »Dobro.«
 »Me veseli.«
 »Včeraj je bila kar prijetna zabava, Bill. Lepo od tebe, da si praznoval z nama.«
 Bill si je snel kapo, se popraskal po glavi in si jo spet posadil nazaj.
 »Me veseli. Vidva, ti in Ann sta edina človeka, ki mi kaj pomenita.«
 Molk je obvisel v prostoru, medtem ko sva kadila. Ozrl sem se vanj, on pa je zaskrbjeno strmel v tla.
 »Kaj imaš na srcu, Bill?«
 »Tebe in Ann.«
 Molčal sem.
 »Morda me nič ne briga, toda — oba vaju imam rad. In razmere trenutno niso rožnate, kajne?«
 »Ja, posel ne gre dobro, ampak ne delaj si skrbi zaradi tega.«
 »Ne? Jaz pa mislim, Harry, da si prijatelj v sili pomagajo. Če bi se meni slabo godilo, bi tudi upal, da mi boš ti pomagal.«
 »Seveda, saj bi ti, vendar pa ti ne moreš ničesar storiti, Bill. Je pač tako.«
 »Nekaj pa lahko storim... Sinoči sta bila oba precej zdelana, kajne?«
 Ostró sem ga pogledal, on pa se je zarežal.

»Žal mi je, Bill, toda ravno zdaj imava cel kup skrbi.«
 »Je zelo hudo, Harry?«
 »Kar dovolj.«
 »Ne govori tako, kot bi bil jaz davčni popisovalec. Ze osem let te poznam. Tovariša sva, kajne? Torej mi povej, kako hudo je.«
 »No, prav. Dolgujeva devetinosemdeset funtov in imava približno petdeset funtov za plačilo mesečnih računov. Če pa ne bova plačala, nam bodo ustavili dobavo. Zdaj torej veš, kako je.«
 »Ali bi ti petdeset funtov pomagalo iz kaše?«
 »Za ta mesec že, toda za njim bo prišel naslednji. Postaja nama jasno, Bill, da je Eagle Street velika polomija.«
 »Zdaj bomo poskrbeli za ta mesec, naslednji bo skrbel sam zase.«
 Iz žepa je potegnil čekovno knjižico. »Posodim ti petdeset funtov, Harry, prav tako, kot bi jih ti posodil meni, če bi bil jaz v zadregi.«
 »Toda nisi. Preklete prijazno je od tebe, Bill, toda sam moram opraviti s tem. Tudi če bi vzel tvoj denar, bi bil na istem. Razbijal bi si glavo z vprašanjem, kako naj ti vrnem. Ne, tega ne morem sprejeti.«
 »Petdeset funtov te bo rešilo do konca meseca. V tem času pa se lahko kaj dogodi. Bodi pameten, Harry, in ne odklanjaj. Meni je vseeno, kdaj mi boš vrnil.«
 »Tega si ne moreš privoščiti, Bill, in to sam dobro veš.«
 »Morda se boš čutil, fant, da imam sto petdeset funtov v banki. Ves čas, odkar sem bil odpuščen iz vojske, sem štedil. Nikogar drugega nimam, da bi lahko zanj izdal denar. No, daj, reci že, da sprejmeš. Enako bi storil ti zame.«
 Obotavljal sem se. Petdeset funtov je bilo v tem trenutku kot darilo iz neba. Misel na to, da bi se znebil vseh računov, ki so se mi kopičili na pisalni mizi, je bila zapeljiva. »Prav, velja. Preklete lepo od tebe. Moral pa boš malo počakati, preden ti bom lahko vrnil.«
 Bill se je zarežal. »Saj se ne mudi. Plačal boš, kadar boš mogel.«
 Gledal sem, kako je izpolnil ček, in ko ga je potisnil čez mizo, sem iztegnil roko in zgrabil za njegovo.
 »Lepa hvala, Bill. Zares sem ti hvaležen. Samo nekaj še — prosim, ne povej Ann nič o tem. Ne bi se strinjala.«
 Bil je začuden in zmeden.
 »Ali je to prav, Harry? Mislim, da sta vidva z Ann isto srce in duša.«
 Začutil sem, da sem zardel.
 »Saj sva, vendar vem, da se ne bi strinjala, in ne bi je rad vznemirjal. Ženske so drugačne kot moški. Moški sprejememo uslugo od svojih prijateljev. Ženske ne. Ti veš, da bi tudi jaz pomagal tebi, če bi bil potreben pomoči, zato sem pripravljen sprejeti tvojo pomoč, če mi jo ponudiš; toda Ann tega ne bi storila. Ljubše mi je, če o tem ne govoriš z njo.«
 »Prav, toda zdi se mi, da se motiš.«
 Billov rdeči obraz se je zdel nesrečen. »Prav tako rad imam Ann kot tebe, to veš. Vidva sta imeniten par. Način, kako držita drug z drugim, mi je šele odprl oči. Vedno sem mislil, da je zakon kot življenje psa in mačke, dokler nisem videl vaju. Prosim, ne pokvari mi tega vtisa.«
 »Pripoveduješ sentimentalne bedarije.« Poskusil sem se nasmejati. »Midva z Ann bova vedno enaka drug z drugim.«
 »Upam.« Spravil je čekovno knjižico in vstal. »Zdaj moram spet na garanje. Še tri dni, in začela se bo moja nova služba. Če nimata kaj bolj pametnega, ali bi šla v soboto z menoj v kino? Na sporedu je dober film s Hepburnovo. Všeč mi je ta punca. Ali si za to?«
 »Drži. Torej boš z nama večerjal, približno ob sedmih.«
 Prišla sva do vrat pravn takrat, ko se je pred njimi ustavil črn jaguar.
 Za volanom je sedela Gloria v elegantnem belem plašču in brez klobuka. Ko sem jo zagledal, mi je srce udarilo prav do grla. Opazil sem, da me je Bill pogledal.
 »Torej na svidenje v soboto,« je rekel in odšel ven v naliv.
 Zamrmral sem v odgovor, ker sem v tem že pokazal Glorii, kam naj zapelje avto.
 Tim je pomolil glavo izpod avtomobila, pri katerem je delal, in se zazijal vanjo.
 Jezno sem ga pogledal.
 »Grdo jutro,« je rekla Gloria, odprla vrata in skočila iz avtomobila. Ni se trudila, da bi skrivala svoje noge. Bil sem prevzet od bežnega pogleda na modre čipke, bela stegna in svetlo modre podveze za nogavice.
 »Jutro.« Gledal sem jo, kako si je popravila plašč in segla v avto po torbico in dežnik.
 »Tu ga bom pustila. Morda ga bom jutri potrebovala. Če bo lepo vreme, ga lahko operete.«
 »Ja, v redu.«
 Obrnila se je in si ogledovala jaguar. »Čeden voziček, kajne? Ali ste že kdaj vozili kaj podobnega?«
 »Ne.«
 »Poskusiti morate. Teče kot po maštu in čudovito potegne.«

»Res bi ga rad preizkusil.«
 Ozrla se je navzdol na dolge Timove noge, ki so molele izpod voza, katerega je popravljal. Potem je pogledala mene in z dvignjenimi obrvmi namignila proti pisarni.
 »Če greste z menoj v pisarno, vam lahko napišem podatke iz navodil za vožnjo.«
 Nasmehnila se je in mi vrgla hudooben pogled. V pisarni je zaprla vrata in se naslonila nanje.
 »Vaša delavnica ni posebno diskretna, Harry.«
 »Tim je kar v redu.« Glas mi je zvenel hripavo.
 Dvignila je glavo in pogledala v strop.
 »Ann je odšla nakupovat.«
 »Hitro sklepate prijateljstva, kajne?« se je zasmejala. »Ne bi hotela biti važna, toda nekatere zakonske žene ne marajo deklet, ki se zabavajo z njihovimi možmi.«
 »Ann ni taka.« Čutil sem, da so se mi na tilniku naježili lasje, kot pri mački, kadar vidi psa.
 »Oprostite, nisem mislila mešati štrene.«
 Potisnila je roke globoko v žepe plašča in se mi nasmehnila. »Rada bi, da bi prišli v soboto zvečer k meni na zabavo. Tam bo tudi moj znanec, ki vam morda lahko pomaga. Dela v radijski stroki, in spomnila sem se, da ne bi bilo napak, če bi ga spoznali.«
 »Radijska stroka? Na radio se ne razumem kaj dosti.«
 »Saj tudi ni treba. Išče zastopstvo, ki bi urejevalo posle z nadomestnimi deli. Zastopstvo naj bi bilo v tem delu mesta. Tu je dovolj prostora. Pri vas bi lahko uskladiščili njegovo robo in jo varovali, in on bi hodil k vam, kadar bi potreboval nadomestne dele. Ali ni to pametna misel?«
 Takoj sem videl, da je misel pametna.
 »Pri prici bi zagrabil, če bi mi ponudil. Toda ali je res?«
 Smehljala se je.
 »Mogoče bo, nekaj vpliva imam nanj. Pridite, da se seznanite z njim. Ali imate smoking?«
 Skoraj bi bil rekel, da ga nimam, toda ob pravem času sem se premislil. »Ali bo to taka slovesna zabava?«
 »Seveda.« Dvignila je obrvi. »Lahko pripeljete s seboj ženo, če želite. Ali pa se vam zdi, da je to poslovni staneček? Pri tem so zakonske žene lahko v napoto.«
 »Ne bi rad pripeljal Ann s seboj.«
 Prikimala je, se ozrla na svoje elegantne čevlje in me potem spet pogledala.
 »Prav, torej je domenjeno. Pridite v moje stanovanje. Stanujem v drugem nadstropju nad zlatarno. Hiša ima stranski vhod. Pridite okrog osmih.«
 Tedaj šele sem se spomnil na svojo obljubo Billu, da bomo šli skupaj v kino. Napeto sem preiščeval, kaj storiti. Lahko bi izginil in Ann prepustil Billu; tako vsaj ne bo sama.
 »Ali mi lahko naredite uslugo?« sem vprašal.
 »Seveda. Kakšno?«
 »Pokličite me v soboto okrog sedmih. Zavrtite samo številko in ko bom dvignil slušalko, odložite.«
 »Temne, bleščeče oči so me vprašujoče pogledale.«
 »Za vaš alibi, Harry?«
 Postalo mi je vroče. »Je to važno? Ali boste storili, kar sem vas prosil?«
 Pokimala je.
 Rad bi jo bil spravil iz pisarne, preden se bo vrnila Ann, zato sem odšel k vratom.
 »Kdo pa je bil tisti smešni mali mož, s katerim ste se prej pogovarjali?« je vprašala mimogrede, ko je vzela svojo torbico s pisalne mize.
 »Bill Yates. Že dolga leta sva prijatelj.«
 »Pismo monoša?«
 »Trenutno še, toda napredoval je. Od ponedeljka dalje bo spremljal pošiljko.«
 »Spremljevalec? Ali je to potrebno pri poštarjih?«

NADALJEVANJE PRIHODNJIČ

SKOKOV PRILADNOST

Med negotovanjem, ki je sledilo krvavi zadušitvi upora v newyorški jetnišnici Attica, je bilo slišati tudi vprašanje: Zakaj niso upornikov obvladali s kakim kemičnim ali tehničnim orožjem, ki ga večših uporabljajo, da razženejo civilne upornike ali demonstrante? Velika večina ameriških policijskih uslužbencev dvomi, da bi taka »neubijajoča« orožja učinkovala v Attici — toda mnogi menijo, da bi lahko nekatere nove priprave s pridom uporabili v drugih, ne tako kritičnih položajih v zaporih.

Mnogi policijski strokovnjaki se pričajo o samem izrazu »neubijajoča« orožja. »Všeeno mi je, kaj govorite o gumijastih kroglih, puški s pomirjevalnimi sredstvi in podobnem,« pravi Robert Houle, paznik v popravnem domu za odrasle na Rhode Islandu, »če zadeneš človeka na nepravilno mesto, ga ubije.« Tako nekateri strokovnjaki raje uporabljajo izraz »manj ubijajoča« sredstva namesto »neubijajoča«.

Naj bo ime takšno ali drugačno, v stotinah ameriških jetnišnic in političskih postaj preizkušajo vrednost in učinkovitost različnih naprav. Čeprav vsi možje postave niso prepričani, da lahko naprava, ki zatira študentsko demonstracijo, prav tako dobro učinkuje v strogo zavarovani jetnišnici, izdelovalci zelo zaupajo svojim izdelkom. Zastopniki dveh kalifornijskih družb trdijo, da bi bili z njihovimi izdelki — odbijajočimi se krogi in s puško na udarec — lahko zatrli upor v Attici brez prelivanja krvi.

Odbijajoče se kroge sestavljata po dva valja s premerom približno 1,5 centimetra in prav toliko dolga. Tehtata manj kot 10 gramov. Narejena sta iz snovi, ki ima podobno trdnost kot okenški kit. Z valjema napolnimo običajen naboj. Od taj se zelo slabo odbijata. Policaj bi ju izstrelil proti tlem neke na sredini med seboj in ciljem, ki ga namerava zadeti. Valja se ne bosta odbila več kot pol metra visoko od tal. Zrtev bosta zadela nekje med gležnji in koleni. Udarec je menda zelo boleč. Največji domet je okoli 35 metrov.

Puška, ki udarja, je podobna debelejši palci. Naboj ima premer 40 mm. V njem je 100 do 500 gramov težka vreča. Brž ko pride iz cevi, se odpre in postane podobna palačini, ki s premerom 10 centimetrov. Lahko učin-

PO JETNIŠKEM UPORU V ATTICI

OROŽJA, KI NE UBIJAJO

kuje na razdalji 25 do 250 metrov, to je odvisno od njene teže. Cilj zadene vedno najprej s plosko stranjo. Njen udarec je približno tako močan kot udarec žoge za baseball.

Druga orožja so še: hongkongska palica, sestavljena iz petih kosov trdega lesa. Izstrelijo jih z metalom granat. Nato odkakujejo od tal proti množici kot krogle pri kegljanju. Naboj za puško lahko napolnijo z drobnim peskom, ki močno zaskeli, vendar ne prodre v telo. Izdelali so tudi naboje z barvo, ki ne povzročajo nobenih poškodb, ampak samo pobarvajo vodje upornikov, da jih policaj lahko kasneje prepozna in aretirajo. Vodni top lahko brizga vodo, da ohladi množico, ali pa spusti le nekaj curkov, ki prodre na tla posameznika.

Najbolj nenavadno neubijajoče orožje, ki

so ga pred kratkim pokazali policiji, je »taser«, kar je angleška kratica za daljinske električne sunke. Taser združuje v sebi puško, baterijo in električnega pastirja. To orožje si je izmislil John H. Cover, ki se je prej ukvarjal z vesoljsko fiziko. Taser izstrelja dve nazobčani elektrodi in vsaka vleče za sabo 250 metrov tanke, upogljive žice. Zobeč se zatakneta za upornikovo obleko. Brž ko pride do stika, da taser žrtvi električen sunek, ki jo paralizira. Zrtev je onesposobljena, dokler je ne primejo policaji — ki morajo biti seveda dobro izolirani.

Seveda se bodo morali še prepričati, ali je taser kaj bolj učinkovit od nekaterih drugih priprav, ki se v praksi niso obnesle. Pred leti so na primer izdelali generator za proizvajanje cvilečih glasov in žaromete s slepečo lučjo. Mislili so, da bo

neznosen hrup ali svetloba odgnala upornike. Toda med preizkusi se je pokazalo, da je le ozka meja med neprijetnostjo in nepopravljivimi telesnimi poškodbami, ki jih lahko povzročijo te naprave.

Kar zadeva pomirjevalna sredstva, ki bi umirila nasilne posameznike, ali zdravila, ki bi povzročila večje spremembe v značaju (tako imenovana psihotomimetična sredstva), je mnogo težav, ki omejujejo njihovo uporabnost. Tu je vprašanje doze, zakaj vsak posameznik drugače reagira na določeno količino pomirjevalnih sredstev ali zdravil. Druga omejitev je čas, ki mine od uporabe (ta je še sama po sebi problematična) do učinkovanja. Obupanec bi še vedno ostal čas, da bi izpolnil grožnjo in ubil talca, tudi če bi ga zadeli z močnim, hitro učinkujočim sredstvom. Tretja težava je omejitev. Ali si lahko zamislite reakcije javnosti, če bi uporabili kaj podobnega, kot je BZ (sredstvo za halucinacije, ki ga je razvila ameriška vojska), da bi zatrli upor v kakih jetnišnicah, pa bi nekaj plina prodrlo preko zidov v bližnje mesto? Je vprašal neki vojaški strokovnjak za kemična orožja. »Prav gotovo so kemična sredstva, ki bi jih lahko uporabili v Attici. Toda glavno vprašanje ni, ali je to tehnično izvedljivo, ampak to, ali so ta sredstva politično sprejemljiva.«

Tako policajem ostane v glavnem le solzivec ali dražilne tekočine, ki jih razpršujejo. Doslej so v glavnem uporabljali solzivec tipa CN, sedaj pa uvajajo tip CS, ki ga na veliko uporablja tudi ameriška vojska v Vietnamu. Ta tip hitreje učinkuje in je tudi močnejši. Vojska tudi izpopolnjuje solzivec, ki bi se zažrl v obleko demonstrantov. S svojimi hlapci bi jim dražil pljuča še dolgo potem, ko bi zapustili prizorišče spopada.

Toda vsi prizadeti se strinjajo, da bodo morali v Združenih državah nekoč uvesti reformo jetnišnic kot najboljše »neubijajoče« sredstvo. »Gumijaste krogle in ščiti ne ne pomagajo,« pravi Hans Mattick, direktor centra za raziskovanje kriminologije na običajski univerzi. »Potrebujemo več ljudi in spremembe ne pa razne trike. Mnogo bolj pomembno je da v krizah ljudje obratujejo svojo človečnost.«

Medtem ko smo si v prejšnji številki ogledali govorico telesa pri podrejenih, tiste ne me podzavestne kretnje in gibe, ki izdajajo nižji položaj uradnika oziroma vojaka, se danes vprašamo: in šefi: S kakšno govorico telesa uveljavljajo svojo avtoriteto?

KAKO ŠEFOVATI

V letih pred drugo svetovno vojno je Charlie Chaplin posnel film z naslovom Veliki diktator. V tem slovitem delu filmske umetnosti je zabaven prizor v neki brivnici. Chaplin (Hitler) in Jack Oakie (Mussolini) sta se predala rokam brivcev; sedita drug poleg drugega in skušata drug drugemu vsiliti svojo voljo. Ker pa sta ujetnika sedežev, povrhu pa zavita v brisačo in vsa namiljena, tega ne moreta napraviti drugače, kot da višata sedeža. Tisti, ki sedi višje, če, kot da močnejšega; zato neprestano pritiska na vzvod, ki ju pred obupanima brivcema poganja kvišku.

Izražanje avtoritete z velikostjo je stalnica, na katero naletimo tako v živalskem svetu kot med ljudmi. Podložniki so se klanjali pred vladarji, poklekali pred oltarji, sklanjali glave. Prikloni in klečeplazenje so najpogostejši načini izražanja manjvrednosti pred nosilcem avtoritete. To so prastare kretnje, s katerimi govorica telesa jasno izraža: »Ti si večji od mene, zatorej si moj gospodar.«

Na sestankih šef navadno sede na čelo mize. Ta navada izvira še iz časov, ko je številna družina vedno skupaj sedela za mizo; glava družine — skoraj vedno oče — si je lastil častno mesto. Legendarni kralj Artur si je izmislil okroglo mizo, da bi med svojimi vrlimi dvanaestimi vitezi zatrl ljubosumnost in prepire zaradi boljših in slabših mest za mizo. Pa se je revež učel. Kajti vitezi okrogle mize so se zdaj začeli puhati za čast, kateri bo sedel — bliže kralju.

OBRAMBA PROSTORA

Že zadnjič smo omenjali človekovo potrebo po zasebnem prostoru, ki ga posameznik podzavestno zagrizeno brani pred vdori svojih bližnjih. Čim nasilnejši je vdor v to zasebno kraljestvo, tem močnejše posameznik reagira. To se lepo vidi pri množici: ker je posameznikov zasebni prostor v gneči omejen na minimum, postane človek nevede in nehoti nataknen. Zato velja: čim večja je množica, tem nasilnejša in zlobnejša utegne postati.

GOVORICA TELES (2)

NADALJUJEMO POVZETEK BEST-SELLERJA AMERIŠKEGA PISCA JULIUSA FASTA, RAZISKOVALCA NOVE VEJE ZNANOSTI — KINEZIKE, T. J. RAZLAGE NEME IN PODZAVESTNE GOVORICE KRETNJ IN GIBOV

Dober zasliševalec ve, da se mora obtožencu počasi približati, dokler mu ne vzame s kolena v precep nogo... Zaslišanec je tako izgubil svoj zasebni prostor in posledica je zlom...

Freud se je predobro zavedal pomembnosti človekovega zasebnega prostora. Zato je prvi uvedel sloviti kavč: pacient je bil vedno zleknjen in je čutil, da je daljši in širši zasebni prostor, kot če bi sedel, Freud pa je povrhu tega sedel tako, da ga pacient ni videl; s tem je oče sodobne psihiatrije zmanjšal pacientov strah, da bi kdo vdrl v njegovo zasebno območje.

Teorijo o zasebnem prostoru hudimano dobro poznajo tudi na policiji. Mnogi priročniki o zaslišanju priporočajo, naj zasliševalec sedi tako, da ga od zaslišanca ne bo ločila miza, ki bi obtožencu utegnila dati občutek zaščite. Policist, pišejo psihologi, naj sprva sedi kakih šestdeset do sedemdeset centimetrov od zaslišanca. Potem pa naj se mu počasi približuje, dokler se ne bo nazadnje obtoženčeva noga znašla med koleni policista. In res se je v praksi izkazalo, da so tako lažnje in hitreje zlomili odpor osumljenih ljudi: kakor hitro človek začuti, da je izgubil svoje zasebno kraljestvo, izgubi tudi zaupanje vase in voljo do odpora.

SPOLNI VDORI

V teh vdorih na posameznikovo zasebno ozemlje je vedno nekaj primesi spolnosti. Dekle, ki vdre v zasebno ozemlje moškega, bo naletela na drugačna znamenja, kot moški, ki prestopi meje zasebnega področja neke ženske. Moški laže sprejmejo kršitev svojih meja, če je agresor ženska, kajti podzavestno se pripravijo na dvorjenje in se zato ne razburjajo. V nasprotnih situacijah pa se ženska nemudoma postavi v obrambo.

Govorico telesa, ki jo oddaja agresor, bi lahko preprosto prevedli takole: »Ti sploh nisi pomemben in zato jaz lahko vdrem na tvoje zasebno ozemlje.« Na to je treba računati v odnosih med šefom in podrejenim, kajti takale govorica telesa utegne biti človeku kdaj koristna, drugič pa demoralizirajoča.

Drugačen pa je položaj, denimo, v polnem trolejbusu. Tu se oba posameznika znajdeti v položaju, ko niti eden izmed njiju ni močnejši, pomembnejši. Sicer bi bile posledice gneče prehude. Napačno je, če skuša kdo v takih okoliščinah uveljaviti svojo voljo. Najlaže človek premeta neprijetnosti gneče, če se povsem zateče vase. Ne boste videli filma, v katerem bi se fant in dekle spoznala, in zaljubila na natranem tramvaju. Takih reči niti v Hollywoodu ne uporabljajo...

PRIHODNJIČ:

NEMA GOVORICA LJUBEZNI

otrokoma se namreč ne morem več premagovati, izbruhnem v jok in obup, onadva pa sta pri tem vsa presenečena in prepadla.

Vem, da nisem le jaz tako globoko prevarana, pa nič ne pomaga. Pomagaj mi prosim, ker ne bi rada zapustila nedolžna otroka preden ne preizkusim vse, kar je v tvoji moči.

OBUPANA STEFKA

Edino zdravilo, ki bo kaj pomagalo, bosta užaljenost in kljubovalnost. Najbrž bi morali gledati na to, kako dela mož z vami, že zdavnaj pognati, pa ste se v rasti malo zakasnila. Dokler boste zgolj jokali in obupovali in mislili na trave in samomor, se bo mož čutil močnega in zmagovitega, vi pa neobgledeno in osramočeno. Ni »Mary Gold« tista, ki vam bo vrnila smisel življenja. Vrnilo vam ga bo spoznanje, da ena sama baraba, ki ste ji nekoč po pomoči rekli »da«, nima moči, niti pravice, da bi vam uničila življenje, se posebej mlado življenje, ki se je komaj dobro začelo. Ne odvrčajte tega spoznanja, oklenite se ga! To je vaša Mary Gold in nič drugega!

ZATAKNILO SE JE

Včasih se človeku res tako zatakne, da ne more vsega sam presoditi. Zato vas tudi jaz lepo prosim za nasvet.

Do 19. leta sem bila brez fanta. Pozem sem ga spoznala lepega, očarljivega, da malo takih. Bil pa je tudi pokvarjenec, ki me je zapeljal, mi odkril vse čare ljubezni, potem pa me je lepo pustil.

Seveda nisem bila tako nes pametna, da bi se do smrti sekirala, ampak sem si lepo takoj našla drugega, in to fanta iz naših krajev. Temu sem bila že dolgo pri srou, poznam njegov značaj: dober je, miren, potrpežljiv, in še ni imel dekleta.

Teži pa me pri njem nekaj. Pri zdržitvi mu takoj pride do izliva, in to vsakič. Ne vem,

ali je to od sramežljivosti? Naj vam povem še, da ima eno modo večje kakor drugo.

Se bo to morda pozneje popravilo? Je to živčnega izvora? Morda je po sredi trema? In ker se po moji želji sedaj odvaja kadiiti, mu morda tudi ta živčnost kaj vpliva?

Ker ima druge karakterne lastnosti vse dobre, se mi ga zdaj škoda pustiti. Ali naj grem z njim v zakon? Kaj mislite, bo zakon srečen? Ali pa je morda to zato, ker še ni imel dekleta, jaz pa sem bila vajena tistega seksi-gangsterja?

Imela sva odnose štirikrat doslej. Skratka, ne vem, ali je to napaka treme ali spolna napaka.

MARTA

Mislím, da je to napaka seštradanosti. Vajenci v slaščičarnah se najbrž prvih tort nabašajo »na ekspress« in šele potem, ko so pomirili najhujše skomine, začno jesti zlagoma. Pa še nekaj je po sredi. Če ti vajenci vedo, da lahko dobe torte kadarkoli, bo požrešnost dosti manjša, kot če jim jo mojster ponudi le ob »izjemnih priložnostih«. Če vas je vaš bivši seksi poba res česa naučil, ste prav gotovo dolžni svoje znanje in izkušnje posredovati naprej. Vzgajajte torej še vi! Z zgledom in z izkušeno besedo naklonjenega mojstra.

STRAŠNE TEŽAVE

Ze je minilo leto in pol, kar sem dobila prvo mesečno perilo. S'ara sem bila 14. let in pol. Takrat nisem imela nobenih težav z menstruacijo. Težave sem imela le v tem, da so bile neredne.

Zdaj, ko sem stara 16. in pol, pa imam strašne težave z menstruacijo. Perilo imam 3 do 4 dni! Takrat porabim en paket in pol vložkov! Te dni imam tudi strašne težave z trebuhom! Bolečine so tako grozne, da ne morem nič delati, krči me, zas-

pana sem in imam strašno vročino. Prosim, Helena, svetujte mi, kaj so to za ene bolečine, in kako dolgo bom še imela neredno perilo! Prosim za hiter odgovor, kajti bolečine so strašne!

DARINKA

Strašno žalostna novica: to, kar se vam dogaja, od grozljivega zavijka in pol vložkov, in grozne dolžine perila tri do štiri dni, do strašnih krčev in vročine in obupne zaspanosti in nepopisne nerednosti, vse to, ljubica, je čisto normalna reč, pomnožena z vašimi leti, ki se jim pravi puberteta. Vaš najboljši zaveznik v vsej omenjeni strahoti bo lep, majcen, okrogel »plivadonček«. Nekaj težav bo z leti odpadlo, nekaj jih bo ostalo. Fantje imajo pa vojake!

ZAKAJ MI JE TAKO VŠEČ?

Pred kakšnimi dvema mesecema sem v neki slaščičarni spoznala nekega fanta. Sprva sva se približno 14. dni le pogovarjala, in to vsak dan. Po tem pa sva začela zahajati vsapovsod: v kino, na ples in v park.

Nekaj časa je bilo vse v redu. Toda nekega večera me je sredi pogovora na vsem lepem začel objemati in poljubljati. Bila sem tako presenečena, da niti NE nisem bila zmožna spravit iz sebe.

Pozneje sem sama pri sebi premišljala, čemu pravzaprav tako težko pričakujem vsako snidenje z njim. Ne rečem, da mi ni všeč, ker bi se zlagala, toda zaljubljena nisem vanj. Imam le občutek, da mi je prijetno z njim, kjerkoli že sva.

Sprašujem se, ali naj se končno že spametujem in opustim te sestanke z njim. Prosim, odgovorite mi!

VERUŠKA

Ljubi bog, pa kaj vas je obsedlo? Mislíte, da je ljubezen le, če ima ona levkemijo, on pa je sin milijonarja, ali če je ona prodajalka vijolic, on pa špan-

ski prestolonaslednik? Komaj čakate, da ga vidite, prijetno vam je z njim, in če vas stisne k sebi, od samega navdušenja še NE ne morete iztisniti. Pri tem pa sprašujete, če se »velja spametovati in opustiti sestanke z njim?« Če na vsak način tiščite med stare device, vaša stvar. Če pa želite moje mnenje vam povem, da mislim, da ste že na najboljši poti, da se zaljubite, če seveda tega niste mimogrede že opravili.

DOBIL SEM BOLHE

Obupano se obračam na vas z najno prošnjo. Zgodila se mi je zelo neprijetna nesreča: neke sem staknil bolhe. Ne eno, cela vojska jih že nekaj časa pleše po meni. Torej se praskam sam, poleg tega pa se kmalu začno praskati še vsi tisti, ki vsaj malo dlje kramljajo z mano. Ker pa sem sicer urejen in snažen, mi moje menezarije doslej na srečo ni še nihče pripisal (vsaj na glas ne).

Nikakor pa mi ne uspe, da bi zbral korajžo in stopil v drogerijo po diciditi, ali pa kaj drugega. Rajši bi se pogreznil v zemljo od sramu, kot da bi izstil: »Nekaj zoper moje bolhe, prosim...«

Kako naj si pomagam?

JUST

»Dober dan voščim? Poslušajte, gospodična, doma imam majhnega, čisto nežnega psička (lahko tudi mucka, toda psiček bo bolj verjeten), in ta revček bo bolj verjeten, in ta revček je neke staknil bolhe, si mislite? Imate kaj res blagega, nedolžnega, da revček ne bo staknil še kakšnega spuščaja? Imate? O, krasno! Koliko sem dolžan? Izvolite, tule je... Hvala lepa, nasvidenje!»

ZAUPAJ SE MI

KLIC NA POMOC

Stara sem 27 let, poročena. Imam dva majhna otroka. V začetku je bil moj zakon zelo skluden, toda po treh letih se je moj mož nenadoma močno spremenil. Pri meni išče tudi najmanjše napake in spodsrlja je, da bi imel je razlog za prepir.

In prepira se nenehno. V začetku sem mislila, da sem v zakonu kaj spregledala, za to sem se še bolj trudila, da bi mu čimbolj ustregla, vse do najmanjše podrobnosti. Tudi to ni pomagalo.

Šele pozneje sem ugotovila, da si je mož dobil veliko mlajšo ljubico, s katero zdaj že javno hodí v kino, v lokale in ga po cele noči ni doma.

Ob tem spoznanju se je vse moje življenje zrušilo. Ponizana sem do neznanosti. Sem popolnoma brez moči, strah me je pred ljudmi, ki vedo za razdor in se mi celo posmehujejo. Smrt se mi zdi odrešenje v primerjavi z življenjem, ki je še pred menoj.

Bila sem že pri nevrologu. Poveljal me je, da morava z možem o najinem zakonu skupaj razmisliti. Predlagal mi je tudi, naj se spo' oglašim pri njem skupaj z možem. Ko sem možu to omenila, je skoraj ponorel. Dejal je, da za moje muke in strošnele živce nima časa. Dejal je tudi, naj omenjenega zdravnika prosim, naj me pošlje v bolnišnico v Polje.

Redno jemljem tablete, toda moja bolečina je vse večja in ne morem se umiriti. Prosim vas le za nasvet, kje bi v Ljubljani dobila neka domača zdravila za živce, ki se jim menda pravi »Mary Gold«. Tudi pred

HELENA

ZA FILATELISTE IN NEFILATELISTE

KATALOG 1972

Katalog poštinih znamk jugoslovankega ozemlja za leto 1972, kate-rega založnik je Biro za poštno znamke pri Skupnosti JPPT, je že v prodaji. Cena 32 din ni pretirana in bodo po Katalogu prav gotovo posegli številni zbiralci.

Kaj prinaša Katalog 1972?

Odgovorov na to vprašanje je več. Strnil bi jih v tri skupine: vsebinska obdelava in sistematika kataloga, tisk in oprema ter tretjič, najvažnejše: cene naših znamk.

Najvažnejša vsebinska sprememba je izpopolnjena obdelava prvih časopisnih in frankovnih znamk Kneževine Srbije, ki jo je uredniški odbor pripravil po odkritjih Miodraga Vukovića iz Beograda. Za pravilno je mogoče oceniti odločitev uredniškega odbora, da je tudi znamke Reke uvrstil v poglavje »Okupirana področja«. Zal je to vse, kar je mogoče reči glede vsebinske obdelave in sistematike v novem katalogu! Navkljub vsem opozorilom in kritikam namreč niso odpravljene razne pomanjkljivosti in nedoslednosti, ki so že dolgo kamen spotike. Npr.: zakaj niso navedeni natančni podatki o številu dejansko izdanih znamk slovenskih pretiskov leta 1945, zakaj ni nikjer omenjena četniška izdaja »Ravna gora«, zakaj niso vse izdaje, ki jih pošta uradno ni izdala ali vsaj naknadno odobrila, posebej označene v istem poglavju (provizorija Senta in Sarajevo)? Zakaj pri najnovejših znamkah frankovne serije »Turizem« manjkajo podatki o graverjih, če pa je ta podatek naveden pri vseh drugih izdajah znamk v isti tehniki? Takih »zakaj« je še veliko. Če naj bo katalog vodnik in pomočnik zbiralca, bi se tovrstnim spodrskljajem pač lahko in tudi morali izogniti.

Pri opremi Katalog poštinih znamk jugoslovankega ozemlja za leto 1972 ostaja na dosegljivi ravni, tisk pa je žal precej slabši, tako da mnogih znamk na reprodukcijah sploh ni mogoče prepoznati. Zares nepotrebna črna pika, sramota za tiskarje, predvsem pa škoda za zbiralce, ki bodo ta katalog uporabljali. Kupiti ga namreč morajo, če nočejo biti oškodovani pri nakupu ali prodaji, kajti tudi v letošnjem katalogu ne zmanjka obilice potrebnih in nepotrebnih sprememb cen.

Po Katalogu 1972 se je bolj ali manj podražila klasika naših dežel (Srbija, Črna gora, Bosna in Hercegovina). Največ premikov navzgor lahko ugotovimo ob znamkah stare Jugoslavije, ki so jih dosednji katalogi dejansko preveč tiščali navzdol. Z redkimi izjemami so se dvignile tudi cene okupacijskih izdaj, med njimi najbolj cena bloka »Udarne divizije« tako imenovane NDH, od 2500 na 4000 din. Glede znamk SFRJ velja, da so cene neželigosanih znamk zvečine ostale na ravni lanskih popravkov, da pa so se precej dvignile cene žigosanih znamk in ovitkov prvega dne. Podobna ugotovitev velja tudi za izdaje STP-VUJNA.

Za tudi pri cenah zasledimo številne nelogičnosti. Za 80, 100 in več odstotkov so se podražile nekatere, komaj leto dni stare izdaje, čeprav zanje ni zanimanja (25 let OZN, Kongres samoupraviteljev 1971 in Evropa 1971). Založnik kataloga je tudi »pozabil« oceniti mnoge izdaje v polah po devet znamk, čeprav je to storil pri večjih polah. Zakaj tako? Najbrž ne zavoljo tega, ker jih ima pošta še dovolj v zalogi in zato zanje raje ne določijo nobene cene?

MILAN GOVEKAR

NAREDI SI SAM

SKRIVNOSTI LESA

Les je material, ki ga ni težko obdelovati, a se ga da uporabljati v najrazličnejše namene. Nobena skrivnost ni, da poznamo več vrst lesov. Najvažnejši so:

Borov les: lahek, srednje trd, toda težji, trši in bolj smolnat od smreke in jelke. To je precej trajen les, zmerno upogljiv in elastičen. Bolj odporen je proti pritisku kot smreka. Razteza se manj kot smrekov les. Uporabljamo ga za notranja in zunanja dela, posebej še za lesene konstrukcije, podela, pohištvo.

Smrekov les: mehak, zmerno trajen. Smrekov les dobro prestaja pritisk in upogibanje. Je zelo upogljiv in elastičen. Cepiti ga ni težko. Uporabljamo ga za notranja in zunanja dela, vendar je manj odporen proti vremenskim spremembam od macesnovega in borovega lesa. Uporablja se ga za izdelavo istih stvari kot borov les.

Jelka: to je lahek in mehak les, približno enak smrekovemu. Ima manj smole kot smreka. Je zelo upogljiv in elastičen les. Slabo prestaja menjavanje vlage in suše, sicer pa se ga vseeno da uporabljati kot gradbeni les. Iz jelke izdelujemo iste stvari kot iz borovega lesa.

Macesnov les: je lahek, trši, ima več smole kot borov les. Dobro prenaša pritisk, je elastičen in se ga lahko cepi. To je najtrši in najtrajnejši les iglavcev. Zelo primeren je za gradbena dela. Dobro prenaša vremenske spremembe. Uporablja se ga v iste namene kot borov les.

Hrastov les: je trd, težak, zelo odporen. Cepimo ga lahko in je zelo elastičen ter upogljiv. Je nenavadno trajen. Dobro prenaša vremenske vplive. Tudi pod vodo vzdrži neomejeno dolgo. Posebno primeren je za orodja, parket, vrata, pohištvo, furnirje in zgradbe na vodi.

Rdeča bukev: ima trd, težak, čvrst in odporen les, ki se ga da lahko cepiti. Proti vremenskim spremembam ta les ni preveč odporen. Posebno primeren je za orodja, parke, pragove, okenske okvire, stopnice, skobeljnike. Iz tega lesa izdelujejo tudi furnirje in vezane plošče.

Bela bukev: ima zelo trd, težak in odporen les, ki ga je težko cepiti. Trajen je samo na vlažnem. Je slabo elastičen. Posebno primeren je za orodja.

Jesenov les: je precej trd in težak, zelo odporen in elastičen. Ni preveč trajen in se ga da lepo cepiti. Posebno primeren je za športno opremo, orodja, ročaje za kladiva, sekire.

Na prerezu debla vidimo, da sestoji drevo iz več plasti. Drevo vsako leto naredi letnico. Spomladi so njegove celice manj goste in čvrste kot polati in jeseni. Razen tega na prerezu opazimo razliko med jedrom in belim lesom. Jedro, ki je v sredini, je zaradi kopičenja določenih snovi mnogo trdnjše in temnejše od zunanjega — za mnoge namene ne toliko uporabnega — belega lesa. Tako razlikujemo:

Drevesa z jedrom: bor, macesen, hrast, jesen. Ta imajo temnejše jedro in svetlejši les ob robu.

Drevesa z belim lesom: bela bukev, javor, breza — ta nimajo temnejšega jedra.

Drevesa z zrelim lesom: smreka, jelka, rdeča bukev, lipa. Tudi pri teh ne opazimo razlike med jedrom in beljavo, vendar so v sredini »zrelejša« trdnjša, podobno kot drevesa, ki imajo temnejše jedro.

VES SVET ZA MIZO

V DEŽELI LAKOTE

Pravijo, da so na svetu tri kuhinje: francoska, kitajska in indijska. Ta trditve se zdijo malce pretirana, vendar je res, da se je indijska kuhinja, ki je nastajala v čisto drugem zemeljskem pasu in v razmerah, ki so čisto drugačne od naših, s svojo spretnostjo, potrpežljivostjo in s pravo umetnostjo dodajala natanko odmerjene količine začimb uvrstila med mednarodne kuhinje. Slavni indijski kari nima nobene zveze z rumenim praškom, ki ga vsega prepariranega prodajajo v evropskih špecerijah. Kari je mešanica zeljnih in začimb, katerih količine se spreminjajo glede na to, kakšno omako hočejo pripraviti. Okus je lahko odličen. Indijci jedo tudi v močnem kislu vloženo sadje, ki jim je namesto gorčice. Evropejec lahko te čutnije in pikle poskuša le z največjo previdnostjo.

Vse te začimbe so plod kulinarne tradicije, stare že nekaj stoletij. Indijci se drže pri jedi neštevilnih tabujev, toda za večino Indijcev je hrana vsak dan bolj pereče vprašanje kajti prebivalstvo naglo narašča.

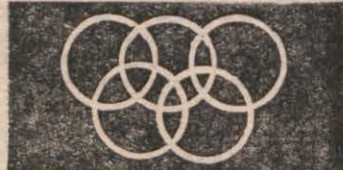
Indija, dežela nasproti, je prav tako tudi dežela najbolj pravilničnih usod. Čisto drugače se pripravljajo kosilo kakega maharadža kakor pa preprostem kmetu — da ne govorimo o strahotni bedi pančamev, jedcev mrhovine.

Tisti, ki pripadajo prvim štirim kastam, ne bodo nikdar dovolili, da bi jim pripravili hrano »nedotakljivi« človek. Samo brahman pozna vse obrede, ker je preučeval svete knjige, v katerih so v V. stoletju združili vse predpise, ki se nanašajo na prehrano; brahman ve, katera pesem se mora prepevati med pripravljanjem jedi, od pozna vse začimbe in vse osnovne in zapletene mešanice. Kari res ne uspe na mah! Ta »posvečena« kuhinja je v bistvu vegetarijanska. Nekatere živali po božje častijo in Indijci nasploh ne prelivajo radi krvi živih bitij. Posebno strogo se tega drži duhovščina, druge vodilne kaste, zlasti četrti, v kateri je precej trgovcev in obrtnikov, lahko po svojih možnostih uživajo meso in ribo. Toda nekatere »svete« živali, predvsem vola in kravo, strogo časte vsi pripadniki vseh kast. Krava je zaščitnica poljedelstva, bivol je simbol J. a. m. e.; boga smrti; krava, ki jo je ustvaril Brahma isti

dan kot brahmane, je posvečena. Ubiti kravo je zločin in kanibalstvo. Od nje dobijo vendar vse: mleko, maslo, gi (topljeno maslo) in končno kravjekl Muslimani enkrat na leto celo žrtvujejo in ubijejo kravo ob svojih verskih obredih, toda Indijci se jim maščujejo tako, da jim našenejo svinje v mošejo!

Po Indiji srečaš danes na stotine sestradanih krav, ki jih nihče ne zakolje, pa čeprav grozi lakota. Indijski pridelki, kot so žito iz Pandžaba, pa riž iz južne Indije in iz dolin ob Gangesu, bi prav gotovo zadostovali, če ne bi riot (indijski kmet) obdeloval zemlje s tako primitivnimi sredstvi. Teden dni potrebuje za delo, ki ga evropski delavec opravi v enem dnevu, pridelek riža in žita pa je trikrat manjši kot npr. na Japonskem. Pa poglejmo, kako se hrani premožnejša kmečka družina. Dva glavna obeda imajo: enega dopoldne, drugega proti večeru. V Bengaliji je ljudska hrana riž, v Pandžabu in dolinah ob Gangesu jedo nekvašen kruh in lečo (dal). Samo višje kaste si lahko privoščijo gi (topljeno maslo) in kislno mleko. Za tiste, ki niso vegetarijanci, prideta meso in riba na mizo le enkrat na teden, morda tudi dvakrat. Jedo samo ovčje meso in jagnjetino, včasih tudi kozje, pogosteje pa piščance. Ob obrežjih, v rekah in vodnjakih za deževnico, kjer vo do čistijo, je pravo bogastvo rib. Največkrat jih marinirajo po posebnem postopku, ki jim daje močan vonj. Z mešanici različnih začimb (kari) in v kislu vložene sadja (čutnej) še zboljšajo okus jedi. V velikih kmečkih družinah, kamor le počasji prodira demokratičen duh, je hrana razdeljena po zakonih najbolj tiranskega despotizma: poglavarju družine postrežejo posebej in dobi najboljše dele. Kar ostane, dobijo najprej drugi moški v družini. Za ženske ne ostane skoraj nič, razen za taščo, ki je deležna posebnega spoštovanja; otroci pa dobijo, kar ukradejo.

Prazniške praznujejo silno slovesno, strogo pa spoštujejo predpisani post, na primer ekadazi (11. v Luninem mesecu). Večina Indijcev je močno navezana na svoj kos zemlje in mesto obiščejo le po redko. Kakih pol odstotka vsega indijskega prebivalstva se hrani v restavracijah, ki so namenjene predvsem Evropejcem in turistom. V teh restavracijah vam ponudijo hrano indijske kuhinje — z angleško omako!

ŠE 303 DNI DO MÜNCHNA

● **ŠAKLIN NAJUSPEŠNEJSI.** Sovjetski telovadec Boris Saklin je najuspešnejši telovadec v zgodovini olimpijskih iger. Nastopil je trikrat (v Melbournu 1956, Rimu 1960 in Tokiu 1964) ter skupno osvojil sedem zlatih, štiri srebrne in dve bronasti kolajni. Naš Cerar je dosegel drugi izjemni uspeh: začel s svetovnim prvenstvom 1962 v Pragi pa prek Tokia, SP v Dortmundu, Mexica in SP v Ljubljani je petkrat zapovrstjo zmagal na konju z ročaji. Bil je tudi edini olimpijski zmagovalc iz Tokia, ki je v Mexicu obranil svoj naslov.

● **V MÜNCHNU MATI IN HČI?** Ni izključeno, da bosta v Münchenski atletski ekipi ZRN nastopili mati in hči. Za 36-letno metalko kopja, letošnjo prvakinjo ZRN, Anneliese Gerhards nastop sploh ni več sporen (bila je med udeleženkami OI že 1960 in 1964, 1968 pa se je odpovedala sodelovanju zaradi smrti moža), možnost pa ima tokrat tudi njena hčerka Angelika, ki je letos (s flopom) že preskočila višino 171 cm.

● **BRUNDAGE ZMERAJ BOR-BEN.** Sedanji predsednik mednarodnega olimpijskega komiteja Avery Brundage pozna olimpijsko gibanje praktično z vseh vidikov. Leta 1912 je sam nastopil v deseteroboju, potem pa je bil večkrat vodja ameriških ekip. V Londonu 1948 je celo uspešno posredoval, ko so atletsko štafeto ZDA 4 x 100 m diskvalificirali zaradi dozdevnega prestopa. Oskrbel je filmske posnetke sporne predeje in tako dokazal, da so sodniki pogrešili. Američani so dobili zlate kolajne.

● **ODSTOTKI.** Organizacijski komite je objavil položaj na olimpijskih gradbiščih — v odstotkih dokončanih del. Odstotki se sučejo okrog 70, najmanj (le 35%) pa je do slej storjenega pri dvorani za rokoborbo.

● **VERA V NEDELJO.** V Münchnu bo finalni tek na 800 m za ženske v nedeljo 3. septembra ob 17.30. Ali bo v njem štartala tudi naša evropska prvakinja Vera Nikolić? Upajmo!

PROBLEMSKI SAH

II. mednarodni problemski turnir

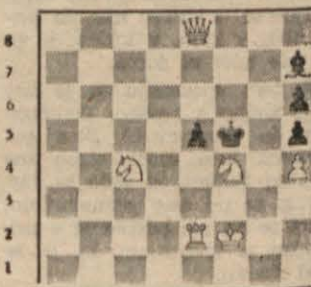
»DELO — TOVARIS 1969«

IZID NATECAJA DVOPOTEZNIKOV

II. pohvala

Mirko M. MARKOVIĆ
Vlastince

a b c d e f g h

Mat v dveh potezah

Beli: Kf2, De8, Te2, Sc4, Sf4, P:h4 (6)
Črni: Kf5, Lh7, Pe5, h5, h6 (5)

Rešitev-R):

1. Te1! Najnica.
1. ... Kc4; 2. De3; mat.
1. ... Kg3; 2. Dh5; mat.
1. ... Kf6; 2. Df8; mat.
1. ... e4; 2. De6; mat.
1. ... L—; 2. Dg6; mat.

Komentar glavnega sodnika skupine Petra IVANICA iz Beograda: »Dinamična pozicija, ki je zelo privlačna za reševanje.«

(Konec prihodnjic)

LJUBLJANSKE TRGOVINE

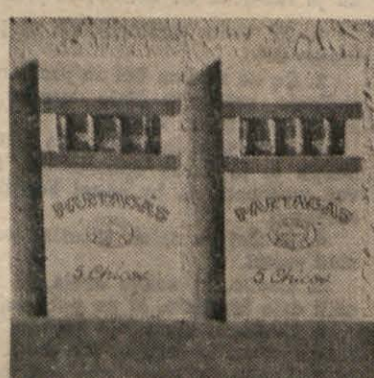
95.70 dinarjev: Pri NAMI nam v oddelku z ženskimi perilom ponujajo prijetne športne bluze iz mešanice bombaža in sintetike v jersey pletenju. Kot nalašč bodo za pod jesenski plašč v oktobrskih in novembrskih dneh.

5,25 din: Predstavljamo vam nov Krašev izdelek: «mini triumph». Drobcene čokoladice, ki jih sicer že poznamo, so začeli izdelovati še v mlešnikovi varianti. Kupimo lahko posamezne kose, ali celo škatlo (5,25 din), ki je zaradi okusne embalaže primerna tudi za darilo.

95 dinarjev: Ko smo že pri darilih: za poklon pa tudi za domačo rabo vam priporočamo 12 zelo ličnih temno rjavih podložkov za kozarce iz naoljene tkovine. Spravljeni so v škatli, ki jo lahko (enako pokrov) prav tako koristno uporabite. Komplet je na prodaj v MLADINSKI KNJIGI v Konzorciju.

20.50 dinarjev: In še novica za ljubitelje cigar. V FONTANI na Cankarjevi cesti so dobili pošiljko znamenitih cigaric »Partagas« iz Havane na Kubi. Prodajajo jih v zavitičih po pet kosov.

IZBOR PO PRESOJI UREDNIŠTVA

PROF. VLADISLAV JAGODIC: SPOZNAVAJMO JEZIKE SVETA

OROMONSKI JEZIK

Oromonski jezik govori narod Galla v Etiopiji. Nekaj oromonsko govorečih je tudi v sosednjih državah, zlasti v Keniji. Jezik spada v kušitsko skupino semitsko-hamitske jezikovne družine. Kušitske jezike govori danes okoli 15 milijonov ljudi. Po številu govorečih so najpomembnejši kušitski jeziki: oromanski (več kot 7 milijonov), somalski (več kot 4 milijone), bedawie (bedža, 1 milijon), ometo (600 tisoč), afar (dankali, 400.000). V preteklosti so kušitsko govoreči narodi živeli na precej obširnem področju, toda pritisk semitsko govorečih narodov je bil premočan in tako se je začela semitizacija kušitov. Veliko jih je prešlo na arabski, amharski, tigralski ali tigrinski jezik, mnogi pa so postali dvojezični. Ta proces semitizacije se je še pospešil v zadnjem času. Seveda pa ta semitizacija ni bila vedno brez posledic za zmagoviti jezik, tako je na primer jezik afar zelo vplival na glasovni, besedni in slovnični sestav amharskega jezika, ki je uradni jezik Etiopije.

Narod Galla se je v XVI. stoletju iz juga naselil po srednji, zahodni in severovzhodni Etiopiji. Precej časa so Galla močno vplivali na usodo etiopske države. Tudi nekaj etiopskih vladarjev je bilo njihove krvi. Ko pa so Amharci zlomili njihovo moč, so se zlasti Galla, ki so se naselili na amharskem področju, začeli hitro poamharjevati. To poamharjevanje je še precej olajšano zato, ker se oromonsčina, kljub sorazmerno precejšnemu številu govorečih, do sedaj ni uveljavila kot pisarni jezik. V oromonsčini je bilo razen biblije izdanih le malo knjig. Natisnjene pa so bile z etiopskimi črkami. Izjema so le zapisi bogatega ljudskega slovstva, ki ga tuji jezikoslovci običajno zapisujejo v za to prirejeni latinici.

Oromanska narečja še niso dobro proučena. Delimo jih na južna — bararretta,

kofira, wardai — in severna — tulama, borana, ittu, džamdžam, mačča itd.

Pri samostalniku v oromonsčini ločimo moški in ženski spol: dirsā — sopro, nama — mož, človek, mōti — kralj; motitti — kraljica, niti — soproga, dalta — ženska. Posebnost jezika je, da našemu imenovaniku v oromonsčini običajno ustrezata dva skloni: absolutni sklon in osebkov sklon. Absolutni sklon se uporablja, kadar je samostalni sam ali pa kadar samostalni uporabimo povedno.

Osebkov sklon uporabljamo samo, kadar je samostalni osebek stavka: namni sorsa-da — mož je veljak. Pogosteje pa absolutni sklon kot predmetni sklon ustreza našemu tožilniku: džaldēsa adžēne — opico smo ubili in: džaldēsi utālē — opica je skočila. Absolutni sklon je osnovni sklon pri sklanjavi. Osebkov sklon tvorimo tako, da po določenih pravilih dodajamo pripone —n, —ni, —i ali —ti. Pri tem je potrebno upoštevati vrsto pravil o priložanju: ulē — palico, ulēn, ulēni — palica, — harrē — osla, harrēn, harrēni — osel, matā — glavo, matān(i) — glava, abbā — očeta, abbān(i) — oče, mana — hišo, manni — hiša, wāqa — ne bo, boga da wāqni, arēda — brado da arēdni, kannisa — čebelo da kannisni, lafa — zemljo da lafti, obbolēsa — brata da obbolēsi itd. Pri sklanjavi ločimo devet sklonov. Najbolj običajna pripone za množino je —ōta: harrōta — osli. To pripone lahko pripravimo k vsakemu samostalniku. Poleg te pripone je še sedem drugih načinov za tvorjenje množine.

Pridevnik sledi samostalniku in se z njim običajno ujema v spolu in številu: nama hamā — slabega človeka, niti hamtu — slabo ženo in v osebkovem skl.: namni hamān, niti hamtūn. Kadar se pridevnik uporablja povedno, ostane v absolutnem

sklonu: namni hamā-da — nož je slab; niti hamtū-da — žena je slaba.

Osebni zaimki (osebkov skl.) so: ani — jaz, ati — ti, inni — on, išin — ona, nu — mi, isini — vi, isani — on, one. Svojlne zaimke tvorimo s priponomi, ki se spreminjajo glede na spol samostalnika: dirsake — tvoj mož, nitite — tvoja žena, goftakēnja — naš gospodar, goftititēnja — naša gospodarica itd.

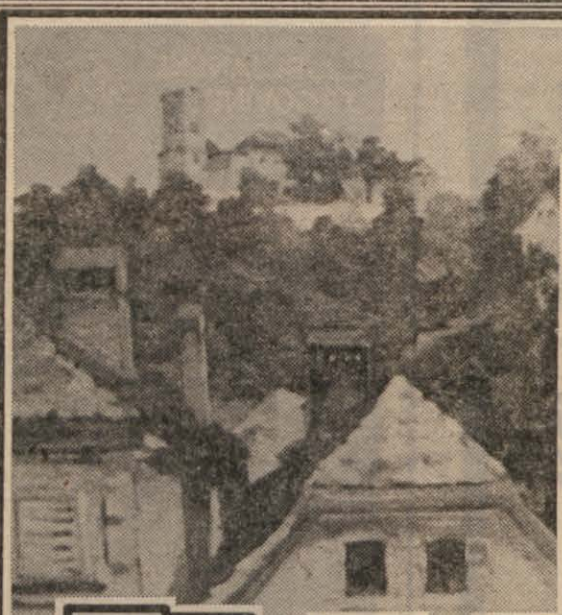
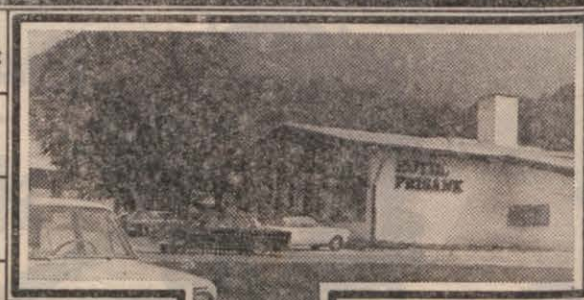
Oromonsčina ne pozna časov kot slovensčina. Loč je, ali je glagolsko dejanje dovršeno ali ne, seveda pa dovršnik največkrat pomeni za nas preteklost in nedovršnik sedanost in prihodnost. Spregetev glagola bek — vedeti v dovršniku: beke — vedel sem, bekte — vedel si, beke — vedel je, bekte — vedela je, bektne — vedeli smo, bektani — vedeli ste, bektani — vedeli so; nedovršnik: beka — vem, beka, bekti, bektana, bektani (bektu), bektani (beku); Če pri gornjih primerih zamenjamo končni samoglasnik z -u, dobimo konjunktiv: beku, bektu itd.

Številke do deset: tokko, lamma, sadi, afur, šan, džaa, torba, saddet, sagal, kuda. 11 — kudatokko, 20 — digdama, 30 — soddoma, 40 — afurtama, 100 — dibba, 200 — dibba lamma, 1000 — kumma, 100.000 — kumma dibba.

Za konec še pesmica:

Nagadū-ile, nāgadi
nagadē lilmō ate
na gantū ile nā gani
na garā kijō gate

Če želiš trgovati, trguj!
O, trgovec ukradenih igel!
Če me želiš izdati, izdaj me!
O, ti, ki si mi srce v past ujel.

		SDRUG NA POTOVANJU OZNANJANJE VERE ALI KAKEGA NAUKA PRIMORSKA JED MAKED. KOLO SAMO-GLASHNIK PRVI BAJE-SLOVNI LETALEC OBMEJNI USLUZBENEK		
TESTAMENT, ZAPUŠČINA DRAMSKA IGRALKA (MAJDA) ŽUŽELKA SPEKOČIM PİKOM SLOVENSKI TEDNIK IBSENOVA DRAMA NEPREHOĐNO ČREVO STAROGRŠKI FILOZOFO	DOMAČA ČETRT V ALZ. MESTIH OBVESTILO, ANONSA ŠPANSKO: GOSPODIČNA REKA V JUZ. RUSIJI	PLEMIC GORA V HIMALAJI (7150 m) SLOV. JEZIK. (JOZE) POMLADANSKA SOLATA PROTOTIP VES. VOZILA SOD. FRANC. PISATELJ ČLAN PARTIJE OSNOVNA ENOTA	OSAM-LJENOST MNOŽICA LJUDI POLJSKI PRIDELEK LIKA NA SEVERU SVED. RUSKI SAH. VELEMOJ. (MIHAIL) PRIMANUKLJA MUSLIMAN. OBRT. ZVEZA GREŅKA RASTLINA ZAVOJ, DMOT. CIRILSKA ČRKA ALFRED NOBEL. LETNI GOZDNI POSEK PRIJATELJICA V SLUŽBI. VRSTA JAP. OBRAMBE	CEŠKI SAH. MOJSTER ODPADNIK KRŠC. VERE HINAVEC, SVE. TOHLINEC TITAN SAMOJEDI TT IZREDNO STRUPEŅA SPOJINA (C N) LEPA IN SVETLA VEZA RIMSKA 4 VERNE JULES VRSTA KITA. ŽIVAL. KI NESE JAJCA SKRIVNOST, SKRITA STVAR
VISOKO-KALORICNO GORIVO NAFADALEC, OKUPATOR ŽIVALSKA MAŠČOBA NOŽ NA PUSKI POKRAJINA V ARABIJI SEŠTAVIL. A. KUKEC NEMI IGRALEC NA ODRU ZVIŠANJE, DVIG ARABSKI ZREBEC VZHODNOIND. NOJ FIZIK EINSTEIN	1 dkg MOŠKI POTOMEC 2,54 cm DELAVEC V ROTACIJI KREPAK MOŠKI ZAČETEK TEKME DRUŠČINA VELIKA LESENA POSODA NAPOVEDOVALEC USODE POJAV PRI GORENJI DRŽAVA V S. AMERIKI ULRICH ENSINGER SAMO-VOLJEN VLADAR BERITE TTI OKUSNA MORSKA RIBA	TRO-VEŠLACA, TRIERA RISBA: B. SOTOSEK VRTNA CVETICA AMER. BAKTERIOLOG PRIHAJANJE V LETA LITIJ NEON JUŽNOAM. OVCA POSODA ZA ŽIVINO PESNIK PRE-RADOVIC PRISPEVEK, DEL. DRAMME NEODOKLJIVA STVAR TONE KRALJ	RUSKI SAH. VELEMOJ. (MIHAIL) PRIMANUKLJA MUSLIMAN. OBRT. ZVEZA GREŅKA RASTLINA ZAVOJ, DMOT. CIRILSKA ČRKA ALFRED NOBEL. LETNI GOZDNI POSEK PRIJATELJICA V SLUŽBI. VRSTA JAP. OBRAMBE PRISPEVEK, DEL. DRAMME NEODOKLJIVA STVAR TONE KRALJ	TITAN SAMOJEDI TT IZREDNO STRUPEŅA SPOJINA (C N) LEPA IN SVETLA VEZA RIMSKA 4 VERNE JULES VRSTA KITA. ŽIVAL. KI NESE JAJCA SKRIVNOST, SKRITA STVAR

REŠITEV IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE:
 VODRAVNO: TRAKTOR RESNOBA AKI REJ POSVETNI SLIKAR
 ANTAR ANTIGONA VETO TISOČAK MANA SLIVA ETE
 SMOLA KULT KLIMA SVET LAMARTINE RASA SLAMA
 AVANTURIST TNT TIARA VERGIL SCIPIO KURD AC USA
 KESON PAR KOST OST KUNKTATOR SOTLA SRB KIRST
 REPERTOAR TOLKALO SHOD STANKA ATOL INDOZEZIJA
 ROGANJE KOLONEL TRANŠA APANAŽA

KAKO SE POČUTITE V POKLICU?

Ali ste pri svojem delu srečni? Ali vam poklic, ki ga opravljate, ustreza? Če si niste čisto na jasnem, vam bo pomagal to ugotoviti današnji test. Devet trditev vsebuje in za vsako se po svojem prepričanju odločite, ali je resnična ali ne. Potem preberite odgovore.

1. Ni težko ugotoviti, ali si je kdo izbral zase primerno delo.
2. Če se zanima šef za probleme iz vašega privatnega življenja, potem je čisto naravno, da tudi vi njemu postavljate podobna vprašanja.
3. Človek, ki ima skromno mišljenje o svojih sposobnostih in je zares sposobnejši, kot si misli, ima dosti več možnosti, da bo uspel kot tisti, ki je preveč samozavesten.
4. Bančni in sploh finančni poklici so po rangi prvi med vsemi.
5. Osebe, ki nosijo očala, bi morale pravzaprav težje najti delo kot tiste, ki ne potrebujejo očal.
6. Ljudje, ki opravljajo nevarna in tvegana dela, so bolj uravnovešeni in stabilni kot drugi.
7. Ljudje, ki opravljajo svoj poklic na prostem, žive dalj kot ljudje s pisarniškiimi poklici.
8. Vsi so prepričani, da je enolično delo močno utrujajoče.
9. Treba je spremeniti poklic, če se človek v njem ne počuti srečnega.

ODGOVORI:

1. Točno. Najboljši znak, po katerem lahko ugotovimo, ali si je kdo dobro izbral poklic, je občutek zadovoljstva pri delu.
2. Napačno. Šefovo zanimanje za vaše privatno življenje mu pomaga pojasniti vaše (morda samo trenutno) ne.azpoloženje do dela.

3. Napačno. Samozavestni ljudje se zavedajo svojih zmožnosti in si izberejo delo, ki jim bo nudilo več možnosti, da se uveljavijo.

4. Napačno. Celotno v kapitalističnem svetu so te poklice zategnili inženirji, zdravniki, pravniki in drugi.

5. Napačno. Ekipa psihologov je preiskala veliko skupino študentov, od katerih jih je polovica nosila očala, polovica pa ne. Ugotovili so, da so bili tisti z očali boljji, kar se tiče samozavestnosti, inteligence, neodvisnosti in poštenosti.

6. Napačno. Ljudje, ki opravljajo nevarna dela, so že po naravi bolj agresivni in asocijalni in se težje prilagajajo naporom vsakdanjega življenja. Po drugi strani si ljudje, ki imajo radi življenje in so srečni, ne izbirajo nevarnih poklicev.

7. Napačno. Ljudje s pisarniškiimi poklici žive po statističnih podatkih dalj kot tisti, ki delajo na prostem in so pri svojem delu dostikrat podvrženi hudim fizičnim naporom.

8. Napačno. Delavcu, katerega gibi so čisto rutinski, se pri delu ni treba koncentrirati in posebno napenjati, zato lahko komunicira s kolegi in pusti misli, da mu blodijo okoli.

9. Točno. Če ste v svojem poklicu nesrečni, potem je nekorektno do delodajalca, do družine in do sebe, če vztrajate pri tem delu.

Se opozorilo: prej ko se odločite, da boste spremenili poklic, še enkrat premislite, ali je krivo delo, da ste nesrečni, ali pa tiči krivda v vas samih. Mogoče bi morali spremeniti samo svoj odnos do dela, ne pa poklica.

REŠITEV KVIZA

S tolikšno množico rešitev kviza nas doslej niste še nikoli zasuli. In tako rekoč vse so bile prav. Pohvaliti vas moramo, da se na politiko res dobro spoznate. Rešitev je bila torej naslednja:

- A — 6 (Kennedy — Johnson)
- B — 3 (Churchill — Eden)
- C — 2 (Nehru — Šastri)
- D — 5 (Adenauer — Erhard)
- E — 4 (Naser — El Sadat)
- F — 1 (De Gaulle — Pompidou)

Pripisati je bilo treba samo številke k črkam, imena dodajamo za pojasnilo.

Zreb je za prvo nagrado (500 din) določil Jožeta Borka, 62277 Središče ob Dravi.

Drugo nagrado (200 din) bo dobila Dragica Kokotec, Bidovčeva 3, 66330 Piran.

Tretja nagrada (150 din) bo šla na naslov Katja Dolenc, Zolgerjeva 24, 61000 Ljubljana.

Četrta nagrada (100 din) bo odpotovala precej daleč k Lidiji Jovanović, M. Tita 59 a, 38000 Pristina.

Peta nagrada (50 din) pa je pripadla Viljemu Žižmondu, Bukovica 51, 65292 Renče.

— Počakajte! Mogoče bi ga raje pokopali tja!

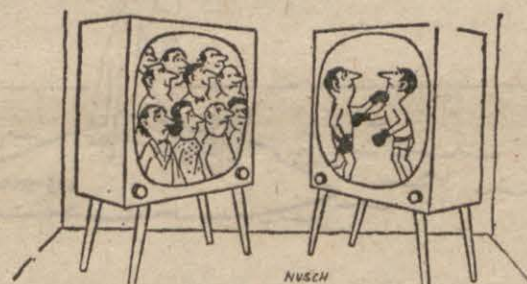
— Odpeljati ga boste morali k psihiatru!

— Jutri se bom pritožil na občino!

— Pa sem vendarle zapel zadrگو!

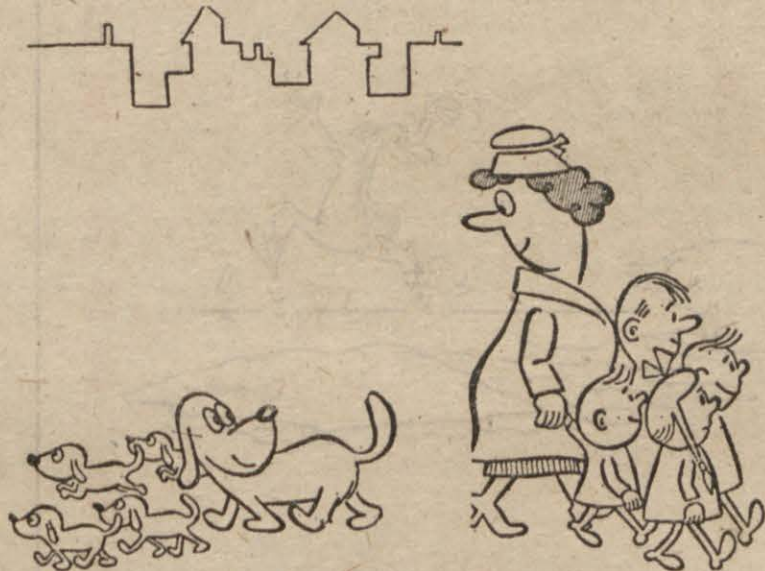
NUSCH

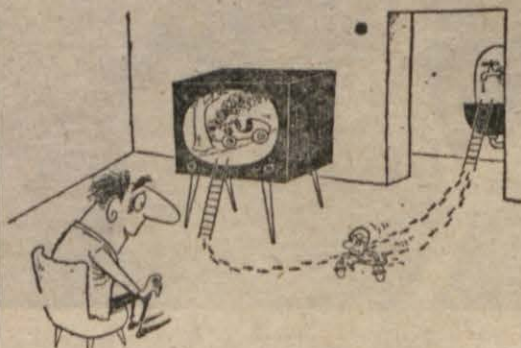
— Najprej sedi in pojej, potem pa ti bom povedala, kako se je to zgodilo ...

— Zares me zanima, kdaj vam je začela pipa puščati?

— Med nama je konec! Tvoja električna napetost ni zadostna za mojo kitaro!

— Ko sem zagledal avto pri pokopališču, sem mislil, da je lastnik umrl, pa sem ga vzal!

Novomašnik je imel strahovito trmo pred svojo prvo pridigo. Ko je zvedel, da bo v cerkvi tudi njegov škof, so mu živci povsem odpovedali. Da bi si opomogel je zvrnil šilce, pa še in še ... Ko je odhajal pred vernike, je bila steklenica prazna. Po končani maši mu je v zakristiji škof čestital.

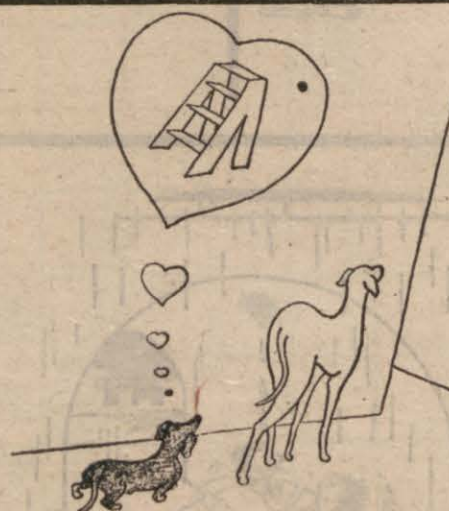
— Vaša pridiga je bila zelo tekoča in prijetna, le na nekaj podrobnosti vas moram opozoriti. Prvič: Jezus ni umrl v Mehiki! Drugič: niso ga ustrelili, marveč križali. No, in na koncu pridige se reče »amen«, ne pa »na zdravje«!

TEDENSKA TRIBUNA

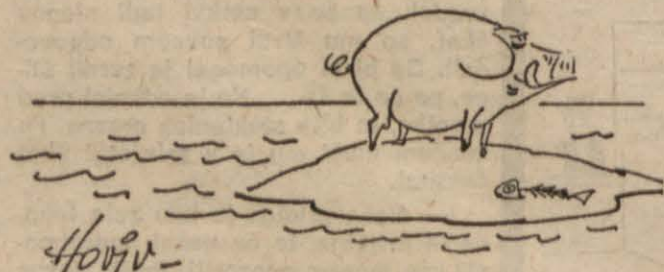

— Zdaj vsaj vem, kje te bom lahko našla v prihodnjih štirih ali petih mesecih!

HIGIENSKA PAPIRNA KONFEKCIJA

— Zgubila je že dvajset kil, pa ne znava zaustaviti stroja!

Hoviv-

V SVOJEM ŠOTORU SLUŽKINJA, V NJEGOVEM GOSPODARICA

(Mongolski pregovor)